

UNIVERZITET U SARAJEVU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

UTJECAJ MEDIJA NA AGRESIVNO PONAŠANJE UČENIKA

Završni diplomski rad

Studentica: Marina Mikulić

Mentor: prof.ddr. Lidija Pehar

Sarajevo, 2017. godine

Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
Odsjek za pedagogiju

UTJECAJ MEDIJA NA AGRESIVNO PONAŠANJE UČENIKA

Završni diplomski rad

MENTOR:
prof.ddr. Lidija Pehar

STUDENTICA:
Marina Mikulić

SARAJEVO, 2017. godine

SADRŽAJ

I

SAŽETAK	5
UVOD	6
DEFINIRANJE OSNOVNIH POJMOVA	7

II TEORIJSKI DIO RADA

1. NASTANAK I RAZVOJ MEDIJA	10
1.1. Knjiga.....	11
1.2. Novine i časopisi.....	12
1.3. Radio i televizija.....	15
1.4. Internet.....	18
2. MEDIJI I DRUŠTVO	22
2.1. Pojava novih medija.....	23
2.2. Utjecaj masovnih medija.....	25
2.3. Medijska pismenost i medijsko obrazovanje.....	28
3. AGRESIVNOST I OBLICI AGRESIVNOG PONAŠANJA	31
3.1. Otvorena i prikrivena agresivnost.....	32
3.2. Instrumentalna i emocionalna agresivnost.....	33
3.3. Reaktivna i proaktivna agresivnost.....	33
3.4. Relacijska agresivnost.....	34
3.5. Fizička i verbalna agresivnost.....	35
3.6. Agresivno ponašanje izazvano neugodnim osjećajima.....	35
3.7. Agresivnost kroz dob djeteta.....	36
4. TEHNIKE ISTRAŽIVANJA AGRESIVNOSTI	37
4.1. Klinički intervju.....	37
4.1.1. Nestrukturirani intervju.....	38
4.1.2. Strukturirani intervju.....	38
4.2. Skale procjene.....	39
4.3. Promatranje ponašanja.....	39

III METODOLOŠKI DIO RADA

1. PROBLEM I PREDMET ISTRAŽIVANJA.....	42
2. CILJ I ZADACI ISTRAŽIVANJA.....	42
3. HIPOTEZE.....	43
4. UZORAK.....	43
5. METODE.....	44
6. TEHNIKE I INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA.....	45
7. OBRADA PODATAKA.....	46

IV REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1. Značenje simbola.....	48
2. Nastavnici.....	49
3. Učenici.....	62
4. Pedagozi.....	84
5. Analiza sadržaja dviju televizijskih emisija.....	91

ZAKLJUČAK.....	95
-----------------------	-----------

LITERATURA.....	97
------------------------	-----------

PRILOZI.....	102
---------------------	------------

1. Anketni upitnik.....	102
2. Protokl intervjua.....	112
3. Instrument za analizu sadržaja televizijskih emisija.....	114

SAŽETAK

Danas je pojava agresivnosti u školi sve veća, a škola se sve više pretvara u obrazovnu instituciju pri čemu se najviše inzistira na učenikovom znanju, a zaboravlja se odgoj djece i izgrađivanje njihovih stavova. Agresivno ponašanje djeteta veliki je problem i stvara poteškoće kako u nastavi, tako i domovima te djece. Pojava agresivnosti se sve više povezuje s medijima i njihovim utjecajem na djecu. Mnoge teorije pokazuju koliko je pogled na medije još uvijek kontradiktoran. Zbog toga je cilj ovog istraživanja bio da se utvrdi utjecaj medija na agresivno ponašanje učenika. Anketiranjem učenika i nastavnika utvrdili smo da postoji značajan utjecaj medija na pojavu agresivnog ponašanja kod učenika i možemo zaključiti da mediji imaju veoma važnu ulogu u životima djece.

Ključne riječi: mediji, televizija, računarske igrice, agresivnost, adolescenti.

UVOD

Današnji svijet nezamisliv je bez masovnih medija. Od nastanka tiska do pojave Interneta masovni mediji se šire. Elektronički mediji se brzo razvijaju i njihov razvoj je obilježio dvadeseto stoljeće. Oni su sastavni dio socijalizacije i odgoja mladih. Mediji omogućavaju, ubrzavaju i olakšavaju komunikaciju i preko njih se uspostavlja odnos sa svijetom, ljudi se međusobno povezuju. Mediji također imaju ulogu u oblikovanju osobnog i kolektivnog identiteta. Sve je veća pojava oslabljenog utjecaja (odgojnih) institucija i drugih autoriteta, te mediji zauzimaju ta mjesta i imaju utjecaj na edukativno-formativne procese i veoma su važni u procesima socijalizacije. Zbog toga je potrebno razvijati medijsku kompetenciju koja će osposobiti mlade za prepoznavanje brojnih mogućnosti koje mediji nude – ali i izbjegavanja mogućih zloupotreba. Odgoj za medije zahtijeva odgovorno djelovanje svih onih koji su neposredno uključeni u procese odgoja. Ova tema je tijekom proteklih nekoliko desetljeća bila vrlo zanimljiva znanstvenicima iz različitih područja poput psihologije, pedagogije i antropologije (npr. Sindik, 2012; Bilić, 2010; Nedimović i Biro, 2013). Medijska istraživanja u Bosni i Hercegovini relativno su slabo područje istraživanja. Postoje samo djelomični uvidi u odnos mladih i medija koji su prikupljeni u sklopu istraživanja slobodnog vremena.

Problem agresivnog ponašanja jedan je od najznačajnijih problema današnjice. Ono što posebno zabrinjava jeste sve veća pojava agresivnog ponašanja u našem okruženju, na ulicama, u školama i u obitelji. Danas je pojava agresivnosti u školi sve učestalija i sve više uznemirava cjelokupno društvo. Škola se sve više pretvara u obrazovnu instituciju pri čemu se najviše inzistira na učenikovom znanju, a zaboravlja se odgoj djece i izgrađivanje njihovih stavova. Agresivno ponašanje djeteta veliki je problem i stvara poteškoće kako u nastavi, tako i domovima te djece.

U radu ću prvo objasniti nastanak i razvoj medija, zatim ću objasniti agresivnost općenito, njegove tipove i metode istraživanja. Osvrnuti ću se također i na utjecaj agresivnosti prikazane na televiziji, te prisutnost agresivnosti u računalnim igricama. Predmet istraživanja usmjeren je na proučavanje teorijsko-metodološke zasnovanosti utjecaja medija na adolescente. Cilj ovog završnog rada je proučiti odnos medija i agresivnog ponašanja kod adolescenata.

DEFINIRANJE OSNOVNIH POJMOVA

Ključni pojmovi ovog rada su: *mediji, televizija, računarske igrice, agresivno ponašanje*.

"**Mediji** su kompleksni pojam koji označava sustave javnog informiranja, koji služe za raspršivanje (diseminaciju) vijesti i audio-vizualnih sadržaja u svrhu informiranja, obrazovanja i zabave najširih slojeva stanovništva" (Lipovčak, 2006:55).

Bal (1997) navodi da mediji predstavljaju tehničku opremu koja omogućava ljudima komunikaciju i prijenos misli, bilo kakvi da su njihova forma i njihov krajnji cilj. Mediji danas omogućuju svima cjeloživotno učenje, odnosno proširivanje znanja iz svih područja ljudskog djelovanja prema osobnim zanimanjima i težnjama. U podjeli medija treba razlikovati *autonomne* medije kojima nije potrebno spajanje sa mrežom (knjige, novine, ploče itd.) i *komunikacijske* medije, koji omogućavaju uspostavljanje interaktivnosti (telefon, internet, komunikacioni video). Mediji se povezuju sa zabavom i zbog toga se smatraju relativno važnim u životu ljudi. Izazivaju velike promjene u ponašanjima, međuljudskim odnosima i komunikaciji, osobito među mlađim naraštajima. Postali su važan čimbenik socijalizacije. Utječu na ponašanje mladih ljudi, posreduju razne ideje koje pojedinci nekritički usvajaju i oponašaju u vlastitom pristupu životu.

Televizija je audiovizualni medij što znači da osim zvuka nudi i sliku za razliku od tiska (slika) i radija (zvuk). "Samim tim, vrlo je uvjerljiva jer pruža vrlo realističan dojam svega što prikazuje te može vrlo duboko djelovati na čovjeka" (Valković, 2010:113). Televizija je od samog svog postanka promatrana kao potencijalno najmoćniji masovni medij. Njezin je utjecaj, unatoč sve većem značenju koje dobivaju novi mediji, i danas veoma velik. Televizijska slika je dojmljiva i vrlo sugestivna, ona može na gledatelja ostaviti dubok dojam, mnogo snažniji od gomile riječi. Djeca, često ostavljena bez nadzora odrasle osobe, gledaju televizijske programe koji ih privlače svojim intrigantnim sadržajem. Brojna provedena istraživanja pokazuju da televizija ima veći utjecaj na indirektno pokazivanje agresivnosti nego nasilne računarske igrice.

"**Računarske igrice** služe razvijanju mašte, poboljšavaju brzinu, koncentraciju, usredotočenost, potiču misaone procese, asocijativno i hipotetičko mišljenje te pospješuju koordinaciju pokreta" (Laniado i Pietra, 2005; prema Bilić, Gjukić i Kirinić, 2010:57). Računarske igre su također jedan medijski oblik zabave, najviše popularan među mladima. Igraju ih upravo iz tog razloga, ali ih i igraju kako bi ispunili svoje slobodno vrijeme i družili se s prijateljima. Računarske igrice mogu utjecati i na socijalno funkcioniranje, tako što djeca svoje odnose s okolinom zamjenjuju virtualnim prijateljima što vodi do povlačenja. Osim što se djeca udaljuju od svoje obitelji i prijatelja, česti su i konflikti i drugi problemi. Oni mogu na kritike reagirati agresijom, pokazivati neobzirnost za osjećaje i prava drugih te izražavati kako život prema njima nije pošten. Istraživanja pokazuju da ovaj način zabave, kao i televizija i internet, mogu negativno utjecati na mlade ljude, u primjerima kada oni sate i sate provode uz igre pune nasilja, ubijanja, međusobnog nadmetanja i raznih drugih negativnosti. Osim navedenog računarske igre mogu uzrokovati i ovisnost. To se događa u situacijama kada igrači misle samo na igranje. Dugotrajne posljedice u ovoj ovisnosti primjećuju se kroz izraženu nervozu, loše spavanje, brojne druge probleme i razne psihičke smetnje.

"**Agresivno ponašanje** je svaka reakcija (fizička ili verbalna) izvedena s namjerom da se nekom drugom nanese šteta ili povreda bilo koji vrste, bez obzira da li je ta namjera do kraja realizirana" (Žužul, 1989:64). Agresivno ponašanje djece često dovodi do toga da se djeca socijalno izoliraju, da imaju nisku razinu socijalne podrške ili školskog neuspjeha. "U definiranju agresivnog ponašanja znanstvenici se razlikuju s obzirom na aspekte agresivnosti: jedni naglašavaju što prethodi agresivnom ponašanju, a drugi njegove učinke" (Brajša-Žganec, 2003:92). Ako se kod djeteta pojavi agresivno ponašanje, treba mu objasniti njegovo značenje i posljedice takvog ponašanja. Koliko će neka osoba biti agresivna ovisi o genetskim čimbenicima, ali agresivno ponašanje se i uči. Količina agresije koju dijete vidi u okolini, u odnosima roditelja, na filmovima i među drugom djecom, utjecat će na to koliko će agresije koristiti za rješavanje problema.

II TEORIJSKI DIO RADA

NASTANAK I RAZVOJ MEDIJA

Prije pojave masovnih medija ljudi su međusobno komunicirali direktno, licem-u-lice. Takva komunikacija je moguća samo između dva pojedinca ili u malim grupama. Međutim, ljudska potreba je bila da poruke koje se šalju dođu do velikog broja ljudi u što kraćem vremenskom razdoblju, te su se zbog te potrebe počeli razvijati i masovni mediji. Mediji su se razvijali postepeno i u različita vremena su imali različite uloge u društvu i utjecaje na isto. Masovni mediji čine veoma važan dio današnje komunikacije. Društvo ih je različito i prihvaćalo, a stalni razvoj doveo je do pojave masovnih medija. Masovni mediji imaju veliki broj korisnika. Sve je počelo više tisuća godina prije izuma Gutenbergovog tiskarskog stroja. Taj je izum predstavljen kao epohalan izum, izum koji je označio prekretnicu u razvoju čovječanstva.

Razvoj svih medija snažno je utjecao na napredak čovjeka kao pojedinca u društvu i njegovog shvaćanja svijeta oko sebe. Nastanak i razvoj medija danas omogućuje svima cjeloživotno učenje. Mediji nam omogućavaju proširivanje znanja iz svih područja ljudskog djelovanja prema osobnim zanimanjima. Upravo zbog toga mediji mogu prezentirati stvari i događaje onako kako oni žele. S obzirom da možemo vidjeti koliko su se mediji razvili od njihovog nastanka, veoma nam je teško razumjeti da su nekada trebali dani, pa čak i mjeseci da bi saznali novu informaciju. Zahvaljujući medijima informacije su nam lako dostupne u bilo kojem trenutku. Medijski svijet je svijet za sebe, koji proizvodi i prodaje vlastitu stvarnost pomoću pokretnih slika i jezika. Nastanak tiskanih medija nekada je bio mukotrpan posao, u odnosu na današnje vrijeme kada se jedinim klikom mogu otvoriti raznolike mogućnosti.

U nastavku rada pojedinačno ću objasniti nastanak tiska tj. knjiga, novina, časopisa, zatim nastanak radija i televizije i na kraju nastanak Interneta.

Knjiga

Najstariji medij jest *tisak*. U tiskane medije ubrajaju se kao prvi medij knjige, zatim novine, časopisi, stripovi. Godine 1450. Johann Gutenberg izumio je tiskarski stroj. Njegov je stroj bila velika preša s pomičnim metalnim slovima, a izazvao je pozitivne i negativne reakcije. Tisak se razvio zahvaljujući ovome izumu. Prije izuma tiskarskog stroja, knjige su se pisale i prepisivale ručno. Tiskarska praksa širila se Europom zahvaljujući njemačkim tiskarima. U prvih 50 godina tiskarstva, tiskare su osnovane u više od 250 mjesta u Europi. U tom razdoblju te su tiskare proizvele oko 13 milijuna knjiga. Ipak, tiskarstvo nije bilo tako lako prihvaćeno u ostalim dijelovima Europe i Azije. Na području Rusije i Bjelorusije tiskarstvo je bilo izuzetno loše prihvaćeno od društva. Bjelorus je nakon 114 godina od pojave tiskarskog stroja, donio u Moskvu tiskarsku prešu, no njegovu je radionicu do temelja uništio narod. Na tom se području situacija promijenila tek 1711. godine. Petar Veliki je tada osnovao tiskaru u Sankt Peterburgu. Na sličnu je reakciju tiskarstvo naišlo i u Osmanskom Carstvu. Osmanlije su tiskanje vjerskih knjiga smatrali grijehom. Prva turska tiskara osnovana je u 18. stoljeću.

Kada su tiskane prve knjige, najveći je problem bila njihova malobrojnost. Već u 16. stoljeću problem postaje njihovo izobilje. "Viktorijanski povjesničar Lord Acton je u svom djelu „*O izučavanju povijesti*“ zaključio kako je tisak pružio jamstvo trajnosti postignućima renesanse, jamstvo da će ono što je napisano biti svima dostupno, da se zamračenje znanja i ideja kakvo je zadesilo srednji vijek više nikad neće ponoviti, da nijedna ideja neće biti izgubljena" (Briggs i Burke, 2011:65). Tijekom povijesti često je bilo predviđano kako će knjige „nestati“ zbog pojave novih medijima, to se još uvijek, nije dogodilo. Danas su tiskani mediji jako razvijeni i postoji mnoštvo raznih vrsta časopisa, novina, magazina i slično. Osnovna obilježja tiskovina su masovnost, fleksibilnost, jeftinost i visok stupanj selektivnosti. Čitanje je veoma važna aktivnost i predstavlja veliki korak u razvoju djeteta. Sigman (2010) navodi da je čitanje od tolike važnosti za čovjeka da su psihološka istraživanja pomaknuta u razdoblje djece predškolskog uzrasta gdje se proučava razvoj predčitačke vještine koja doprinosi kvaliteti čitanja i obrade informacija.

Istraživanja procesa čitanja pokazuju da je potrebna priprema za pravilan razvoj čitačke vještine koja počinje od djetetova rođenja i ovisi o tome koliko i kako odrasli okružuju dijete govornim i pisanim sadržajima, privikavaju dijete na njihovo razumijevanje i korištenje. Uvođenje posjeta knjižnici s roditeljima i pristup knjigama u prostorima gdje se dijete kreće doprinosi razvoju zdravog odnosa prema knjigama i čitanju. Dodatni poticaj posjećivanju knjižnice s djecom može biti i činjenica da se knjižnice smatraju jednim od najpoželjnijih mjesta za provođenje predškolskih programa za djecu (Milevoj Klapčić, 2009). Kada čita knjige, časopise, novine, stripove čovjek se aktivno bavi znanjem i praćenjem tijeka misli, razvrstavanjem, razumijevanjem, ocjenjivanjem ideja, povezivanjem jednog uopćavanja s drugim. Čitanje čovjeka prisiljava da se odmakne od slova na papiru da analizira i tumači događaje.

Novine i časopisi

Novine i časopisi pojavili su se gotovo usporedno i tako su se i razvijali. Međutim, oni nisu isti i među njima postoji bitna razlika. Novine su jedan od najkorištenijih medija. One donose razne informacije koje se tiču svakodnevnih informacija, ali se najčešće zadržava na ozbiljnijim informacijama kao što je stanje u državi. U njima možemo naći i sportske novosti te novosti o poznatima ali te informacije su jako sažete.

Izum papira je promijenio čitav svijet, jer je stvoreno novo sredstvo na koje se zapisuje. Vijesti su se ručno pisale i prepisivale, kako bi javnost dobila informaciju, što je već mnogo sličnije današnjem izvještavanju u novinama. Kod novina, kao i kod knjiga, tiskarski stroj je značio revoluciju u stvaranju materijala. Barber (2001) kaže da umjesto pisara koji su prepisivali te koji su bili fizički ograničeni (ljepota rukopisa, brzina pisanja, potreba za odmorom) nastupa tiskarski stroj koji može tiskati puno više primjeraka u puno kraćem roku, a to znači jeftiniji i pristupačniji konačni proizvod koji može doći do većeg broja ljudi.

Povjesničar Eric W. Allen 1930. godine daje definiciju novina i kaže da prave novine moraju izlaziti periodički, moraju biti mehanički reproducirane i dostupne svima koji su ih voljni platiti. Moraju sadržavati i članke različitih sadržaja, moraju biti općenite i pravovremeno donositi vijesti, te moraju biti organizirane (Mokriš, 2010). Iz ovoga možemo zaključiti da se s razvojem tehnologije, javila potreba za definiranjem pojave koja je bila dio svakodnevice već dulje vrijeme. Prve novine koje su izlazile u Londonu su "*London Gazette*", a prvi je primjerak izdan 1666.godine. Prve novine koje su izlazile u SAD-u su "*Publick Occurences*", a prvi je primjerak izdan 1690. godine. Ipak, te su novine izdane nelegalno, stoga je izdavač uhićen, a (gotovo) svi primjerci novina uništeni. Prve uspješne novine na području SAD-a bile su "*Boston News-Letter*" iz 1704. godine (Barber, 2001:35). Prve su novine bile ograničene prostorom, izlazile su lokalno, a to možemo vidjeti iz njihovih naslova. U njima se izvještavalo o politici, ekonomiji i sličnim temama, a ciljana publika novina u početku su bili muškarci, pa tek kasnije žene.

Do današnjeg dana novine su doživjele brojne promjene: u njima se piše o događajima iz čitavoga svijeta, rubrike su bitno raznovrsnije, ciljana publika je mnogo šira, itd. Novine su postale nezaobilazan masovni medij zahvaljujući upravo modernoj tehnologiji. Djeca koja imaju pristup tehnologiji više pribjegavaju audiovizualnim medijima, stoga je utjecaj novina na djecu, i pozitivan i negativan, najmanji od svih masovnih medija kojima su djeca izložena. Utjecaj novina na djecu se povećava otkako su novine dobile svoj prostor na internetu i otkako je društvenih mreža. Novine šalju određene poruke čitalačkoj publici i na taj način oblikuju razmišljanje i postupanje pojedinaca. Svaka informacija koju čovjek primi, oblikuje ga u manjoj ili većoj mjeri, stoga i utjecaj novina na odgoj djece treba promatrati pažljivo, detaljno i kritički.

"Časopisi su povremene publikacije zabavnog, književnog, znanstvenog, umjetničkog, političkog, privrednog, religijskog i sl. značaja koji su srodni novinama, ali se od njih razlikuju po tome što obično ne postoji izričita vezanost za kronološki slijed događaja te časopisi prikupljaju građu relativno trajnijih vrijednosti, izlaze u većim vremenskim razmacima i imaju vanjski oblik knjige ili brošure" (Mokriš, 2010:109). Iz definicije možemo vidjeti da je sadržaj časopisa mnogo ograničeniji od novina te kako za časopis

starost informacije nije presudna stavka. Prvi su časopisi bili skupi i mogla si ih je priuštiti samo elita. Tada pismenost nije bila na visokoj razini, pa su časopisi kao ciljanu publiku uglavnom mogli imati jedino bogate, jer su si oni mogli priuštiti školovanje gdje su naučili čitati.

Pojava industrijske revolucije, omogućuje da novine i časopisi dožive procvat radi pojeftinjenja tehnologije tiskanja što je značilo i pojeftinjenje časopisa. Časopisi su doživjeli procvat u 19.stoljeću, a tada se pojavilo i javno školstvo, a pojavom javnog školstva dolazi do porasta pismenosti. Porastom pismenosti proširuje se čitalačka publika. U vrijeme kada su u pravilu muškarci ratovali ili radili, a žene bile kućanice i odgajale djecu, žena je prepoznata kao vrijedna ciljana publika i zbog toga se pojavljuju prvi časopisi za žene u kojima se pisalo o modi, kućanstvu, savjetima za dom i brak, itd. (Giles, 2010). Oglašavanje u časopisima pojavilo se kad i oglašavanje u novinama, izgled i svrhu novina i časopisa se mijenja. Oni su sad tu i da uvjeravaju čitatelja da im treba nešto što oglašavačka tvrtka želi prodati. David Giles kaže da zapravo, povijest novina i časopisa, čak i više nego bilo kojeg drugog medija, nerazdvojiva je od povijesti oglašavanja. Vijesti nikada nisu bile ništa drugo nego privlačni materijal za popunjavanje, uglavljen između reklama koje ga otplaćuju. Oglašavanje je od tog vremena do danas napredovalo i postalo je dio medija, pa se istražuje utjecaj časopisa na odgoj djece. Njihov utjecaj na djecu otprilike je jednak kao i utjecaj novina jer su audio-vizualni podražaji mnogo snažniji i spontaniji u odnosu na pisanu riječ. Utjecaj časopisa na odgoj djece se može promatrati na dva načina, izravni i neizravni. Časopis izravno utječe na dijete i njegov odgoj kada ga samo dijete čita, a neizravno kada se stavovi roditelja, odgajatelja i drugih važnih ličnosti u djetetovom životu mijenjaju pod utjecajem časopisa, zbog čega oni mijenjaju odgojne metode, životne vrijednosti, i sl.

Radio i televizija

Brojni stručni izvori govore o radiju kao suvremenom elektroničkom mediju koji je nastao krajem 19. stoljeća. Ovaj auditivni medij danas u 21. stoljeću i vremenu masovnih medija ima svoje milijunske slušatelje, iako se broj slušatelja posljednjih godina smanjio. Putem radija u svakom trenutku možemo dobiti razne informacije, preko korisnih informacija (npr. stanje na cestama, vrijeme, političke situacije...) do raznih zabavnih informacija. Radio kao medij je jedan od najdostupnijih uz novine. Radio je specifičan medij zato što je doista prisutan gotovo u svakom domaćinstvu. Radio se sluša u autu, u trgovinama i kafićima, u uredima i tvorničkim pogonima. Praktički nema zatvorenog prostora u kojem on nije prisutan. Radio se sluša najviše zbog glazbe. "Odabir raznih vrsta glazbe na radio-postajama vrlo je prepoznatljiv i zapravo je jedan od važnijih faktora slušanosti neke radio-postaje" (Mučalo, 2000:29). Zbog toga se može pretpostaviti da je slušanje radija značajno povezano sa slušanjem omiljene glazbe, posebno kada je riječ o mlađoj populaciji.

Čovječanstvo se može zahvaliti nekolicini pojedinaca koji su radili na različitim istraživanjima, a čiji su rezultati omogućili sastavljanje radija. Heinrich Hertz je dokazao da je moguće bežično primati električne valove, Nikola Tesla je osmislio namotaje koji su kasnije postali bitna sastavnica radija, Ernst Alexanderson je osmislio alternator za prijenos govora, Reginald Fessenden je osmislio kako povezati zvuk i radiovalove, Edwin Armstrong je osmislio stabilni prijenosnik elektromagnetskih valova, a sve to je omogućilo Guglielmu Marconiju da sastavi jedan uređaj – radio (FCC, 2003 - 2004). Informiranje putem radija znači posjedovanje uređaja putem kojeg se može slušati bilo što emitirano, što znači jednokratni trošak u odnosu na troškove kupovanja knjiga, novina i časopisa, a to je još jedna velika prednost ovog medija u odnosu. Radio je tijekom povijesti imao različite uloge. Na primjer, za vrijeme rata radio je imao snažnu političku ulogu, dok je u današnje vrijeme njegova uloga uglavnom društvena, odnosno služi slušanju glazbe i zabavnog programa, informiranju o svakodnevnim, gotovo trivijalnim temama, te služi kao sredstvo oglašavanja. Radio je u odnosu na druge medije vrlo poseban medij.

Drugi mediji poput knjiga, novina i časopisa zahtijevaju odvajanje vremena za primanje informacije, a radio se može slušati i usput. Radio čovjek može slušati dok kuha, vozi, dok se druži s prijateljima. On ne zahtijeva prekid svih aktivnosti koje su se dotad radile kako bi se primila informacija putem njega, za razliku od knjiga, novina i časopisa, itd.

Zahvaljujući John Logie Baird-u svako moderno kućanstvo ima barem jedan televizor. John Logie Baird rođen je 1888. godine i bio je cijenjeni inženjer i izumitelj. 1925. godine prvi je put javno prezentirao svoj izum, a pravi je uspjeh došao kasnije iste godine kada je uspio da na slici ostvari tonove i polutonove zbog čega je slika bila mnogo jasnija. Svoj je izum Kraljevskom Institutu predstavio 1926. godine, 1929. godine BBC je emitirao eksperimentalnu emisiju. Konačno, 1930. godine formiran je prvi televizor koji je masovno proizveden. Dodavanje slike zvuku predstavljalo je nastavak revolucije koju je otpočeo radio. Ono što je televiziju razlikovalo od novina i radija bila je uvjerljivost žive slike i nije se očekivalo da bude režirana fikcija.

Televizija je donosila prikaze događaja koji su se doista dogodili i prenosila je izjave utjecajnih osoba u životu neke zemlje ili lokalne zajednice. Marshall McLuhan je raznim analizama utjecaja televizije na kulturu i intelektualni život ljudi pokrenuo veliki interes za tu temu. Postala je najpopularniji medij, ali je sve veći razvoj Interneta (koji nudi mnoštvo raznolikog sadržaja) ugrožava. Kao za radio, ni za televiziju nije nužno odvajanje vremena s ciljem primanja informacije s tog medija, to se može odvijati i usput. Osim toga, uvjerljivost žive slike pridonosi vjerodostojnosti sadržaja, i zbog toga je ona jedan od ključnih kriterija televizijske moći i utjecaja. Veoma je važno naglasiti kako oni koji upravljaju sadržajima i na taj način "daljinski upravljaju" ljudima znaju kako to činiti i kako da to uspješno nastavljaju činiti. Televizija je toliko moćan medij da ljudi u većini zemalja pod njezinim utjecajem mijenjaju svoj izgled, ali i mišljenje (Sigman, 2010). Iz ovog možemo vidjeti da televizija ima veoma snažan utjecaj na svakog pojedinca, a to znači da se utjecaj na odgoj djece vrši dvostruko: izravno kada samo dijete gleda televiziju, a neizravno kada televizija oblikuje stavove i ponašanje roditelja koji sukladno tome mijenjaju i odgojiteljske metode.

Utjecaj televizije je veoma snažan, što je zabrinjavajuće. Ona mijenja način razmišljanja i postupanja, često pojedinac nije ni svjestan što se događa, u čemu leži prava opasnost svih medija općenito, pa tako i televizije. Televizija je od nastanka promatrana kao potencijalno najmoćniji masovni medij, posebno u smislu njezine široke popularnosti. Televizija je stalno prisutna i ulazi u ritam obiteljskog života, te određuje i organizira obitljeski život. "Sve je ovo potrebno imati u vidu kada se govori i o agresivnosti koja se prikazuje na televiziji budući da se sadržaj koji televizija prikazuje doživljava na poseban način, da se prožima sa svakodnevnim životom, a time se stvaraju mnoge pretpostavke za procesa identifikacije" (Blažević, 2012:76). Mediji su se nekad obraćali određenoj publici koja je bila zainteresirana za određeni sadržaj, a televizija se u najvećem dijelu svojih programa obraća svima. Isto tako, televizijski žanrovi koji su prije bili jasno definirani u današnjoj su televiziji izmiješani. Zbog toga se u zabavnim programima mogu naći mnogi elementi informativnih emisija, a u informativnim emisijama možemo pronaći elemente zabavnog programa. Različite vrste programa mogu sadržavati agresivne scene. Ljudi uglavnom nisu niti svjesni da gledaju agresiju koja može utjecati na njihovo i tuđe ponašanje u stvarnom životu. Primjerice, informativni programi puni su udarnih vijesti koje obiluju elementima negativnosti i dramatičnosti.

Televizija često prikazuje samo dijelove onoga što se zaista dogodilo, a te dijelove stavlja u kontekst nakon čega značenje i važnost mogu biti u potpunosti izmijenjeni ili izgubljeni. Televizija ima velik utjecaj na prikazivanje događaja te može uvećati, ali i podcijeniti realnost i ozbiljnost nekih stvarnih postupaka (Valković, 2010). Ovo je važno imati u vidu jer se agresivnost na televiziji promatra unutar cjelokupnog televizijskog djelovanja. Ako tema agresivnosti ili agresivnog ponašanja na televiziji pridonosi većoj gledanosti, tada će televizija prikazivati takve programe. Zato neće biti osnovni kriterij emitiranja etičko ili moralno vrednovanje sadržaja ili efekata medija, već će to biti u službi efikasnosti i prodaje. Poput svake komunikacije tako i televizijska ima svoju svrhu. Televizija želi ostvariti cilj koji se može shvatiti kada su poznati motivi njezina djelovanja koji ponekad nisu tako lako prepoznatljivi. Njemački sociolog Luhmann (Perišin, 2010) kaže da se može dogoditi da je istinito sve ono što (masovni mediji) pišu ili prenose, ali to još ne govori o motivu zbog kojega to oni čine: može to

biti uspjeh u poslovanju, potpora nekoj ideološkoj opciji, političkim nastojanjima, zadržavanje statusa quo u društvu ili komercijalni uspjeh.

Internet

Godine 1973. spojena su dva računala ARPANET-om, preteča Interneta kakav nam jedanas poznat. Internet je medij koji povezuje niz različitih komunikacijskih modela što je jedan od ključnih razloga njegove popularnosti danas. Počeo se širiti u drugoj polovici '90-tih godina 20. stoljeća. "Predstavlja svjetsku mrežu međusobno umreženih (povezanih) računala, odnosno servera (poslužitelja) pomoću kojih se pristupa pohranjenim raznim podacima" (Milosavljević M., Veinović M., Grubor G., 2011:52). Internet i računalo zajedno pružaju mnogo više mogućnosti nego bilo koji drugi medij. Korisnici mogu igrati razne igrice, dopisivati se, pričati, tražiti razne informacije, gledati filmove, slušati glazbu, učlanjivati se u klubove i grupe, tražiti osobe sličnih interesa. Nove komunikacijske i informacijske tehnologije svojim ubrzanim razvojem potiskuju klasične medije i prodiru u sfere društvenog i privatnog života. Isprepletenost interneta i kulture vidljiva je u svakodnevnim obrascima ponašanja, mišljenja i delovanja.

Bitni pomaci koji su zapravo i omogućili da Internet postane tako raširen i pristupačan medij odnose se na pojavu World Wide Weba 1991. godine, stvaranje Google tražilice 1998. godine te pokretanje Facebooka 2004. i YouTubea 2005. godine (Leiner et al., 2009). Internet je medij koji je u vrlo kratkom roku uspio objediniti sve medije: novine i časopisi imaju svoju internetsku inačicu, radio se može slušati putem njega, a sve više televizijskih kuća nudi mogućnost pregledavanja sadržaja na svojim stranicama na Internetu. On je u samo pola stoljeća uspio ostvariti ono što je drugim medijima trebalo mnogo više vremena. Tome je doprinio sve brži i jeftiniji razvoj tehnologije, što je značilo i mogućnost da veći broj ljudi postane korisnikom nove tehnologije.

"Uključivanje u globalne tokove putem interneta pretpostavlja:

- (1) obrazovanje (sticanje preduslova za širenje tehnologije, razumevanje jezika, softvera);
- (2) infrastrukturu (tehničko-tehnološke preduslove, hardver, itd.);
- (3) institucije (ustanovljavanje korišćenja internet tehnologije u svim sferama društvenog života)" (Relja R., Šulja Z., 2010:212).

Svaki medij koji želi da se promatra kao masovni bitno je da dostigne veliki broj korisnika. To je značajno zbog ekonomskog interesa oglašivača, najvećeg činioca samoodržanja i reprodukcije masovnog medija. Teoretičari masovnih medija navode da su mediji odavno napustili svoju primarnu svrhu, a to je: praćenje, bilježenje i informiranje o relevantnim društvenim zbivanjima (Burić, 2010). Mediji kreiraju društvene procese, potrebe i trendove, a samo su klasični mediji poput knjige, zadržali svoju prvotnu svrhu. Masovni elektronski mediji žele biti dominantan kreator društvenih zbivanja, a ne prenositelj događaja i društvenih kretanja. Ta je nova zadaća medija izražena u stvaranju sadržaja za djecu i mlade. Možemo uočiti razlike između sadržaja nekad i danas, te možemo vidjeti da su primjeri školsko-edukativno-obrazovne televizije, radija ili sadržaji dječjih časopisa danas zamijenjeni prevladavajućim sadržajima virtualnog svijeta stvorenog za djecu i mlade. Iz ovoga slijedi da Internet, baš kao i drugi masovni mediji, ima izuzetno snažan utjecaj na djecu i njihov odgoj. Internet ima neke mogućnosti koje drugi mediji nemaju. Internet je pun sadržaja koji su kombinacija svih starijih medija, a nije ograničen ni vremenski ni tematski.

Danas Internet ima veliku ulogu kada je u pitanju "trošenje" slobodnog vremena kod djece i mladih. Mladi i djeca srednjoškolskog uzrasta Internet koriste i nekoliko sati dnevno, a svoje svakodnevne školske i obiteljske obaveze stavljaju u drugi plan. Internet predstavlja najrasprostranjeniju aktivnost mladih u slobodnom vremenu. "Slobodno vrijeme je prostor i mogućnost interakcije u procesima individualizacije, socijalizacije i inkulturacije, dakle prostor samoaktualizacije i ostvarenja osobnosti" (Previšić, 2000:219). Slobodno je vrijeme svojim sadržajima također postalo značajan faktor odgoja i obrazovanja. Slobodno vrijeme postoji u životu svakog čovjeka, ali je

različito s obzirom na dob, spol, zanimanje, mjesto boravka, razvijenost sredine, stupanj interesa i druge čimbenike.

Da bi došli do pravih odgovora, moramo znati koliko okolina svjesno utječe na korištenje slobodnog vremena kod mladih. "Kada govorimo o potencijalnom utjecaju masmedija na stil života mladih, istraživače ponajprije interesiraju masovni mediji kao socijalizacijski agensi" (Ilišin, 2003:111). Razvoj znanosti i tehnologije, globalizacija, Internet i masovni mediji promijenili su obrasce provođenja slobodnog vremena, a mladi više nemaju iste težnje kao prije. Aktivnu ulogu u organiziranju aktivnosti mladih u slobodnom vremenu preuzeo je Internet. Slobodno vrijeme ima funkcije kroz koje se ostvaruje cjelokupni razvoj mlade osobe. U adolescentskom dobu mlada osoba se najviše oblikuje i razvija, proces socijalizacije je najintenzivniji i zbog toga moramo intenzivno djelovati u slobodnom vremenu. Korištenje Interneta u slobodnom vremenu adolescenata vrlo često se povezuje s negativnim orijentacijama. Mladima se putem Interneta i medija govori kako trebaju izgledati, što trebaju jesti, kakvi trebaju biti, kako bi dobili pažnju i simpatije drugih.

Sloboda i anonimnost u virtualnom svijetu, sve više zabrinjavaju komunikologe, pedagoge i psihologe. Zato je zadatak pedagogije slobodnog vremena kao znanosti naznačiti "pedagošku artikulaciju i odgojne implikacije slobodnog vremena kao pojave" (Previšić, 2000). Mladu osobu je veoma važno osposobiti za odgovornost osobnog razvoja, i upravo zbog toga znanstvenici i teoretičari pozivaju na podizanje razine kritičke svijesti o ulozi Interneta. U području odgoja i obrazovanja upozorava se "da uloga digitalne tehnologije nije samo informiranje već i formiranje, odnosno tehnologija počinje oblikovati mlade ljude, ima globalni utjecaj na stvaranje navika i novih obrazaca ponašanja" (Bilić, 2015:31). Saznanje o pretjeranoj uključenosti Interneta u slobodnom vremenu mladih potaknulo je pedagoge da jačaju svijest medijskog djelovanja, te stjecanje medijske kompetencije. Pedagozi i nastavnici pozoravaju mlade na probleme manipulacije koju može vršiti Internet s ciljem razvijanja kompetencija i kritičkog mišljenja. Zbog porasta moralno neodgovornog ponašanja adolescenata, sve je veća potreba poticanja samokritičnosti. Odgojno-obrazovne teorije smatraju da suvremeni mediji potiču nezdrave oblike ponašanja.

U današnjim uvjetima teško je posvetiti svoje slobodno vrijeme nečemu što potiče osobni razvoja jer ima mnogo sadržaja koji nude zabavu i razonodu, a ne potiču nas na razvoj osobnih potencijala. Škola i obitelj trebaju omogućiti kvalitetno provođenje slobodnog vremena djece. Da li mogu roditelji i nastavnici kontrolirati slobodno vrijeme djece, ovisi o njihovim ciljevima i sposobnostima da usmjere dijete na neku izvannastavnu aktivnost. Potrebno je uvesti medijski odgoj u škole, da bi mladi mogli naučiti o rizicima korištenja Interneta (elektroničko nasilje, pedofilija), te naučiti kritički vrednovati sadržaje u medijima. Mlade je potrebno educirati za odgovorno ponašanje i zdrav stil življenja. Medijska pismenost mladih doprinosi stvaranju pozitivne socijalne klime i stvaranju društveno prihvatljivog ponašanja. Upravo je u tome velik značaj i snaga odgojno-obrazovnih ustanova koje mogu sustavno odgojno utjecati na učenike.

MEDIJI I DRUŠTVO

Mediji i društvo uvijek su bili tema istraživanja i analiziranja, te se ispitivao utjecaj medija na društvo. Utjecaj medija istraživao se u kontekstu izbornih ili marketinških kampanja koje su bile usmjerene na izazivanje određene akcije npr. glasovanja za određenu opciju ili kupovinu određenih proizvoda. Katz (1987) kaže da masovni mediji ne mogu lako homogenizirati mase i različite političke ili marketinške kampanje ne mogu proizvesti velike promjene u mišljenjima, stavovima i akcijama. Seaton i Peruško ipak kažu da su ova istraživanja potvrdila da mediji povećavaju interes, fiksiraju stavove i informiraju birače.

Utjecaj medija ograničen je sve do trenutka dok se ne predstavi neka nova vijest ili nam misli zaokupi neka druga važnija stvar ili događaj. Društvo i mediji su međusobno ovisni. Društvo je željno novih saznanja, a mediji žele plasirati što prije neku novu vijest ili događaj. "Ljudi koriste medije da se zabave i informiraju, dok difuzija inovacija bavi se društvenim mrežama te načinima i zakonitostima prenošenja utjecaja, moći i informacija" (Mandarić, 2012:94). S vremenom pojedinci i samo društvo su postali sve znatiželjniji, tako da će vijesti koje su čuli ići provjeriti na više različitih izvora kako bi potvrdili točnost iste i zadovoljili svoju želju za novim saznanjem. Pojedincima uvijek ostaje na raspolaganju odluka hoće li dopustiti da padnu pod utjecaj medija ili neće dopustiti. Stuart Hall smatra da se ideološka konceptualizacija medija pokazuje preko funkcije medija u području društvene konstrukcije značenja, a koja je uvijek povezana s odnosima moći u društvu. Marshal McLuhan zastupa tezu da je medij široko poznata poruka koja se posredovanjem novih tehnologija širi između svih stanovnika Zemlje. Mnoge dosadašnje teorije pokazuju koliko je pogled na medije još uvijek kontradiktoran te da se o utjecaju svakog od njih još uvijek razmišlja. Pitanje medija ostaje uvijek aktualno, a teorije o njihovom djelovanju i učinku i dalje su proturječne. Oni koji imaju ista mišljenja drže se skupa i uvijek će zauzimati isto stajalište, tako da je teško razlučiti koliko je netko ustvari pod utjecajem medija, a koliko ustvari pod utjecajem drugih ljudi. Mediji i društvo će i nadalje ostati nepresušni izvor različitih mišljenja i gledišta.

Pojava novih medija

Mediji prenose poruke, daju informacije i čekaju kritike. Danas se bilo koja aktivnost teško može zamisliti bez nekog medija. Teško jer su pojedinac i društvo na globalnoj razini postali u potpunosti medijski ovisnici. Krajem 20. stoljeća razvoj elektroničkih medija mogao se prepoznati kroz praćenje radija, televizije i filma. Razvoj interneta, novih digitalnih medija i digitalne komunikacije uslijedio je nešto kasnije. Suvremena informacijsko-komunikacijska tehnologija otvorila je put novim oblicima komuniciranja i novim oblicima izražavanja putem elektroničkih medija. Inovacije su bile polazište za stvaranje inovativnog i fleksibilnog svijeta u kojem se kao novi mediji ističu web tehnologija i društvene mreže.

U suvremeno doba broj radio aparata, televizijskih prijemnika, osobnih računala, mobilnih telefona, tablet računala i hibridnih uređaja sa smart komunikacijskim softverima naglo raste, a svoj dramatični rast nastavlja i u prvim godinama 21. stoljeća (Katunarić, 2012). U ovom trenutku teško je prebrojati sredstva i načine masovnog komuniciranja unutar koncepcije novih medija. Skoro svakodnevno se proširuju polja na kojima se javno i masovno komuniciranje realizira, a upravo taj nagli razvoj masovnog komuniciranja dovodi do brojnih promjena u društvenoj strukturi. 21. stoljeće donijelo je mnoge promjene, a na prvom mjestu je razvoj društvenih mreža. Komuniciranjem putem društvenih mreža ljudi se osjećaju slobodno, komunikacija je brza i stalna jer su članovi mreže kontinuirano dostupni. Mnoga zbivanja iz prošlih vremena su se zaboravila, svi su se usmjerili prema dostupnoj tehnologiji. Čak i tijekom druženja s roditeljima ili prijateljima ne može se bez mobitela, a to nas dovodi do zaključka da nam je 21. stoljeće donijelo sve veću robotizaciju. Polako se gubi fizički kontakt, ljudi više nemaju vremena za susrete uživo jer se većina slobodnog vremena provodi uz i sa medijima. Društvo se polako mijenja jednako kao i komunikacija. Načini snalaženja i komuniciranja nadilaze čak granice maštanja koja se polako realiziraju u stvarnosti. Okruženje novih medija ljudima donosi novi vid slobode gdje svatko može imati svoje mišljenje, biti prirodan i davati savjete. Nekim ljudima je prva aktivnost nakon buđenja pogledati zaslon mobitela, uključiti računalo i na taj način početi novi dan.

Ima i suprotnih razmišljanja, jer neki kvalificiraju televiziju, računalo, internetske i video igrice sredstvima masovnog "zaglupljivanja", dok drugi razmišljaju pozitivno jer imenuju navedene medije sredstvima "kulturne revolucije" s posebnim osvrtom na njihov kreativan i zanimljiv način prijenosa znanja, širenja vidike i poticanja na stvaralačke aktivnosti (Z. Miliša, M. Tolić, N. Vertovšek, 2009). U tom kontekstu važno je govoriti o djeci, osobito adolescentima koji imaju stalan pristup medijima, često bez nadzora roditelja ili drugih odraslih osoba. U upotrebi novih tehnologija i novih medija ometajući čimbenik je generacijski jaz unutar obitelji. Djeca su u prednosti jer se u većini primjera bolje snalaze od svojih roditelja. Mediji mogu pozitivno djelovati, ali isto tako mogu i negativno utjecati na svijest djece tko što prenose modele ponašanja u crticiima, igranim filmovima i drugim negativnim sadržajima. U osnovnim i srednjim školama u svijetu polako se uvode televizijski i internetski obrazovni programi u nastavu kao dopuna tradicionalnim metodama poučavanja.

U virtualnom svijetu vlada virtualna anarhija ili bezvlađe. Stručnjaci upozoravaju da će poremećaj pažnje postati sindrom informacijskoga doba, zato što mnoštvo sadržaja i medija uzrokuje prekidanje aktivnosti i ometanje koncentriranoga rada. Promjene u svijetu medija zahtijevaju prilagodbu, usvajanje novih znanja i vještina.

Potreba za medijima nikada neće prestati, jer su napravili takvu ovisnost da korisnici teško odolijevaju, a da ne kupe novine, ne pročitaju koju knjigu, pogledaju vijesti na televiziji, a pogotovo da ne budu "umreženi" 24 sata dan. Moderno doba sa sobom nosi i "moderne bolesti", kojih će biti sve više.

Utjecaj masovnih mediji

Masovni mediji su institucije koje zadovoljavaju potrebu društva za javnom komunikacijom u kojoj mogu sudjelovati svi pripadnici društva. "Masovni mediji su istovremeno komunikacijski oblici/proizvodi, institucije i kulturne formacije" (Peruško, 2011:40). Činjenica je da ljudi ne mogu bez komunikacije, a zahvaljujući tehnološkom napretku od međuljudske komunikacije čovjek je prešao na društvenu komunikaciju i u njoj se služi masovnim medijima. U toj komunikaciji sve veću ulogu danas imaju novi mediji koji bilježe brzi razvoj. Posljedica takvog digitalnog okruženja je mnoštvo beskorisnih informacija, nepouzdanih vijesti, manjak kulture, povećana mogućnost plagiranja te brisanje granica između promidžbe i odnosa s javnošću, čime se utječe na kulturne i moralne vrijednosti nekog društva. Svaki medij poruke oblikuje sukladno vlastitom jeziku i gramatici te je stoga potrebno spoznati kako funkcioniraju znakovi i simboli u medijima. Naučiti "čitati" medije je jedan od najvažnijih ciljeva medijske pedagogije jer mediji ne prezentiraju stvarnost, već ju reprezentiraju. U takvom medijskom okruženju gdje se tradicionalni mediji isprepleću s novim tehnologijama s pravom se može reći da masovni medij postaju sastavni dio naših života.

Kroz sve ove godine nastanka i razoja bilo kojeg medija vidljivo je kako je komunikacija najvažnija. Novi mediji su uveli velike promjene i u koncepciju klasičnih medija. "Tako su brzina, boja, atraktivnost, dojam sudjelovanja, formirali i novi pristup novina koje su sve prešle na on-line izdanja kako bi mogli parirati tv ili radiju, objavljujući ažurne informacije, omogućavajući internetske komentare čitatelja na svoje članke, redefinirale su plasiranje informacija tako da zadovolje princip brzine u izvješćivanju, povećale su atraktivnost sadržaja, davanje važnosti i značenja te vještinu pisanje i tehnički izgled informacijama koje objavljuju" (Šišak, 2009:89). Mada se tehnologija razvija prebrzo novi mediji nude svoje sadržaje online što je veća vjerojatnost da će prije prihvatiti mlađe generacije nego starije. Svaki novi medij preuzima postojeće programske forme i žanrove, a karakteristika je suvremenih medija miješanje i rekombinacija žanrova. Svatko sebi bira ono što mu se taj trenutak čini najzanimljivije za čitanje, gledanje ili slušanje.

Utjecaj medija na adolescente sve je veći. Sve smo češće svjedoci prikazivanja agresivnog ponašanja u medijima, a u kojem su često djeca i mladi žrtve. Mediji bi trebali više voditi računa o primjerenosti sadržaja djeci, nisu uvijek na razini pozitivnog djelovanja i utjecaja na mlade. Česte su pojave destruktivnog utjecaja medija na mlade. Sadržaji TV emisija, reality-showova, filmova i posebno sadržaji na Internetu sa tematikom agresivnog ponašanja, omalovažavanja ljudskih vrlina i vrijednosti, ugrožavanja ljudskih života, često, bez cenzuriranja, odlaze u eter i nalaze žrtve među mladima, u kojima sve navedeno ostavlja trajne negativne posljedice.

Djeca čine populaciju koja preferira medije audiovizualnih karakteristika poput televizije, računarskih igrica i Interneta koji obiluju agresivnim sadržajima prikazanim na vrlo realističan i životopisan način. Zbog realnosti prikazivanja agresivnog ponašanja kojem su djeca i mladi svakodnevno izloženi, postavlja se pitanje povezanosti prikazivanja agresivnog ponašanja u medijima i ispoljavanja tog istog ponašanja među mladima. Potter (1999; prema Kanižaj i Ciboci, 2011) navodi kako agresivni medijski sadržaji utječu na fiziološko, emocionalno i kognitivno stanje pojedinca. Gledanjem sadržaja koji sadrže agresivno ponašanje mijenja se broj otkucaja srca, krvni tlak, ritam disanja i druge fiziološke funkcije, a da toga ljudi uopće nisu svjesni. Kognitivni učinak se odnosi na opažanje i učenje obrazaca ponašanja koji se zatim primjenjuju u stvarnom životu. Pojedinci nakon gledanja agresivnih sadržaja koji nisu imali negativne posljedice mogu zaključiti da je takvo ponašanje ispravno, te se mogu početi ponašati na sličan način.

Ključnu ulogu u dječjem razumijevanju agresivnog ponašanja u medijima imaju roditelji (Sindik, 2012). Važno je poznavati mišljenje roditelja o agresivnosti općenito, o agresivnosti u medijima te o utjecaju koji mediji imaju na djecu kako bi se moglo na vrijeme reagirati i smanjiti agresivnost kod djece koja je izazvana upravo agresivnim sadržajima u medijima. Osim toga, budući da je pokazano da će djeca biti agresivnija prema drugima ako vide primjere agresivnog ponašanja, bilo bi dobro pokušati sa procesom modeliranja neagresivnog ponašanja. Djeca trebaju vidjeti primjere u kojima ljudi, kada su isprovocirani, ostanu suzdržani i razumni. Brojna istraživanja pokazuju da će djeca koja gledaju takve primjere i sama ostati smirena i razumna nakon što su

isprovocirana. Djecu također treba podučiti i empatiji. Empatija se odnosi na sposobnost uživanja u položaj druge osobe te doživljavanje osjećaja te osobe. Rezultati nekih istraživanja pokazuju da izgradnja empatije otežava i smanjuje agresivna djela.

Kada govorimo o pedagoškom značaju medija Bilić navodi kako karakteristike Internet generacije svakako izražavaju "pozitivne odgojne kvalitete kao što su dijeljenje, međusobno pomaganje, podrška, iskrenost i tolerancija", međutim, one vrlo često rezultiraju "nedostatkom strpljivosti, ustrajnosti, površnosti, nepromišljenosti te fizičkom i mentalnom lijenosti" (Bilić, 2015:16). Korištenje medija može imati negativne strane kada govorimo o ponašanju mladih, a to su: neodgovorno ponašanje prema drugima, agresivno ponašanje, ugrožavanje privatnosti i lažno predstavljanje. Zbog ovih negativnih strana povećava se zabrinutost za socijalizaciju mladih, jer su proces odrastanja i socijalizacija važne pedagoške teme.

Mladi danas uspostavljaju komunikaciju putem virtualnog svijeta, šalju i primaju poruke, što može dovesti do netolerancije na čekanje odgovora na poruku. Time se stvara užurbanost i nestrpljenje gdje mladi nemaju vremena čekati, promisliti, što može dovesti do teškoća u kognitivnom funkcioniranju. Pri traženju informacija mladi su jako spretni, ali površni. Pretraživanjem sadržaja pokazuju nestrpljenje i nedostatak koncentracije i ne žele koristiti svoj intelekt. Pri tom vrlo brzo mijenjaju posjećene stranice i nigdje se previše ne zadržavaju, površno i užurbano obavljaju zadatke, odnosno ne ulaze dublje u sadržaj. Milivojević i sur kažu da sve ove karakteristike, brzina, traženje informacija površno, rezultiraju širokim rasponom pažnje. Iako je ona poželjna može nepovoljno utjecati na pamćenje i razmišljanje. Shodno tome pedagozi naglašavaju da je važan ne samo ishod odgoja i obrazovanja, već i ishod odgojnog djelovanja.

Imajući na umu prednosti i nedostatke medija, veoma je važan medijski odgoj koji će obuhvatiti sve društvene aspekte. Škole bi trebale uvesti medijsku kulturu kao obavezan školski predmet i prilagoditi ga dječjem uzrastu i sposobnostima, te organizirati radionice i za djecu i za roditelje kako bi izgradili svijest o štetnosti medija.

Dvadeseto stoljeće, je stoljeće medijske revolucije, pa treba iskoristiti prednosti medija kako bi se ukazalo na njihovu štetnost i opasnosti koje predstavljaju.

Medijska pismenost i medijsko obrazovanje

Prema UNESCO-ovoj definiciji (2004.) pismenost je vještina prepoznavanja, razumijevanja, interpretiranja, stvaranja, prenošenja, vrednovanja i korištenja tiskanih i pisanih materijala u različitim kontekstima. Pismenost podrazumijeva kontinuirano učenje koje osobama omogućava postizanje njihovih ciljeva, razvijanje znanja i potencijala te ravnopravno sudjelovanje u lokalnoj zajednici i širem društvu. Pojam medijska pismenost definiran je 1992. godine na konferenciji o medijskoj pismenosti (National Leadership Conference on Media Literacy) kao sposobnost pristupa, analize, vrednovanja i odašiljanja poruka posredstvom medija (Zgrabljic Rotar, 2005., prema Aufderheide, 1992). Cilj medijske pismenosti je upoznati medijske korisnike s negativnim sadržajima, kako bi oni shvatili ideološku funkciju prekomjerne količine tih sadržaja u medijskoj produkciji, ekonomske razloge zbog kojih ih ima previše.

Medijsko obrazovanje je potrebno na lokalnoj, regionalnoj i nacionalnoj razini, jer je ovako obrazovanje potreba društva i potreba svakog pojedinca kao člana uže ili šire zajednice. U tom kontekstu mediji su nakon obitelji i društva tzv. treći odgajatelj s obzirom na utjecaj koji imaju na djecu i mlade. Mediji iz tog razloga imaju veliku odgojno-obrazovnu moć, a područja i mogućnosti njihovog odgojno-obrazovnog djelovanja su veliki. Medijsko obrazovanje ne treba nužno formirati samo u sklopu odgojno-obrazovnih ustanova ili drugih institucija koje se bave neformalnim obrazovanjem. Odgojno-obrazovne vrijednosti se mogu primicati i kroz sam medijski sadržaj. Glavni cilj medijskog obrazovanja je pomoći građanima da razviju kritički stav prema medijima kako bi bili sposobni donijeti vlastitu odluku na temelju dostupnih informacija. Granice spoznaje davno su prešle okvire zajednice i kulture u kojoj živimo. U procesu globalizacije mediji sve više postaju glavni izvor informiranja i formiranja pojedinca kao ljudske osobe. To formiranje se događa najčešće putem manipulacije koja se odvija preko medijskih sadržaja koji nam se nude. Masovni mediji se pretvaraju u

profitnu industriju kojoj publika više nije onaj ideal kojemu se teži. Roditelji moraju uložiti puno truda i strpljenja u odgoju i obrazovanju djece. Njima je sve jasnije kako su ovo druga vremena i koliko je u tom vremenu važno medijski opismeniti nove generacije koje će stvarati svoje priče za budućnost.

U svijetu multimedijske kulture danas potrebna su znanja i vještine "čitanja" i "pisanja" jezika slova i zvukova kao temeljne-osnovne pismenosti. Mlađe generacije svaku promjenu doživljavaju kao nešto pozitivno, dok starije generacije u tome vide veliki problem kojeg je sve teže pratiti i nalaziti mu rješenje. Medijske poruke koje se svakodnevno primaju, gledaju i čitaju iz najrazličitijih izvora sadrže različita značenja i daju mogućnost da ih pojedinac tumači kako želi. Medijski pismen čovjek mora naučiti kako kontrolirati i birati značenja poruka koje prima. Također je potrebno znati odlučiti koje poruke će prihvatiti kao istinite i točne, a koja ne. Medijska kultura kao socijalizacijski faktor nužno pretpostavlja i prisutnost medijskog odgoja i obrazovanja putem kojeg će se recipijenti dovesti u ravnopravan položaj naspram medijskih sadržaja kojima su svakodnevno izloženi (Peruško, 1999). Uže smjernice u području medijskog opismenjivanja govore o osvješćivanju osobnog postupanja s medijima, te utjecaja koji ima medij na pojedinca. Pojedinac treba težiti da se oslobodi od tog utjecaja.

Ključne aktivnosti u tim nastojanjima su: etički ispravno koristiti medije, kritički ih analizirati i znati razlučiti pozitivno od negativnog. Tako se promovira i potreba za uklanjanjem društvenih stereotipa i predrasuda s jedne strane, a s druge strane promovira se društvena odgovornost i društvena jednakost. Ograničenja medija se ne preporučuju jer su standardi dosegnutih medija pokazatelj političke kulture i slobode društva u cjelini. "Boljom strategijom od zabrana i ograničenja smatra se medijsko obrazovanje ne samo djece, nego i roditelja, nastavnika i drugih profesionalnih skupina i skupina civilnoga društva" (Šego, 2009:65). Budući da je lako manipulirati i vladati medijski nepismenom gomilom, nastavnike, roditelje i djecu potrebno je educirati i stvarati kvalitetnu medijsku kulturu. Cijela se zajednica mora uključiti na medijskom opismenjavanju svih subjekata društva. Veoma je važna suradnja škole, roditelja i djece. Medijsko opismenjavanje treba pratiti odgovarajući odgoj (odgoj za medije): poštenje, smisao za pravdu, tolerancija, zaštita od negativnih utjecaja i neprikladnih sadržaja,

stvaranje kulture odgovornosti (Šišak, 2009). Nije bitno da li gledamo poslovno ili privatno, važno je biti medijski obrazovan, osobito medijski pismen s razvijenim medijskim kompetencijama i vještinama. Uz novo stoljeće vežu se i nove potrebe. Bez obzira kojoj se dobnoj skupini ili publici pripada, potrebno je napredovati u svim područjima koji su povezani s brzim razvojem inovacija i željama za što kvalitetnijem i bržem pristupu informacijama.

AGRESIVNOST I OBLICI AGRESIVNOG PONAŠANJA

Posljednjih nekoliko godina agresivno ponašanje u stalnom je porastu što dokazuju brojna provedena istraživanja. Od samog početka istraživanja agresivnosti postoje neslaganja oko njenog definiranja. Prema Rječniku stranih riječi, riječ agresija dolazi od latinske riječi *aggredi* što u prijevodu znači pristupiti nekome, navaliti. "Harre i Lamb (1993; prema Crick, 2002) su zabilježili preko 200 različitih definicija agresivnog ponašanja koje su predložili brojni istraživači, ali su gotovo sve sadržavale 2 karakteristike: to je ponašanje čija je namjera povrijediti nekoga (fizički ili psihički) i ponašanje koje žrtva doživljava kao hostilno" (Živković, 2006:48). Agresivnost se može definirati kao ponašanje u čijoj je pozadini namjera da se drugoj osobi nanese šteta ili uništi neki objekt, s naglaskom na namjeru nanošenja štete, a ne na posljedice. Jedan od ciljeva agresivnih postupaka, osim tjelesnog jest i duševno nanošenje štete ili povrede.

U današnje vrijeme agresivnost u školi je sve učestalija i sve više uznemirava cjelokupno društvo. Škola je obrazovna institucija koja inzistira na učenikovom znanju zaboravljajući na prijeko potreban odgoj djece i izgrađivanje njihovih stavova. Za učitelje i roditelje agresivno ponašanje djeteta veliki je problem i stvara velike poteškoće kako u nastavi, tako i u domovima djece. Upravo zbog toga se stalno traže načini kako pomoći agresivnom djetetu i kako ga promijeniti. "Različiti obiteljski problemi, obilježja ličnosti, neuspjesi u školi, način provođenja slobodnog vremena, subkultura, okolina djeteta i šire društvene okolnosti čine moguće uzroke društveno neprihvatljivog i agresivnog ponašanja djeteta" (Previšić, 1999:124). Postoje mišljenja koja smatraju da se agresivnost neke osobe ne mijenja tijekom godina nego se samo razvija još više, što govori da postoje neki biološki uzroci (hormoni, temperament...) koji na to utječu, ali također i genetski čimbenici imaju veliki utjecaj. No, važno je napomenuti da se agresivno ponašanje i uči, djeca se ponašaju prema drugoj djeci onako kako se roditelji i okolina ponašaju prema njima.

Dakle, količina agresije koju dijete vidi u okolini, u odnosima s obitelji, u filmovima, utjecat će na njihove agresivnosti što će dovesti do sve težeg uklanjanja i suzbijanja takvog ponašanja (Rumpf, 2006). Agresivno ponašanje može biti veliko opterećenje za društvo, kako u socijalnom, tako i u financijskom pogledu. S financijskog gledišta, troškovi nastaju zbog različitih sustava koji su potrebni djeci s tim poremećajem, što uključuje razne ustanove, rad sudova i drugo. Dok sa socijalnog aspekta, troškovi obuhvaćaju nesigurno ozračje učenja za djecu, oštećenu kvalitetu života žrtava i ljudi koji žive u takvom okružju.

Agresivnost je potrebno primijetiti na vrijeme te ga pokušati ispraviti i ukloniti u školi raznim odgojnim postupcima. Agresivnost treba shvatiti kao pokušaj djeteta da privuče pažnju drugih osoba čime želi iskazati nezadovoljstvo, nedostatak ljubavi, probleme u obitelji i slično. Međutim agresija može biti usmjerena i prema sebi samome. Manifestacijski oblici agresivnosti vrlo su različiti i mogu započeti od običnog zadirkivanja, ruganja, ignoriranja pa sve do tjelesnog ozljeđivanja, ubojstava i samoubojstava. Unutar kategorije agresivnog ponašanja možemo razlikovati brojne vrste agresivnosti te postoje različiti kriteriji prema kojima razlikujemo agresivna ponašanja. Ti razni oblici agresivnog ponašanja pomažu djetetu manifestirati svoje nezadovoljstvo i probleme (Previšić, 1999). Postoji nekoliko tipova agresivnosti, a to su: otvorena i prikrivena, instrumentalna i emocionalna, reaktivna i proaktivna, relacijska, fizička i verbalna, agresivno ponašanje izazvano neugodnim osjećajima, "normalna" agresivnost kroz dob djeteta. Svaki od ovih tipova ću pobliže objasniti u nastavku rada.

Otvorena i prikrivena agresivnost

Otvorena agresivnost definira se kao otvoreni čin sukobljavanja povezan s fizičkim nasiljem. Primjer su fizički obračuni, teroriziranje drugih i uporaba oružja s neprijateljskom namjerom. Otvorenu agresivnost dijelimo još na fizičku i verbalnu. Djeca otvorenog agresivnog ponašanja mnogo su osjetljivija, negativnija, a takvo ponašanje se očituje u oba spola podjednako. Prikrivenu agresivnost karakteriziraju prikriveni agresivni postupci koji se događaju potajno, a primjeri su krađe, podmetanje

požara, bježanje s nastave i bježanje od kuće (Loeber i Stouthamer-Loeber, 1998; prema Essau i Conradt, 2006). Djeca koja imaju ovaj oblik agresivnosti imaju najviše problema, nisu društvena, nepovjerljiva su i manje su prihvaćena u obitelji. Kod takve djece postoji rizik da će ona u kasnijoj dobi imati problema sa zakonom te će imati većih problema s odgojem i nadzorom nad svojom djecom.

Instrumentalna i emocionalna agresivnost

Kada spomenemo agresivno ponašanje pomisli se na namjerno nanošenje boli ili štete, ali to isto ponašanje ima različitu svrhu. Neka djeca pokazuju agresivnost iz neke druge motivacije i cilja. Dakle, agresija je instrument, sredstvo kojim se stiže do nagrade, a ne osjećaj zadovoljstva u ponižavanju ili nanošenju boli drugoj osobi. "Stoga se tako izvanjski motivirano agresivno ponašanje zove instrumentalna agresija" (Raundalen, 1998:98). Cilj instrumentalne agresivnosti je dobivanje nagrade ili prednosti te ostvarivanje željenog, često neagresivnog cilja. Oblik agresije izazvan emocijom srdžbe ili bijesa sa svrhom da se nekoga povrijedi zove se emocionalnom ili afektivnom agresijom (Raundalen, 1998). Cilj emocionalne agresije jest nanijeti žrtvi bol ili štetu, što se najviše očituje u starijoj dobi. Glavna značajka tog tipa je impulzivnost i zbog toga osobe koje imaju ovaj oblik agresije automatski reagiraju, nerazmišljajući o posljedicama koje slijede. Kada emocionalno agresivna osoba dosegne točku „eksplozije“, tada postaje očita potreba ili želja nekoga udariti ili mu na drugi način nanijeti bol. Ako je takvo ponašanje učestalo, tada govorimo o agresivnoj osobi.

Reaktivna i proaktivna agresivnost

Još jedan od oblika agresije su reaktivna i proaktivna agresivnost. Reaktivna agresivnost je agresivno djelo koje predstavlja reakciju na neki vanjski podražaj, događaj ili ponašanje (Essau i Conradt, 2006). Djeca koja su reaktivno agresivna imaju teškoća kod usmjeravanja svog ponašanja, vrlo su impulzivna, nemaju razvijenu sposobnost svladavanja. Schwarz i suradnici (1998), smatraju da reaktivna agresija započinje ranije i da je povezana s grubim mjerama discipliniranja koje provode roditelji, tjelesnim zlostavljanjem, socijalnim problemima, nestabilnošću obitelji i iskustvima nasilja. To je

razlog zbog čega su takva djeca vrlo nepovjerljiva i oprezna prema drugima i gledaju ih kao neprijatelje koje treba kazniti, nisu omiljena u društvu i imaju probleme s vršnjacima.

Kod proaktivne agresivnosti misli se na namjerno i planirano korištenje agresivnog ponašanja da bi dijete postiglo neki svoj cilj ili dominiralo nad drugim djetetom (Essau i Conradt, 2006). Djeca koja pokazuju taj oblik agresivnog ponašanja često su mirna i samouvjerena i očekuju da će ishod njihove agresije biti pozitivan (Dodge, 1991; prema Essau i Conradt, 2006). Takva djeca smatraju da postupaju ispravno i da će im takvo ponašanje pomoći da postignu određenu prednost koja će povećati njihov osjećaj vrijednosti. Proaktivno agresivnu djecu Dodge je opisao kao djecu koja su „problem za druge“, dok su reaktivno agresivnoj djeci „druga djeca problem“ (Keresteš, 2006).

Relacijska agresivnost

"Relacijska agresivnost mnogo je sofisticiraniji i suptilniji način zlostavljanja među vršnjacima, te je jednako štetan kao i otvorena agresivnost" (Đuranović i Opić, 2013:61). To je ponašanje kojim se pokušava naškoditi drugima tako da se uništavaju ili se prijeti uništenjem veza, prijateljstva i prihvaćenosti u skupini (Živković, 2006). Ovaj oblik agresije mnogo je češći kod djevojčica nego kod dječaka, na ovaj način dijete nastoji isključiti neko drugo dijete iz društva. Za djevojčice prijateljstva imaju veću važnost nego za dječake, relacijska agresivnost njima nanosi veću štetu. Relacijski agresivna djeca većinom su nesretna, usamljena i nisu toliko omiljena u društvu. Oni zbog toga teže ostvaruju normalne odnose s vršnjacima, a to u njima izaziva prkosno i impulzivno ponašanje, čime se osvećuju svojim vršnjacima tako što ih isključuju iz društva i tim činom postižu osobno zadovoljstvo.

Fizička i verbalna agresivnost

Fizičku i verbalnu agresivnost, kao oblik otvorene agresivnosti, uglavnom je lako zapaziti i uočiti, te su zbog toga o tim oblicima agresivnog ponašanja provedena mnoga istraživanja.

Agresivno ponašanje izazvano neugodnim osjećajima

Različiti neugodni osjećaji kod djece mogu izazvati agresivno ponašanje, kao što su stresovi izazvani traumom, nasiljem, tugom i slično. Neki autori smatraju da je agresivno ponašanje često uzrokovano averzijama. Te averzije mogu biti bol, vrućina, buka i slično što može izazvati neugodne osjećaje koji ispoljavaju kroz srdžbu i agresivu, koju ona zatim usmjeravaju na drugu djecu koja time postaju nevine žrtve (Raundalen, 1998). L. Berkowitz je izjavio: "Mi smo loši kada se osjećamo loše".

Još jedan neugodan osjećaj koji može izazvati agresivno ponašanje kod djeteta jest povreda slike koju pojedinac ima o samom sebi. Kada dijete osjeti napad na sliku koju ima o sebi, ono reagira vrlo negativno i u njemu se pobuđuju negativne emocije. Srdžba, kao još jedan oblik neugode koji pobuđuje agresiju može se izraziti i kroz vanjske znakove – crvenilo lica, trzaj lica, nagli pokreti i drugo. Postoje različiti intenziteti neprijateljstva, neki pojedinci su manje, a neki više neprijateljski raspoloženi. Do agresivnog ponašanja mogu dovesti i situacijske varijable, kao što je nanesena nepravda. Nepravda izaziva agresiju gotovo kod svih ljudi. Ako neko dijete uvidi da je neka osoba nepravedna, vrlo je vjerojatno da će to u djetetu izazvati agresivnost koju ono može izraziti na različite načine (Raundalen, 1998). Putem agresije dijete pokazuje svoje osobno nezadovoljstvo.

Agresivnost kroz dob djeteta

Dijete od najranije dobi razvija i uči kako kroz različite načine i strategije doći do svog cilja i kako se izboriti za sebe. Isto tako, određena količina agresivnosti olakšava razvoj vještina i potiče suparničko ponašanje tijekom igre što ih dovodi do uspješnijeg svladavanja zahtjeva svakodnevice (Essau i Conradt, 2006). Uz pomoć određene količine „normalne“ agresivnosti djeca također lakše razvijaju i strategije rješavanja konflikata (Bilić, 1999). U dojenačkoj i dobi puzanja pojavljuje se reakcija bijesa, no djeca u toj dobi ne mogu očitovati agresivnost. U toj dobi želja za pažnjom, hranjenje, presvlačenje izaziva pojavu bijesa. Agresivno ponašanje počinje se pokazivati krajem prve godine života i to najčešće kroz oduzimanje igračaka drugoj djeci.

Rezultati istraživanja koja su ispitivala promjene agresivnog ponašanja (Cummings i sur., 1989; Hartup, 1974.) mogu se sažeti na ovaj način: napadaji bijesa dosežu vrhunac u dobi od 3 i pol godine, od treće godine pa nadalje djeca reagiraju na napad uzvraćanjem. Povećanjem mobilnosti djeteta dolazi i do pojave nekih novih oblika ponašanja koji povećavaju rizik za razvoj ponašanja vezanih za odbijanje autoriteta i agresivnog ponašanja. "Najčešći preduvjeti za razvoj takvog ponašanja su nedostatak samokontrole kod djeteta, problemi discipliniranja djeteta, stresne situacije i neadekvatne metode roditelja" (Tahirović, 2014:104). Između treće i pete godine smanjuje se fizička agresivnost, djeca razvijaju veću sposobnost samoregulacije te razvoj govora omogućuje osim fizičke agresije i verbalno izražavanje agresivnosti. Tijekom srednjeg djetinjstva fizička agresivnost se i dalje smanjuje s obzirom na to koliko se povećava djetetova sposobnost odustajanja od svađa (Tahirović, 2014), agresivnost je često namjerna, neprijateljska i reaktivna. Dijete u toj dobi može prepoznati namjere drugih i može se osvetiti na agresivan način, koji on smatra ispravnim načinom.

TEHNIKE ISTRAŽIVANJA AGRESIVNOSTI

Značaj tehnika istraživanja agresivnosti kod djece i mladih ogleda se u dolasku do novih saznanja koja mogu doprinijeti prevenciji ovog ponašanja i ublažavanju posljedica. Agresivno ponašanje je veoma rasprostranjeno, a njegov porast je veoma vidljiv i u školama. Tehnike istraživanja agresivnog ponašanja u školskoj i društvenoj sredini su značajne zbog velikog porasta neprihvatljivog ponašanja.

"Cilj tehnika istraživanja jest procjena prisutnosti, odsutnosti ili rasprostranjenosti određenih oblika ponašanja ili sposobnosti, specifikacija stupnja težine simptoma, razvrstavanje problema prema dijagnostičkim kategorijama, planiranje istraživanja kako bi se proširile naše spoznaje o određenom poremećaju i kontrola učinkovitosti nekog oblika liječenja" (Essau i Conradt, 2006:150). Kada istražujemo odnose među adolescentima trebamo koristiti različite tehnike koje će nam pomoći u prikupljanju podataka. Tehnike istraživanja agresivnosti kod djece su: klinički intervju, nestrukturirani intervju, strukturirani intervju, skale procjene i promatranje ponašanja. Svaka od tehnika će biti u nastavku pojedinačno objašnjena.

Klinički intervju

"Klinički pristup sastoji se od kombinacije spoznaja dobivenih istraživanjem ljudskog doživljavanja i ponašanja s individualnom procjenom pojedinca kako bi se mogla pružiti odgovarajuća pomoć pojedincu" (Smolić-Ročak, 2013:115). Da bi uspjeli doći do informacija koje su nam potrebne treba koristiti klinički intervju koji se najčešće provodi između djeteta i psihologa.

Klinički intervju je najčešće prvi kontakt između kliničara i djeteta te njegovih roditelja (Essau i Conradt, 2006). On daje psihologu uvid u problem djeteta, postavlja dijagnozu i odvija se u prirodnoj socijalnoj interakciji. Kliničari pomoću njega prikupljaju informacije o ponašanju djeteta koje treba liječiti i čimbenicima koji uzrokuju problem u ponašanju te se na osnovi dobivenih informacija osmišljavaju i provode potrebne

intervencije. Moguće je provoditi dva oblika kliničkog intervjua: nestrukturirani i strukturirani intervjui.

Nestrukturirani intervjui

Nestrukturirani intervjui provode se s roditeljima u kliničkom okruženju. Prije početka intervjua roditeljima je potrebno objasniti svrhu intervjua i proces istraživanja, kako bi se postigla veća suradnja. Kod ovog oblika intervjua, cilj je definiran unaprijed, a pitanja su u skladu s ciljem (Smolić-Ročak, 2013), kliničar sam određuje koja pitanja će postaviti, na koji način će ih formulirati i kako će obraditi dobivene informacije. Nedostatak ovakvog intervjua očituje se u nedostajanju strukture zbog koje može doći do određenih iskrivljenja koja ovise samo o iskustvu i sposobnostima onog koji provodi intervjui (Essau i Conradt, 2006). Zbog toga nestrukturirani intervjui, ne mogu dati potpune, relevantne rezultate.

Strukturirani intervjui

Strukturirani intervjui sadrže određena standardizirana pitanja koja se odnose na poremećaje socijalnog ponašanja i druge psihičke smetnje. Time se sigurno da svako dijete bude ispitano na isti način. Strukturirani intervjui razvijeni su da bi se izbjegla iskrivljenja koja se javljaju kod nestrukturiranog intervjua. Intervjui obično traju između 60 i 90 minuta, ovisno o djetetu. Međutim, pokazalo se da dobivene informacije nisu uvijek pouzdane, ako intervjui obavljamo sa djecom koja su mlađeg uzrasta. Nepouzdanost informacija dolazi usljed nerazumijevanja postavljenih pitanja. Zbog toga je sastavljen slikovni intervjui čiji je cilj pomoći djeci da bolje razumiju pitanja (Essau i Conradt, 2006). Strukturirane intervjue još možemo podijeliti i na visokostrukturirane i polustrukturirane. Kod visokostrukturiranih intervjua točno je određeno kako trebaju glasiti pitanja, riječi i sadržaji, te takav intervjui mogu provoditi i ljudi koji nemaju kliničko iskustvo, već su samo uvježbani za primjenu sheme intervjua. Kod polustrukturiranih kod ispitivača postoji određena sloboda prilikom postavljanja pitanja i takav intervjui mogu provoditi samo kliničari.

Skale procjene

"Skale procjene ubrajaju se u standardizirane metode pomoću kojih se mogu prikupiti informacije o problemima ponašanja iz različitih izvora informacija" (Essau i Conradt, 2006:165). Pomoću skala procjene može se procijeniti težina i učestalost određenog problematičnog ponašanja. Skale procjene dijelimo na nekoliko vrsta: Likertova skala, Semantički diferencijal, Thurstoneova skala te Kumulativna ili Guttmanova skala (Essau i Conradt, 2006). Skale procjene se provode i boduju vrlo jednostavno, nisu financijski zahtjevne, ali ipak nisu dovoljne za postavljanje dijagnoze zbog toga što ne pružaju potpune informacije o početku i trajanju simptoma. One također omogućuju usporedbu raznih skupina na kojima se skale primjenjuju. Postoje proširene i kraće verzije skala procjena. Proširene skale procjene koriste se kod detaljnog promatranja problema u ponašanju i orijentirane su na širok spektar ponašanja. Kraće skale procjene orijentirane su na jednu dimenziju ponašanja i naglašavaju samo karakteristike onog što je promatrano. Prednost kraće verzije se očituje u tome da ju je moguće upotrijebiti nekoliko puta radi dokumentiranja uspješnosti neke intervencije.

Promatranje ponašanja

Promatranje ponašanja odnosi se na promatranje djece i mladih u njihovom domu, u školi ili u laboratoriju, ali sve u prirodnom okruženju. Metoda promatranja ponašanja je strukturirana aktivnost. Promatra se jedan unaprijed određen uzorak te se vodi evidencija o uočenom.

"Podaci se mogu prikupljati na temelju pet različitih metoda:

1. Opisivanje zbivanja,
2. Bilježenje učestalosti određenog ponašanja unutar određenog vremenskog okvira,
3. Bilježenje pojavljivanja nekog ponašanja unutar određenog okvira,
4. Utvrđivanje duljine trajanja nekog ponašanja,
5. Bilježenje ishoda nekog ponašanja " (Essau i Conradt, 2006., prema Stein i Karno, 1994:182).

Promatranje ponašanja, kao i svaka metoda, ima svoje prednosti i nedostatke. Prednost ove metode jeste promatranje ponašanja u prirodnom okruženju gdje se uz promatranje ponašanja djeteta, promatraju i čimbenici koji potiču ili uzrokuju određeno ponašanje djeteta. Isto tako, istraživač je u mogućnosti zabilježiti kontekst u kojem se odvijaju aktivnosti i ponašanja. Jedan od nedostataka ove metode jest činjenica da promatrač može biti pristran i subjektivan u interpretaciji promatranog. Veliki nedostatak je i taj što promatranjem ponašanja nije moguće vidjeti različite oblike ponašanja i različite situacije, te postoji mogućnost da se dijete koje je promatrano ne ponaša tipično već reagira drugačije jer zna da je promatrano. Još jedan nedostatak jest i zahtjevnost ove metode te veliki financijski izdatci zbog potreba obuke promatrača te nužnosti procjene i održavanja stupnja slaganja među promatračima (Essau i Conradt, 2006). Iako ova metoda ima svoje nedostatke, ipak nudi mogućnost istraživačima da detaljno istražuju društvena ponašanja ljudi u njihovom prirodnom okruženju

III METODOLOŠKI DIO RADA

PROBLEM I PREDMET ISTRAŽIVANJA

Tema medija i medijskog utjecaja uvijek je bila zanimljiva za proučavanje i istraživanje, naročito s pojavom nekog novog medija. Razvoj svih medija snažno je utjecao na napredak čovjeka kao pojedinca u društvu i njegovog shvaćanja svijeta oko sebe. Razvoj medija doprinosi i razvoju znanosti. Nastanak i razvoj medija, danas, svima omogućuje cjeloživotno učenje, odnosno proširivanje znanja iz svih oblasti ljudskog djelovanja, prema osobnim zanimanjima. Mediji su nakon obitelji i društva, takozvani treći odgajatelj s obzirom na utjecaj koji imaju na djecu i mlade. Zbog tog razloga oni imaju veliku odgojno-obrazovnu moć. Interes pedagogije, kao znanosti jeste da istraži koje vrijednosti mediji promiču. Upravo je ovo jedan od razloga zbog kojeg želim detaljno obraditi ovu temu i doći do novih saznanja koji će unaprijediti odgojno-obrazovnu praksu. Ovim istraživanjem želim utvrditi utjecaj medija na agresivno ponašanje učenika.

Problem ovog istraživanja jesu dobiveni rezultati koji će poslužiti školi da unaprijedi svoje programe pedagoških prevencija.

Predmet znanstvenog istraživanja mogu biti pojave, stvari, odnosi, ponašanje, društvo, stavovi, mišljenja, itd.

Predmet ovog istraživanja jeste utvrditi utjecaj televizije i kompjuterskih igara kod pojave agresivnog ponašanja učenika.

CILJ I ZADACI ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja je ispitati utjecaj medija na agresivno ponašanje učenika srednje škole „Kšc Don Bosco“ u Žepču.

U realizaciji cilja ovog istraživanja provela sam pet istraživačkih zadataka.

Zadatak 1: Analizirati sadržaje dviju televizijskih emisija.

Zadatak 2: Ispitati koliko sati dnevno učenici gledaju televizijske emisije koje sadrže elemente agresivnog ponašanja.

Zadatak 3: Ispitati koliko sati dnevno učenici igraju kompjuterske igre koje utječu na razvoj agresivnog ponašanja kod učenika.

Zadatak 4: Putem ankete ispitati stavove i mišljenja nastavnika o utjecaju medija na agresivno ponašanje učenika.

Zadatak 5: Putem intervjua ispitati koje mjere prevencije pedagozi koriste kako bi spriječili utjecaj medija na agresivno ponašanje učenika.

HIPOTEZE

Na osnovu zadataka sam formirala glavnu hipotezu i pet pomoćnih hipoteza.

Glavna hipoteza: Mediji utječu na pojavu agresivnog ponašanja kod učenika srednje škole.

Pomoćne hipoteze:

Hipoteza 1: Sadržaji televizijskih emisija sadrže elemente agresivnog ponašanja.

Hipoteza 2: Učenici nekoliko sati dnevno gledaju televizijske emisije koje sadrže elemente nasilnog ponašanja.

Hipoteza 3: Učenici nekoliko sati dnevno igraju kompjuterske igre koje razvijaju agresivno ponašanje.

Hipoteza 4: Stavovi i mišljenja nastavnika su da mediji utječu na agresivno ponašanje učenika.

Hipoteza 5: U prevenciji nasilja pedagozi koriste različite radionice i održavaju odjeljenjske zajednice koje podižu svijest o utjecaju medija na agresivno ponašanje.

UZORAK

Uzorak u istraživanju je namjeran, a čine ga učenici trećeg i četvrtog razreda srednje škole „Kšc Don Bosco“ u Žepču, nastavnici i pedagozi. Bit će obuhvaćeno osam odjeljenja, tj. ukupno 178 učenika, 15 nastavnika i 2 pedagoga. Istraživanje će biti provedeno krajem školske 2016./2017. godine.

METODE ISTRAŽIVANJA

Deskriptivna metoda u istraživanju odgoja i obrazovanja predstavlja skup znanstveno-istraživačkih postupaka s kojima se opisuju pojave u odgoju i obrazovanju, tj. ispituje se stanje, a time i njihove osobine, a bez obzira na njihove uzroke (Mužić, 1999:43).

Deskriptivna metoda može se koristiti u svrhu opisivanja nastavne prakse, kao što sama tema i nalaže, tako da se sistematski promatra onaj aspekt rada koji je usmjeren na istraživanje. To može biti način organizacije rada, primjena nastavnih metoda, upotreba nastavnih sredstava. Prikupljanje mišljenja, također je jedan način korištenja deskriptivne metode, gdje se anketiranjem omladinaca, prosvjetnih radnika, ispitanika, prikupljaju mišljenja o pojavi koja se istražuje (Mužić, 1968:68).

Deskriptivnom metodom ću opisati mjere koje se provode u školi s ciljem prevencije agresivnog ponašanja. Također, ovu metodu ću koristiti za opisivanje sadržaja televizijskih emisija, te opisivanje oblika agresivnog ponašanja koje ispoljavaju učenici. Deskriptivna metoda veoma je značajna za ovo istraživanje, jer se iz nje mogu izvoditi zaključci koji će doprinijeti unapređenju odgojno-obrazovne prakse.

Metoda analize sadržaja je postupak znanstvenog istraživanja raščlanjivanjem složenih pojmova, sudova i zaključaka na njihove jednostavnije sastavne dijelove i elemente. Analiza je prema Hegelu, postupak mišljenja u kretanju od posebnog k općem, ili izvođenje teorema iz aksioma po utvrđenim pravilima. Prema gnoseološkoj funkciji postoje dvije vrste analize: deskriptivna, kada se opisuju elementi neke cjeline i eksplikativna, kada se pokušava objasniti određena cjelina na temelju njezinih dijelova. Metoda analize sadržaja je pogodna za prikupljanje podataka iz tekstova i informacijskih materijala. Pogodna je za analizu masovnih medija.

Metodu analize sadržaja u ovom radu ću koristiti zbog analize programskih sadržaja koji se nude djeci. Također, metodu teorijske analize koristim jer mi pomaže u tumačenju rezultata dobivenih u ovom istraživanju.

Survey metoda koristi se za ispitivanje stavova, mišljenja, vjerovanja. Ova metoda je praktična za ispitivanje javnog mnijenja i informiranosti, koristi se u prirodnim uvjetima i pomoću ove metode u kratkom vremenu se može doći do velikog broja informacija.

Survey metodu u ovom istraživanju koristim kako bi ispitala stavove i mišljenja nastavnika i pedagoga o utjecaju medija na agresivno ponašanje učenika. Ispitivanje stavova nastavnika i pedagoga ću provesti kroz anketu i intervju.

TEHNIKE I INSTRUMENTI ISTRAŽIVANJA

Anketa je naziv za skup postupaka pomoću kojih se pobuđuju, prikupljaju i analiziraju izjave ljudi kako bi se saznali podaci o njihovu ponašanju ili o njihovim stavovima, mišljenjima, preferencijama, interesima i slično, radi statistike, ispitivanja javnog mnijenja, tržišta ili kao temelj za potrebe medicinskog, sociološkog ili nekog drugog istraživanja. Pored problema koji se istražuje, ova tehnika će biti odabrana i zbog ekonomičnosti njene primjene. Instrument koji je korišten u ovom istraživanju je *anketni upitnik*.

Za potrebe ovog istraživanja bit će korišten anketni upitnik zatvorenog tipa. Upitnik ću sprovesti među nastavnicima i učenicima srednje škole „Kšc Don Bosco“ u Žepču.

Intervju je plansko izazivanje verbalnih manifestacija ličnosti s kojom se razgovara kako bi mogli doći do novih saznanja u pedagogiji. Prema sadržaju intervju se dijeli na vezani i diskusija. Prema osobama koje intervjuiramo dijeli se na direktni i indirektni, a prema broju ispitanika intervju se dijeli na individualni i grupni.

Instrument koji je korišten je *protokol intervjuja*.

U istraživanju će biti intervjuirani pedagozi srednje škole „Kšc Don Bosco“ u Žepču. Koristit ću polustrukturirani intervju u kojem su pitanja unaprijed utvrđena, ali sadrže i podpitanja, zbog spontanog izražavanja mišljenja i stavova ispitanika vezanih uz područje koje se ispituje.

Osim ankete i intervju tehnika koju ću koristiti u ovom istraživanju je analiza medijskog sadržaja. U istraživanju će biti analizirane dvije televizijske emisije koje se nude djeci, a koje sadržavaju elemente agresivnog ponašanja.

OBRADA PODATAKA

Svako pitanje iz upitnika bit će posebno obrađeno. Rezultati dobiveni u ovom istraživanju, statistički će se obrađivati primjenom deskriptivne statistike u software-u za statističku obradu podataka. Na osnovu toga može se doći do zaključka u kojoj mjeri mediji utječu na agresivno ponašanje kod učenika srednje škole.

IV REZULTATI ISTRAŽIVANJA

1. Značenje simbola:

f – frekvencija (učestalost pojavljivanja)

% - procenat u odnosu na ukupni broj ispitanika (i onih koji su odgovorili na pitanje i onih koji nisu odgovorili)

validni % - procent, ali samo u odnosu na broj ispitanika koji su odgovorili na pitanje

Σ – suma ili Σ

\bar{x} - aritmetička sredina (mjera centralne tendencija koja pokazuje srednju vrijednost ili prosjek)

s- standardna devijacija (mjera disperzije koja pokazuje u kojoj mjeri se rezultati raspršuju oko aritmetičke sredine)

Istraživanje je obavljeno u srednjoj školi "Kšc Don Bosco" u Žepču.. U istraživanju je anketirano 178 učenika trećih i četvrtih razreda, 15 nastavnika i 2 pedagoga. Od 178 učenika, 38 učenika je neispravno ispunilo anketni listić. Istraživanje je provedeno u svibnju 2017. godine. Prikupljanje podataka izvršeno je anonimnim anketnim upitnicima za učenike i nastavnike i intervjuom za pedagoge. Učenicima i nastavnicima je na samome početku detaljno objašnjena anketa i način rješavanja.

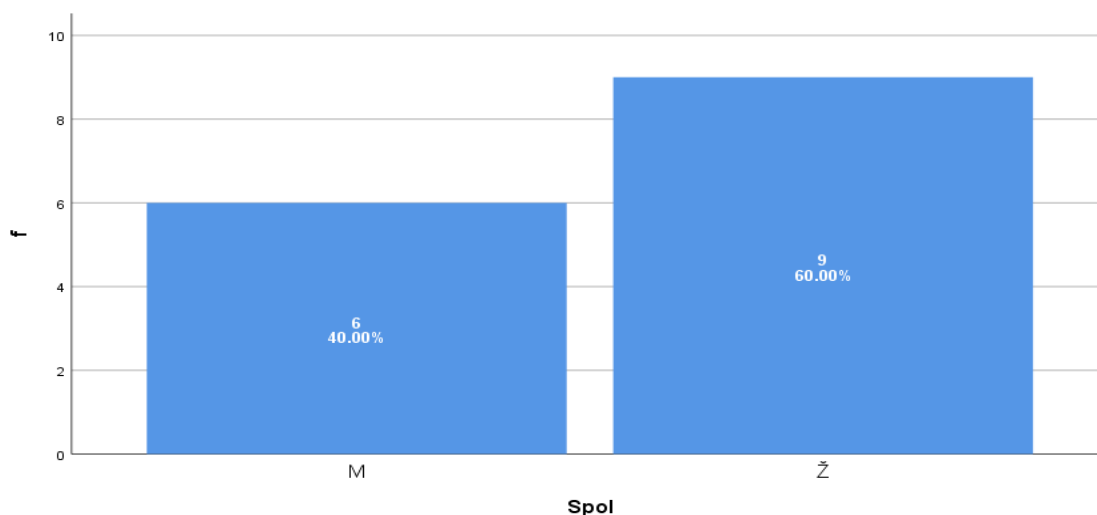
2. Nastavnici

Na anketu za nastavnike je odgovorilo ukupno 15 ispitanika, od čega je bilo 6 nastavnika (40%) i 9 nastavnica (60%).

Tablica 1. Prikaz uzorka u odnosu na spol

Spol		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	M	6	40.0	40.0	40.0
	Ž	9	60.0	60.0	100.0
Σ		15	100.0	100.0	

Navedena distribucija odgovora po spolu je prikazana i grafički ispod.

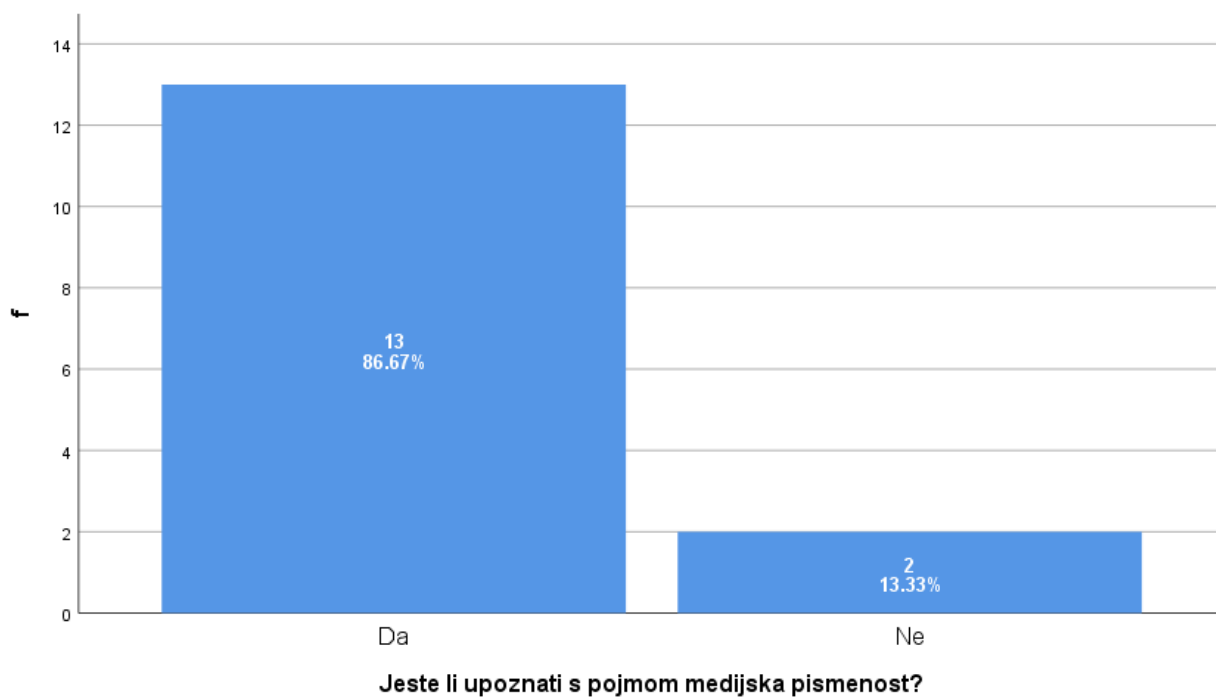
Grafikon 1: Prikaz uzorka u odnosu na spol.

Na pitanje „jeste li upoznati s pojmom medijska pismenost“ odgovorili su svi nastavnici – njih 15.

Većina nastavnika (86,7%) ili ukupno 13 od 15 ispitanih nastavnika, tvrdi da je upoznata sa navedenim pojmom, dok znatno manji broj nastavnika (njih dvoje ili 13,3%) tvrdi da nisu upoznati sa pojmom medijske pismenosti.

Tablica 2: Jeste li upoznati s pojmom medijska pismenost?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Da	13	86.7	86.7	86.7
	Ne	2	13.3	13.3	100.0
	Σ	15	100.0	100.0	

Grafikon 2: Jeste li upoznati s pojmom medijska pismenost?

Nastavnicima je nakon ovog pitanja bilo postavljeno pitanje da napišu karakteristike koje posjeduje medijski pismena osoba, a neki od odgovora glase ovako:

"Zna se služiti računalom, raditi na osnovnim programima, primjenjivati to u svom radu u cilju unapređenja istog".

"Takva osoba mora znati koje su pozitivne, a koje su negativne strane medija".

"Takva osoba ide u korak sa napretkom medijske pismenosti, te su osobe spremne na cjeloživotno usavršavanje".

"Raspoznaje vrste medija: tiskovni, auditivni, audio-vizualni, elektronički..."

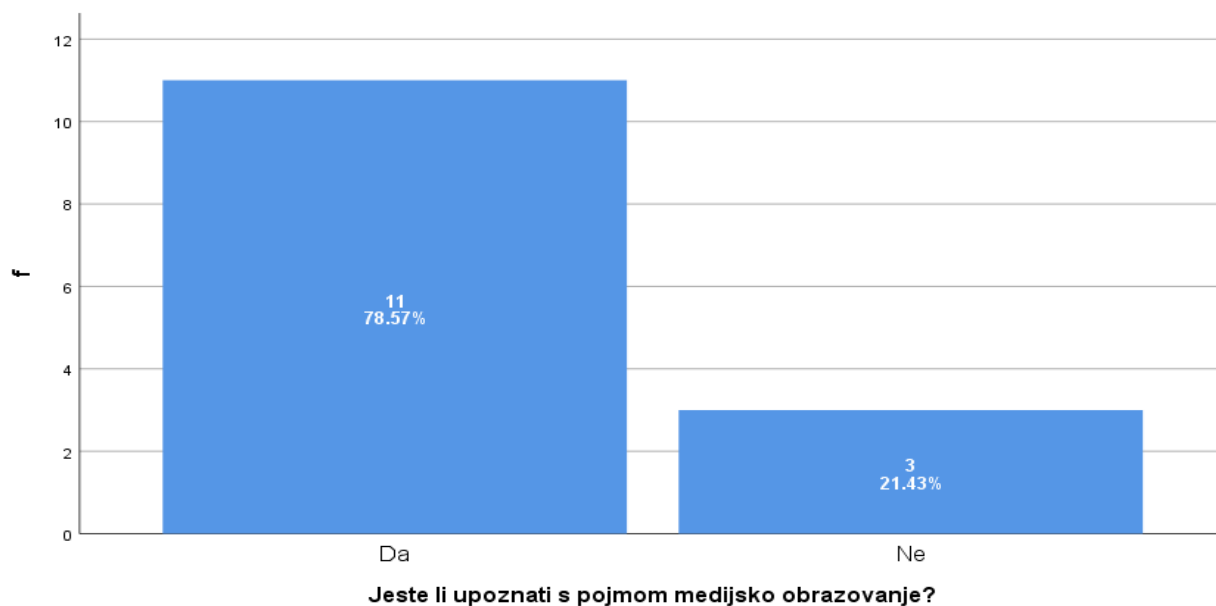
"Medijski pismena osoba se po mom mišljenju, dobro snalazi u rukovanju različitim elektroničkim uređajima".

"Takva osoba bi trebala poznavati osnove suvremenih medija- bilo da je riječ o televizijskim, informatičkim ili sličnim sadržajima".

Što se tiče upoznatosti sa pojmom medijskog obrazovanja, jedan nastavnik nije odgovorio na ovo pitanje, dok od 14 nastavnika koji su dali odgovor na ovo pitanje, većina (78,6%) ili njih 11, dalo je potvrđan odgovor, a tri nastavnika (21,4%) tvrdi da nisu upoznati sa pojmom medijskog obrazovanja.

Tablica 3: Jeste li upoznati s pojmom medijsko obrazovanje?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Da	11	73.3	78.6	78.6
	Ne	3	20.0	21.4	100.0
	Σ	14	93.3	100.0	
Neodgovor eno		1	6.7		
Σ		15	100.0		

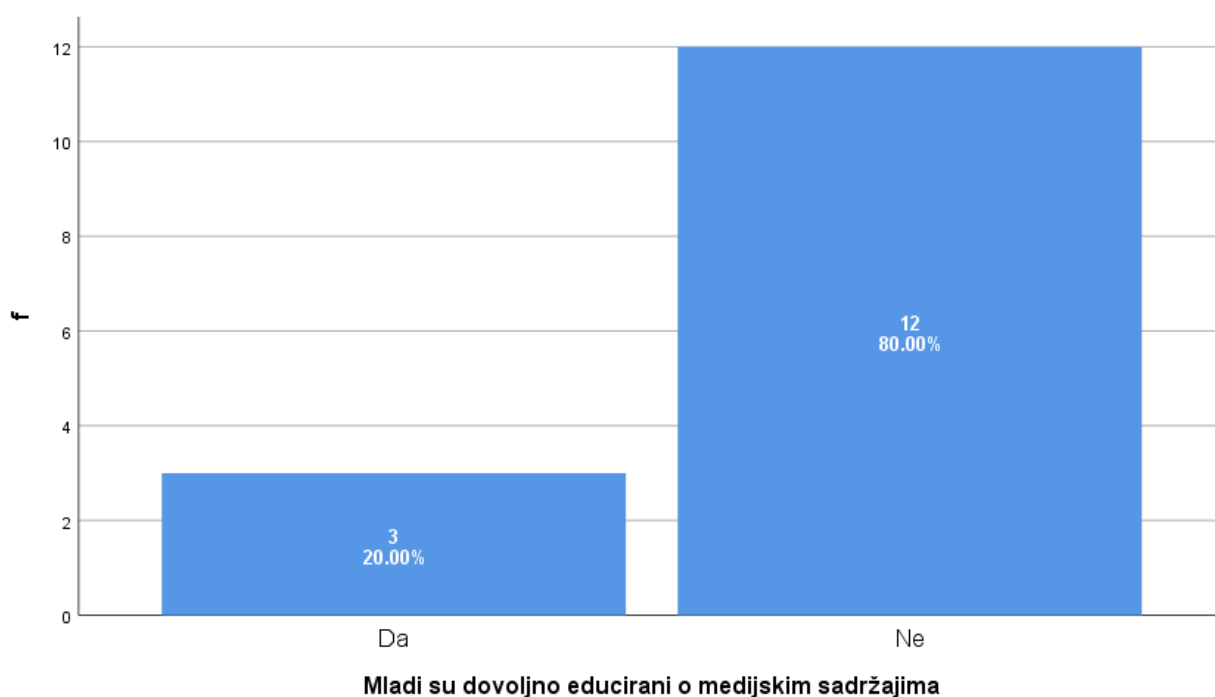

Grafikon 3: Jeste li upoznati s pojmom medijsko obrazovanje?

Većina nastavnika vjeruje da su mladi nisu dovoljno educirani o medijskim sadržajima. 80% ispitanih nastavnika je takvog stava, dok 20% ispitanih, ili 3 od 15 nastavnika, smatra da su mladi dovoljno educirani o medijskim sadržajima.

Tablica 4: Mladi su dovoljno educirani o medijskim sadržajima.

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Da	3	20.0	20.0	20.0
	Ne	12	80.0	80.0	100.0
	Σ	15	100.0	100.0	

Grafikon 4: Mladi su dovoljno educirani o medijskim sadržajima.

Kao obrazloženje za pozitivan odgovor nastavnici navode:

"Previše su educirani".

"Pa zbog svoje starosne dobi lakše svladavaju gradivo i koriste se raznim aplikacijama, medijskim sadržajima i slično".

"Vjerujem da su mladi više zainteresirani za medijske sadržaje od starijih, osim od onih kojima je to struka".

Kao obrazloženje za negativan odgovor nastavnici navode:

"Mladi nemaju pravu predodžbu o medijskim sadržajima".

"Ograničavaju se na njima zanimljivo, usko područje, uglavnom vezano uz društvenu mrežu, a i tu nisu svjesni opasnosti koje se (potencijalno) kriju".

"Mladi gledaju na tv-u što ih zanima ili što njihovi vršnjaci gledaju. Dosta često to nisu sadržaji koji su korisni za njihov rast i razvoj".

"Roditelji ne vode brigu o tome kako djeca koriste medijski sadržaj".

"Mladi su nedovoljno zastupljeni u medijskim sadržajima vezanim za život (politika, ekonomija). Zastupljeni u sportu, glazbi...".

"Mladi su nedovoljno educirani o medijskim sadržajima i lako upadaju u takozvane medijske zamke koje na njih mogu ostaviti trajne posljedice".

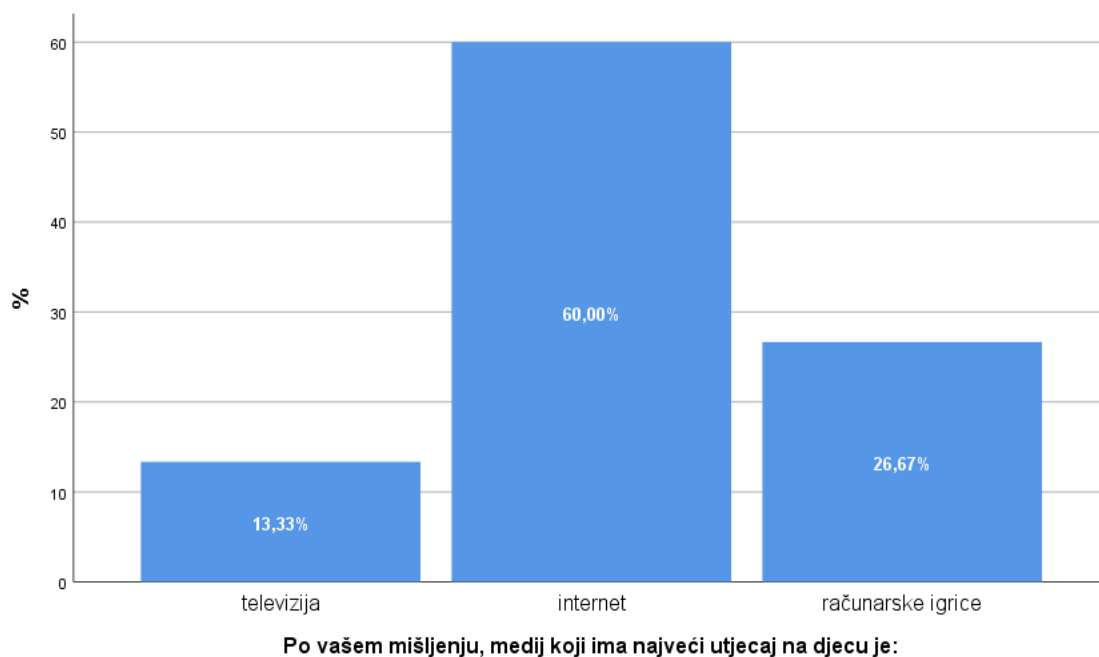
Većina nastavnika smatra da mediji negativno utječu na djecu. Smataju da su mediji prepuni stvari koji psihički utječu na djecu, prepuni su reklama koje im privlače pažnju, a nemaju veze sa temom sadržaja. Nastavnici smatraju da mediji utječu na djecu tako što im mijenjaju svijest, njihovu percepciju između dobrog i lošeg.

Međutim dva su nastavnika mišljenja da mediji mogu i pozitivno utjecati na djecu. Djeca mogu naučiti raditi samostalno, napraviti svoje vlastite male radove, mogu formirati jači karakter. Mediji im mogu pomoći u obrazovanju, da produbljuju svoje znanje.

Kada je u pitanju utjecaj medija na djecu, nastavnicima su ponuđena tri odgovora od kojih su trebali da odaberu one za koje smatraju da imaju najveći utjecaj na djecu. Većina (60%) ili 9 nastavnika vidi Internet kao medij koji najviše utječe na djecu. Potom slijede računarske igre (26,7%) i televizija (13,3%).

Tablica 5: Po vašem mišljenju, medij koji ima najveći utjecaj na djecu je:

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	televizija	2	13.3	13.3	13.3
	internet	9	60.0	60.0	73.3
	računarske igrice	4	26.7	26.7	100.0
	Σ	15	100.0	100.0	

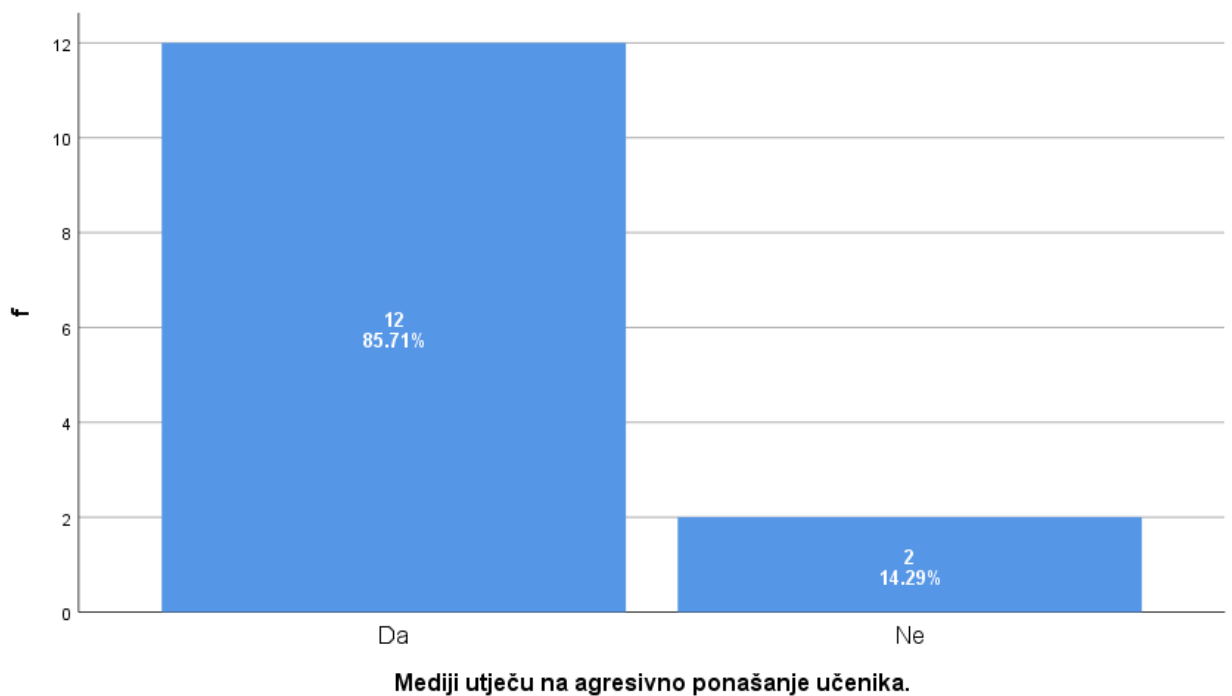

Grafikon 5: Po vašem mišljenju, medij koji ima najveći utjecaj na djecu je?

Da mediji utječu na agresivno ponašanje učenika, smatra 12 od 14 nastavnika koji su dali odgovor na ovo pitanje. Dva nastavnika se ne slažu sa većinom nastavnika, odnosno, smatraju da mediji ne utječu na agresivno ponašanje učenika.

Tablica 6: Mediji utječu na agresivno ponašanje učenika.

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Da	12	80.0	85.7	85.7
	Ne	2	13.3	14.3	100.0
	Σ	14	93.3	100.0	
Neodgovoreno		1	6.7		
Σ		15	100.0		

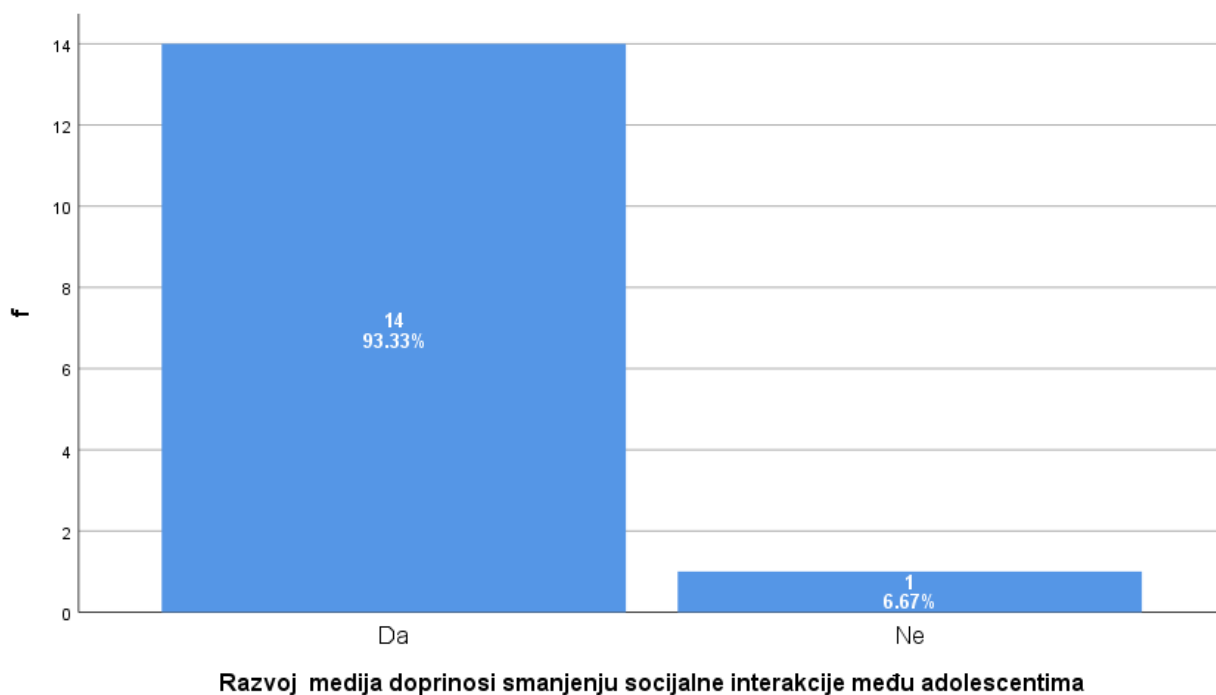
Grafikon 6: Mediji utječu na agresivno ponašanje učenika.

Kao obrazloženje na ovo pitanje nastavnici navode da učenike privlače agresivni sadržaji u računarskim igricama, uče po modelu putem tih agresivnih sadržaja koje vide mogućnost da se sve dobije bez truda i zasluga. Smatraju da su filmovi puni nasilja i skrivenog značenja, a djeca se poistovjećuju s karakterom i ponašanjem dotičnog lika. Jedan nastavnik vjeruje da su djeca nakon dužeg izlaganja medijima razdražljivija, a poneki su možda i razočarani svojim životima, nakon što vide živote drugih za koje vjeruju da su stvarni.

Slične stavove imaju nastavnici i kada je u pitanju utjecaj medija na smanjenje socijalne interakcije među adolescentima. Svi ispitani nastavnici, osim jednog, smatraju da mediji doprinose smanjenju socijalne interakcije među mladima. Jedan nastavnik, ima izdvojeno mišljenje od većine.

Tablica 7: Razvoj medija doprinosi smanjenju socijalne interakcije među adolescentima

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Da	14	93.3	93.3	93.3
	Ne	1	6.7	6.7	100.0
	Σ	15	100.0	100.0	

Grafikon 7: Razvoj medija doprinosi smanjenju socijalne interakcije među adolescentima.

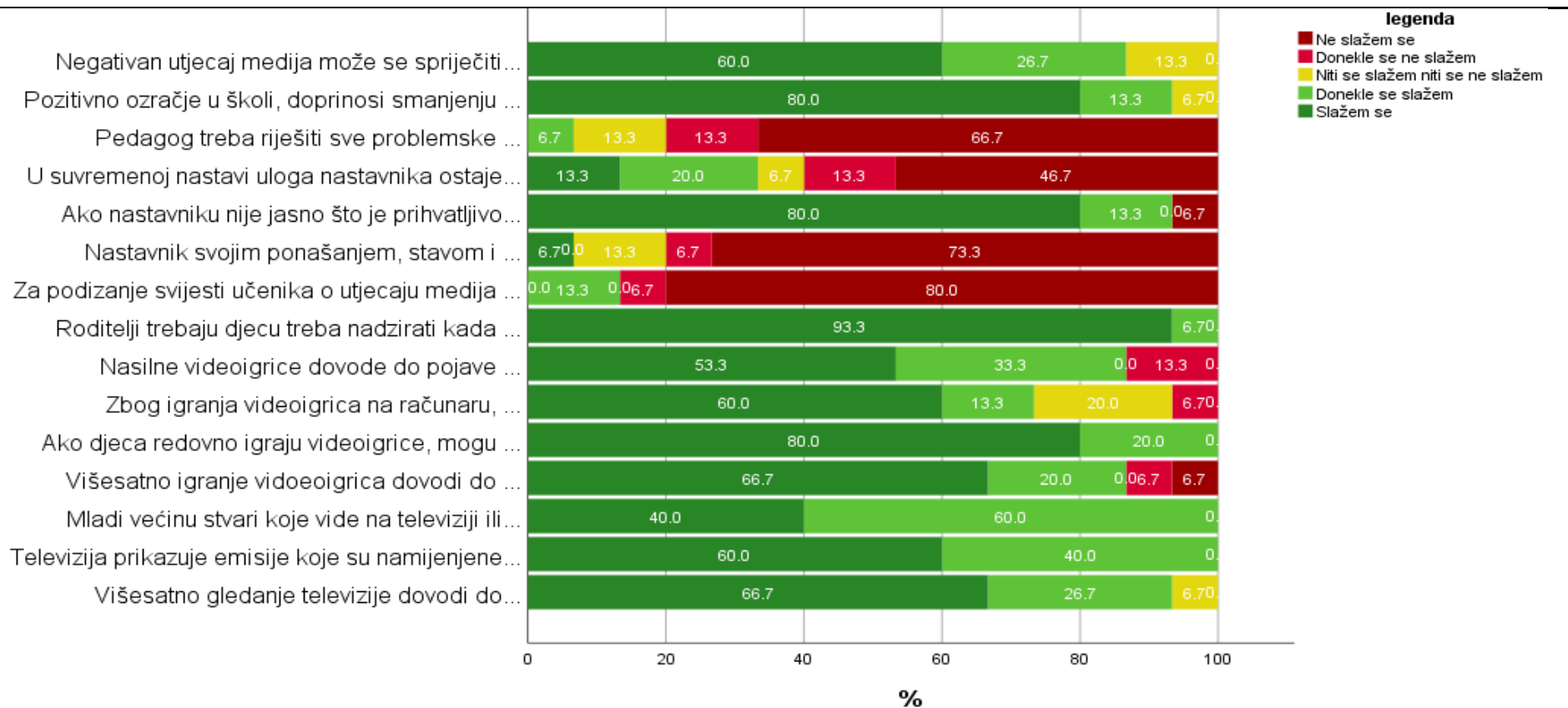
Nastavnici smatraju da mladi provode previše vremena u internetskoj komunikaciji, nego u interakciji licem u lice, sve se više zatvaraju u svoje sobe provodeći dane uz TV ili neki drugi medijski izvor, a ne sa svojim vršnjacima. Mediji oduzimaju vrijeme za druženja, gube se osobne originalnosti, pokušav se virtualnim putem nadomjestiti živo biće.

Nastavnicima je postavljen niz tvrdnji sa likert tipom skale, gdje su trebali odgovoriti u kojoj mjeri se slažu sa navedenim tvrdnjama. Frekvencije odgovora i pripadajući procenti prikazani su u tabeli ispod.

Tablica 8: Zaokružite odgovor koji pokazuje ono što mislite – ne slažem se, donekle se ne slažem, niti se ne slažem niti slažem, donekle se slažem ili slažem se.

	Ne slažem se		Donekle se ne slažem		Niti se slažem niti se ne slažem		Donekle se slažem		Slažem se	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Višesatno gledanje televizije dovodi do zanemarivanja školskih obaveza.	0	0.0%	0	0.0%	1	6.7%	4	26.7%	10	66.7%
Televizija prikazuje emisije koje su namijenjene djeci, a sadrže elemente agresivnog ponašanja.	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	6	40.0%	9	60.0%
Mladi većinu stvari koje vide na televiziji ili internetu prihvate onako kako im se prikažu bez samostalnog istraživanja, te zbog toga mediji mogu s njima lako manipulirati i vršiti na njih utjecaj.	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	9	60.0%	6	40.0%
Višesatno igranje videoigrica dovodi do pretjerane izoliranosti djece.	1	6.7%	1	6.7%	0	0.0%	3	20.0%	10	66.7%
Ako djeca redovno igraju videoigrice, mogu razviti ovisnost o njima.	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	3	20.0%	12	80.0%
Zbog igranja videoigrica na računaru, djeca se manje bave sportom.	0	0.0%	1	6.7%	3	20.0%	2	13.3%	9	60.0%
Nasilne videoigrice dovode do pojave agresivnog ponašanja.	0	0.0%	2	13.3%	0	0.0%	5	33.3%	8	53.3%
Roditelji trebaju djecu treba nadzirati kada gledaju televiziju ili koriste računar.	0	0.0%	0	0.0%	0	0.0%	1	6.7%	14	93.3%
Za podizanje svijesti učenika o utjecaju medija na njihovo ponašanje odgovorni su samo pedagozi škole.	12	80.0%	1	6.7%	0	0.0%	2	13.3%	0	0.0%
Nastavnik svojim ponašanjem, stavom i porukama ne utječe na ponašanje učenika.	11	73.3%	1	6.7%	2	13.3%	0	0.0%	1	6.7%
Ako nastavniku nije jasno što je prihvatljivo, a što neprihvatljivo ponašanje, neće biti jasno ni učenicima.	1	6.7%	0	0.0%	0	0.0%	2	13.3%	12	80.0%
U suvremenoj nastavi uloga nastavnika ostaje ista.	7	46.7%	2	13.3%	1	6.7%	3	20.0%	2	13.3%
Pedagog treba riješiti sve problemske situacije koje se dogode u školi.	10	66.7%	2	13.3%	2	13.3%	1	6.7%	0	0.0%

Pozitivno ozračje u školi, doprinosi smanjenju agresivnog ponašanja učenika.	0	0.0%	0	0.0%	1	6.7%	2	13.3%	12	80.0%
Negativan utjecaj medija može se spriječiti razvijanjem kritičkog mišljenja kod učenika.	0	0.0%	0	0.0%	2	13.3%	4	26.7%	9	60.0%

Grafikon 8: Zaokružite odgovor koji pokazuje ono što mislite – ne slažem se, donekle se ne slažem, niti se ne slažem niti slažem, donekle se slažem ili slažem se.

Na osnovu dobivenih i prikazanih podataka, vidljivo je sljedeće:

- Većina nastavnika se slaže sa sljedećim tvrdnjama:
 - Zbog igranja videoigrica na računaru, djeca se manje bave sportom.
 - Nasilne videoigrice dovode do pojave agresivnog ponašanja.
 - Višesatno igranje videoigrica dovodi do pretjerane izoliranosti djece
 - Mladi većinu stvari koje vide na televiziji ili internetu prihvate onako kako im se prikazu bez samostalnog istraživanja, te zbog toga mediji mogu s njima lako manipulirati i vršiti na njih utjecaj.
 - Negativan utjecaj medija može se spriječiti razvijanjem kritičkog mišljenja kod učenika.
 - Višesatno gledanje televizije dovodi do zanemarivanja školskih obaveza
 - Televizija prikazuje emisije koje su namijenjene djeci, a sadrže elemente agresivnog ponašanja.
 - Ako nastavniku nije jasno što je prihvatljivo, a što neprihvatljivo ponašanje, neće biti jasno ni učenicima.
 - Pozitivno ozračje u školi, doprinosi smanjenju agresivnog ponašanja učenika.
 - Ako djeca redovno igraju videoigrice, mogu razviti ovisnost o njima.
 - Roditelji trebaju djecu treba nadzirati kada gledaju televiziju ili koriste računar.

- Većina nastavnika se ne slaže sa sljedećim tvrdnjama:
 - Za podizanje svijesti učenika o utjecaju medija na njihovo ponašanje odgovorni su samo pedagozi škole.
 - Pedagog treba riješiti sve problemske situacije koje se dogode u školi.
 - Nastavnik svojim ponašanjem, stavom i porukama ne utječe na ponašanje učenika.
 - U suvremenoj nastavi uloga nastavnika ostaje ista.

Kako bi jasnije uvidjeli u kojoj mjeri se nastavnici slažu sa navedenim tvrdnjama, kreirali smo intervalnu skalu slaganja gdje je stepen slaganja sa tvrdnjom prikazan kao aritmetička sredina, i gdje se teorijski raspon skale može kretati od 1 do 5, gdje 1 znači apsolutno neslaganje, a 5 znači apsolutno slaganje. Sredina ranga iznosi 3, što znači da sve vrijednosti tvrdnji ispod 3 znači neslaganje, a sve vrijednosti iznad 3, znače slaganje sa tvrdnjom. Što je vrijednost na skali viša od tri – to je i slaganja sa tvrdnjom više, te što je vrijednost na skali manja od tri – time je i slaganje sa tvrdnjom manja.

Tablica ispod prikazuje listu tvrdnji sortiranih od onih sa najmanjim stepenom slaganja pa do onih sa najvišim stepenom slaganja. Vidljivo je da prve četiri tvrdnje imaju aritmetičku sredinu manju od 3 (1,47; 1,60; 1,60 i 2,4) te shodno tome neslaganje nastavnika po ovim tvrdnjama je dominantnije.

Ostale tvrdnje imaju aritmetičke sredine više od 3, i to uglavnom iznad 4 što ukazuje ne samo na slaganje, nego i na viši stepen slaganja, a posebno sljedećih tvrdnji:

- Višesatno gledanje televizije dovodi do zanemarivanja školskih obaveza
- Televizija prikazuje emisije koje su namijenjene djeci, a sadrže elemente agresivnog ponašanja.
- Ako nastavniku nije jasno što je prihvatljivo, a što neprihvatljivo ponašanje, neće biti jasno ni učenicima.
- Pozitivno ozračje u školi, doprinosi smanjenju agresivnog ponašanja učenika.
- Ako djeca redovno igraju videoigrice, mogu razviti ovisnost o njima.
- Roditelji trebaju djecu treba nadzirati kada gledaju televiziju ili koriste računar.

Na navedenim tvrdnjama je uočen visok stepen slaganja nastavnika.

Detaljniji pregled odgovora na svim tvrdnjama, a izraženih skalom od 1 do 5, prikazan je u tabeli ispod.

Tablica 9: Zaokružite odgovor koji pokazuje ono što mislite – ne slažem se, donekle se ne slažem, niti se ne slažem niti slažem, donekle se slažem ili slažem se.

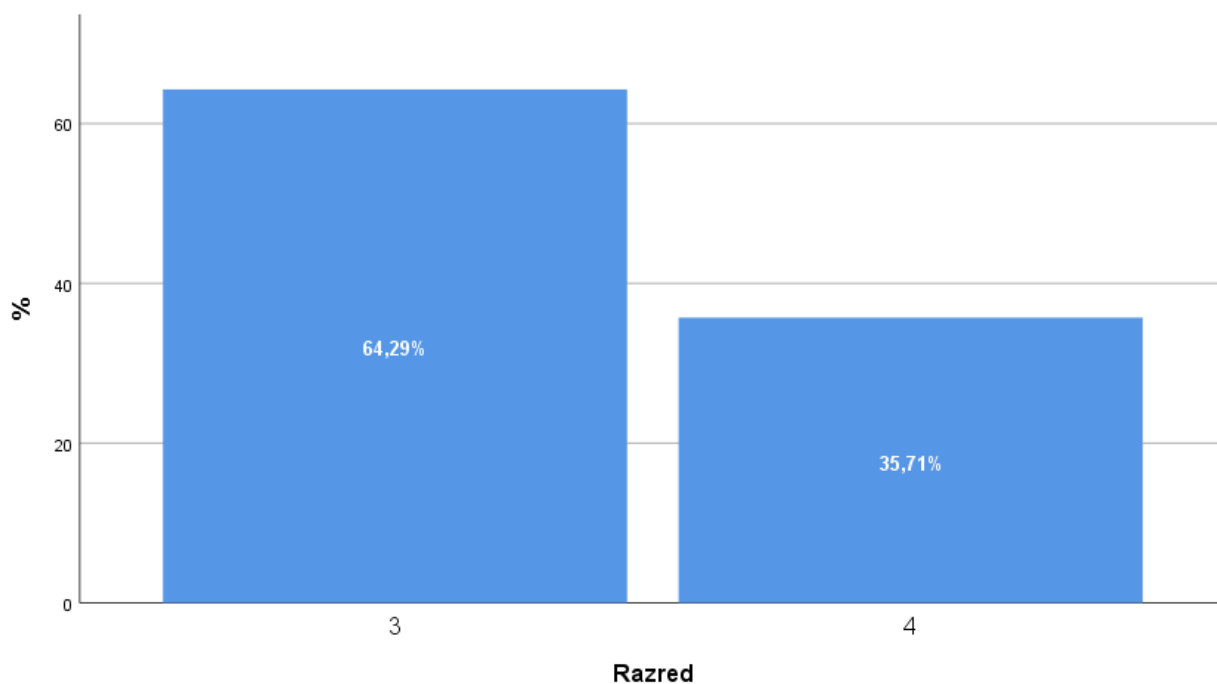
	\bar{x}	s
Za podizanje svijesti učenika o utjecaju medija na njihovo ponašanje odgovorni su samo pedagozi škole.	1,47	1,060
Pedagog treba riješiti sve problemske situacije koje se dogode u školi.	1,60	,986
Nastavnik svojim ponašanjem, stavom i porukama ne utječe na ponašanje učenika.	1,60	1,183
U suvremenoj nastavi uloga nastavnika ostaje ista.	2,40	1,595
Zbog igranja videoigrica na računaru, djeca se manje bave sportom.	4,27	1,033
Nasilne videoigrice dovode do pojave agresivnog ponašanja.	4,27	1,033
Višesatno igranje videoigrica dovodi do pretjerane izoliranosti djece	4,33	1,234
Mladi većinu stvari koje vide na televiziji ili internetu prihvate onako kako im se prikazu bez samostalnog istraživanja, te zbog toga mediji mogu s njima lako manipulirati i vršiti na njih utjecaj.	4,40	,507
Negativan utjecaj medija može se spriječiti razvijanjem kritičkog mišljenja kod učenika.	4,47	,743
Višesatno gledanje televizije dovodi do zanemarivanja školskih obaveza	4,60	,632
Televizija prikazuje emisije koje su namijenjene djeci, a sadrže elemente agresivnog ponašanja.	4,60	,507
Ako nastavniku nije jasno što je prihvatljivo, a što neprihvatljivo ponašanje, neće biti jasno ni učenicima.	4,60	1,056
Pozitivno ozračje u školi, doprinosi smanjenju agresivnog ponašanja učenika.	4,73	,594
Ako djeca redovno igraju videoigrice, mogu razviti ovisnost o njima.	4,80	,414
Roditelji trebaju djecu treba nadzirati kada gledaju televiziju ili koriste računar.	4,93	,258

3. Učenici

Na upitnik za učenike je odgovorilo 140 učenika, od čega 90 ili 64,3% su činili učenici trećih, a 50 ili 35,7% učenici četvrtih razreda.

Tablica 10: Prikaz uzorka u odnosu na razred

	f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni 3	90	64,3	64,3	64,3
4	50	35,7	35,7	100,0
Σ	140	100,0	100,0	

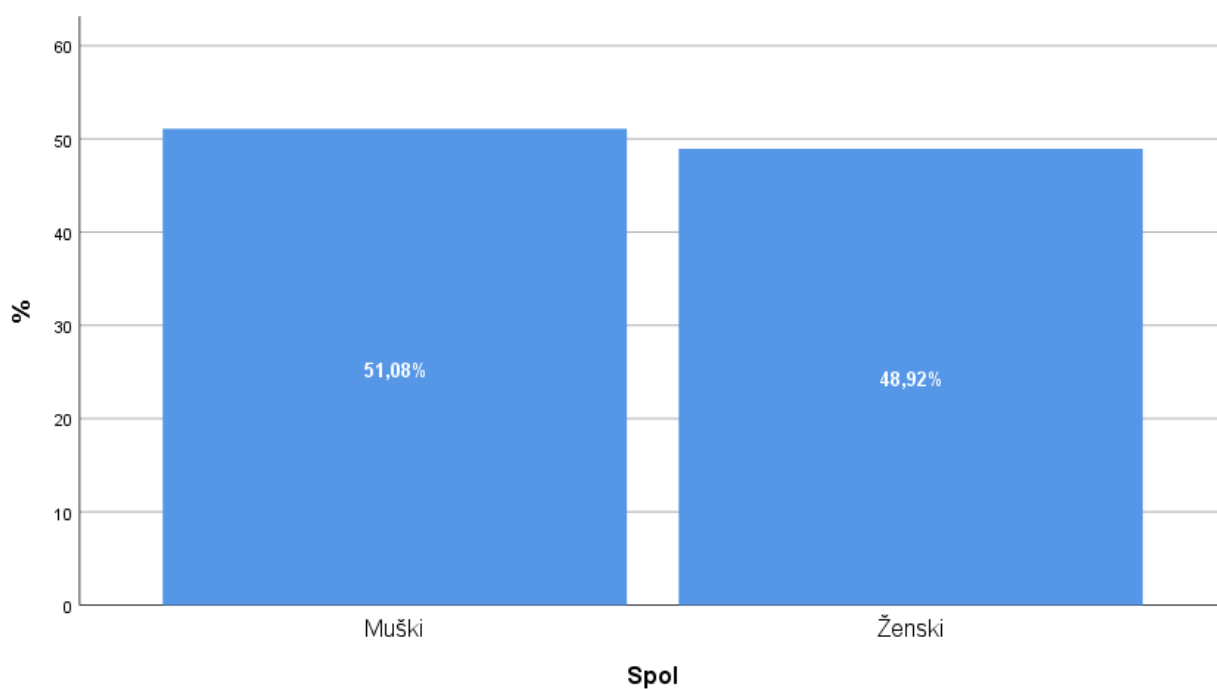

Grafikon 9: Prikaz uzorka u odnosu na razred.

Distribucija ispitanika po spolu je skoro ujednačena, te je vidljivo da je na upitnik odgovaralo 51,1% muškaraca i 48,9% žena. Jedan ispitanik nije odgovorio na pitanje spol.

Tablica 11: Prikaz uzorka u odnosu na spol

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Muški	71	50,7	51,1	51,1
	Ženski	68	48,6	48,9	100,0
	Σ	139	99,3	100,0	
Neodgovor eno		1	,7		
Σ		140	100,0		

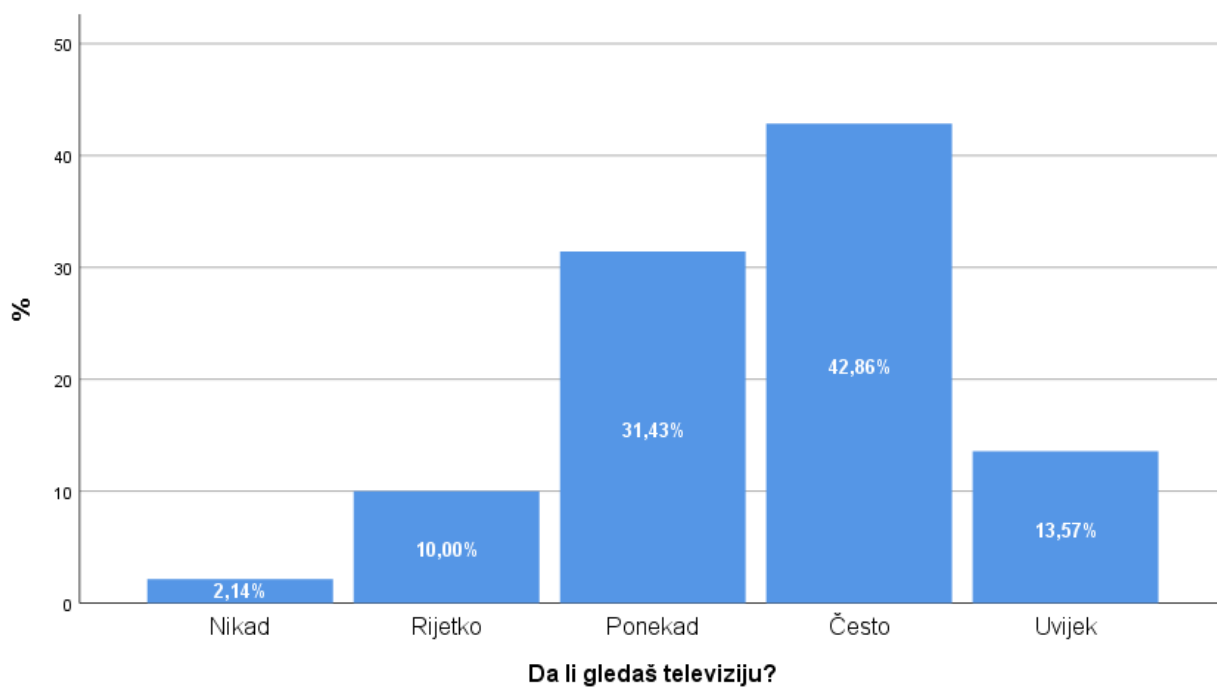

Grafikon 10: Prikaz uzorka u odnosu na spol.

Tek tri ispitanika ne gleda televiziju nikada. Svaki deseti ispitanik rijetko gleda televiziju. Skoro svaki treći ispitanik (31,4%) ponekada gleda televiziju, dok 42,9% učenika gleda često, a 13,6% gleda uvijek televiziju. Na osnovu prikazanih podataka, vidljivo je da je za većinu učenika gledanje televizije veoma česta aktivnost.

Tablica 12: Da li gledaš televiziju?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Nikad	3	2,1	2,1	2,1
	Rijetko	14	10,0	10,0	12,1
	Ponekad	44	31,4	31,4	43,6
	Često	60	42,9	42,9	86,4
	Uvijek	19	13,6	13,6	100,0
	Σ	140	100,0	100,0	

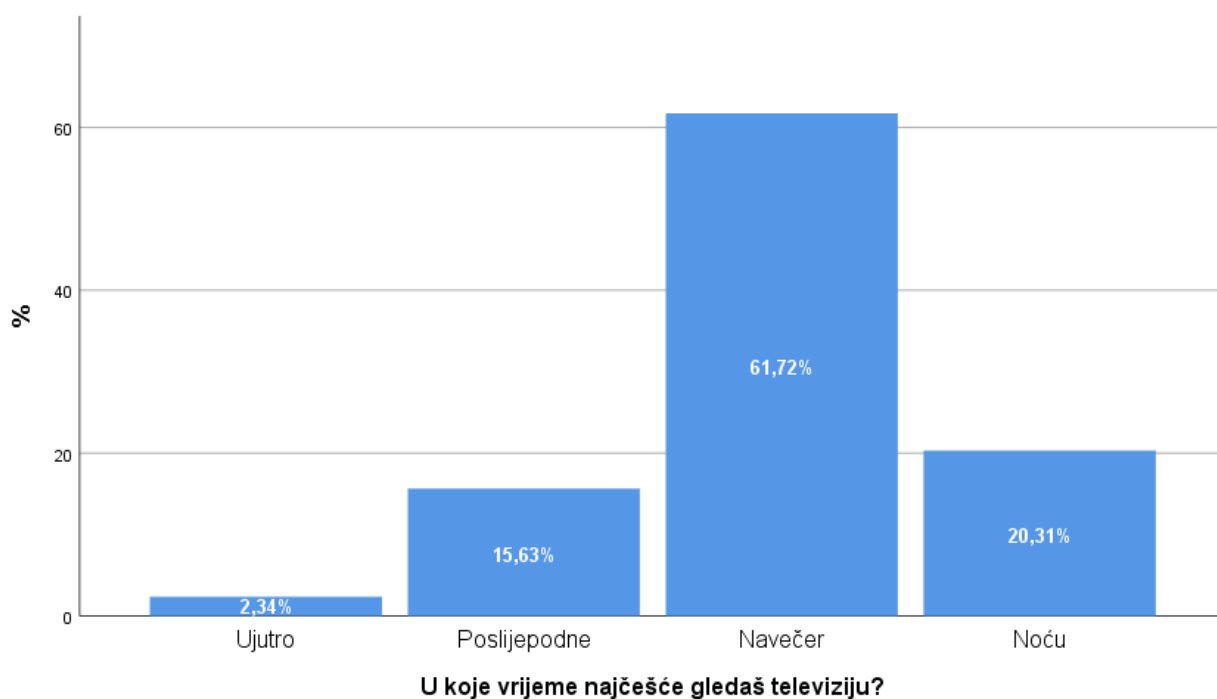

Grafikon 11: Da li gledaš televiziju?

Televiziju najčešće gledaju navečer. Više od polovine ispitanika (61,7%) televiziju gleda navečer, 20,3 noću, a manji broj to radi poslijepodne (15,6%), a još manje ujutro (2,3%).

Tablica 13: U koje vrijeme najčešće gledaš televiziju?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Ujutro	3	2,1	2,3	2,3
	Poslijepodne	20	14,3	15,6	18,0
	Navečer	79	56,4	61,7	79,7
	Noću	26	18,6	20,3	100,0
	Σ	128	91,4	100,0	
Neodgovor eno		12	8,6		
Σ		140	100,0		

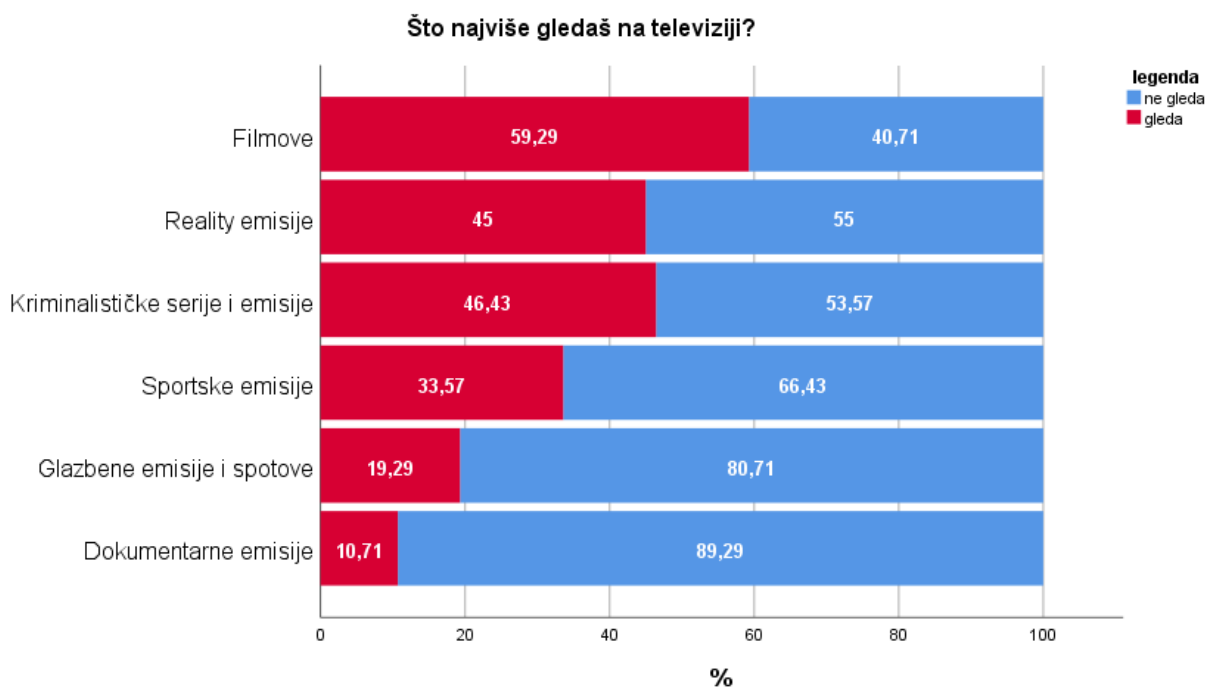

Grafikon 12: U koje vrijeme najčešće gledaš televiziju?

Najčešći gledani sadržaji na televiziji su filmovi koje gleda 59,29% ispitanika, potom reality emisije koje gleda 45% ispitanika, kriminalističke serije i emisije gleda 46,43 % učenika. Potom slijede sportske emisije (33,57%), Glazbene emisije i spotovi (19,29%), dok se najmanje gledaju dokumentarne emisije (10,71%).

Tablica 14: Što najviše gledaš na televiziji?

	f	%
Sportske emisije	47	33,6%
Reality emisije	63	45,0%
Filmove	83	59,3%
Glazbene emisije i spotove	27	19,3%
Kriminalističke serije i emisije	65	46,4%
Dokumentarne emisije	15	10,7%

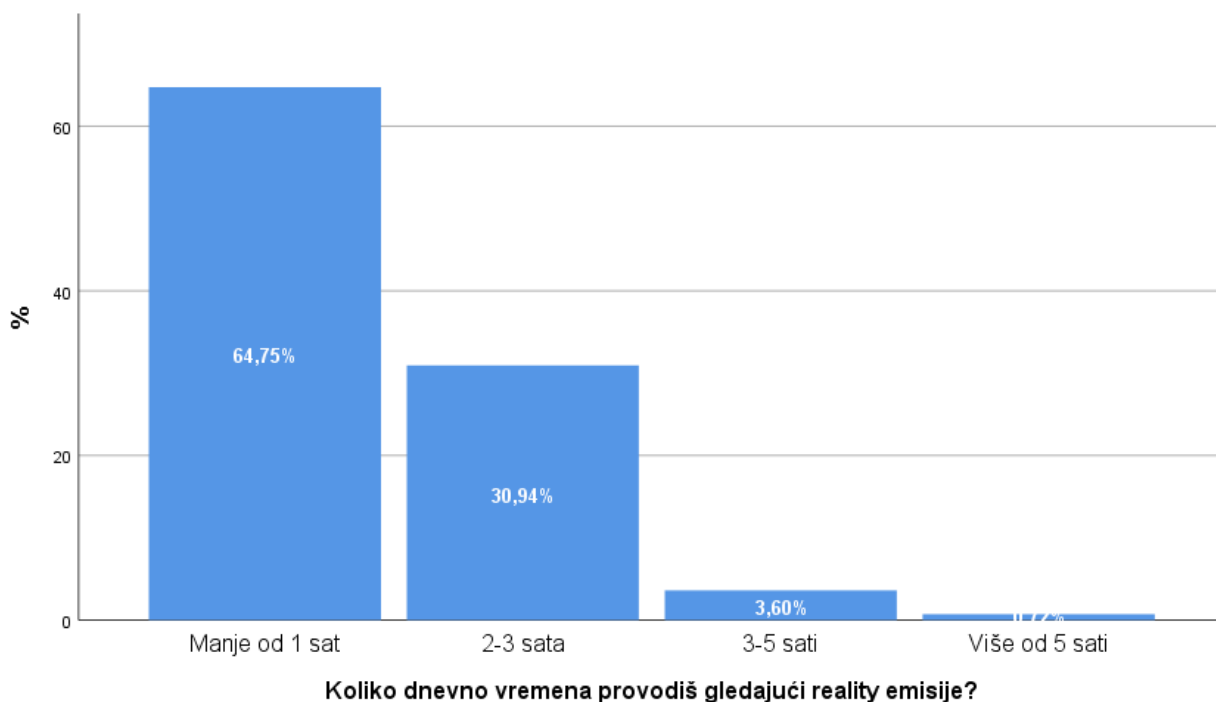

Grafikon 13: Što najviše gledaš na televiziji?

Kada je upitanju vrijeme provedeno gledajući reality emisije, većina ispitanika (64,7%) gleda ih manje od jednog sata dnevno; 2-3 sata dnevno pred televizijom gledajući reality emisije provede 30,9% ispitanika. Tek pet ispitanika (3,6%) gleda ih između 3 i 5 sati, a jedan ispitanik (0,7%) provede više od 5 sati gledajući reality emisije.

Tablica 15: Koliko dnevno vremena provodiš gledajući reality emisije?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Manje od 1 sat	90	64,3	64,7	64,7
	2-3 sata	43	30,7	30,9	95,7
	3-5 sati	5	3,6	3,6	99,3
	Više od 5 sati	1	,7	,7	100,0
	Σ	139	99,3	100,0	
Neodgovoreno		1	,7		
Σ		140	100,0		

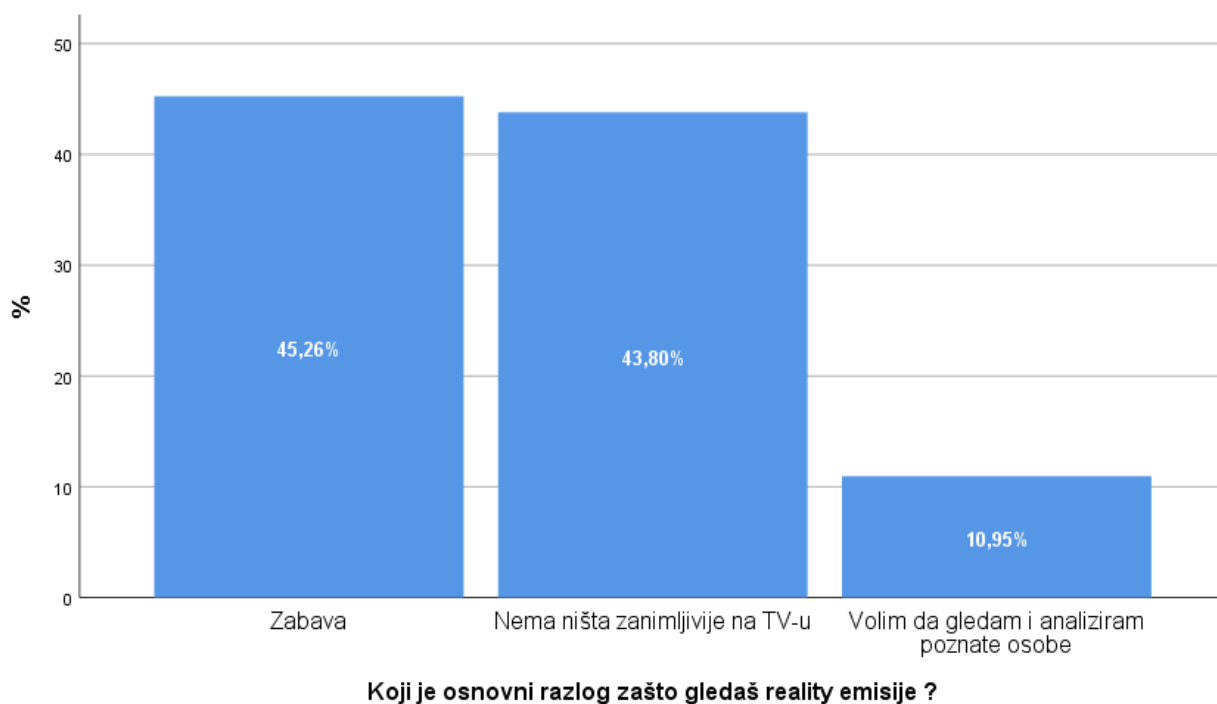

Grafikon 14: Koliko dnevno vremena provodiš gledajući reality emisije?

Razlozi zbog kojih se gledaju reality emisije su podjeljeni. Skoro podjednak broj učenika reality emisije gleda iz zabave (45,3%), a 43,8% ispitanih to čini jer nemaju gledati ništa zanimljivije na TV-u. Znatno manji broj ispitanika, njih 10,9% reality emisije gleda jer voli da gleda i analizira poznate osobe.

Tablica 16: Koji je osnovni razlog zašto gledaš reality emisije ?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Zabava	62	44,3	45,3	45,3
	Nema ništa zanimljivije na TV-u	60	42,9	43,8	89,1
	Volim da gledam i analiziram poznate osobe	15	10,7	10,9	100,0
	Σ	137	97,9	100,0	
Neodgovoreno		3	2,1		
Σ		140	100,0		

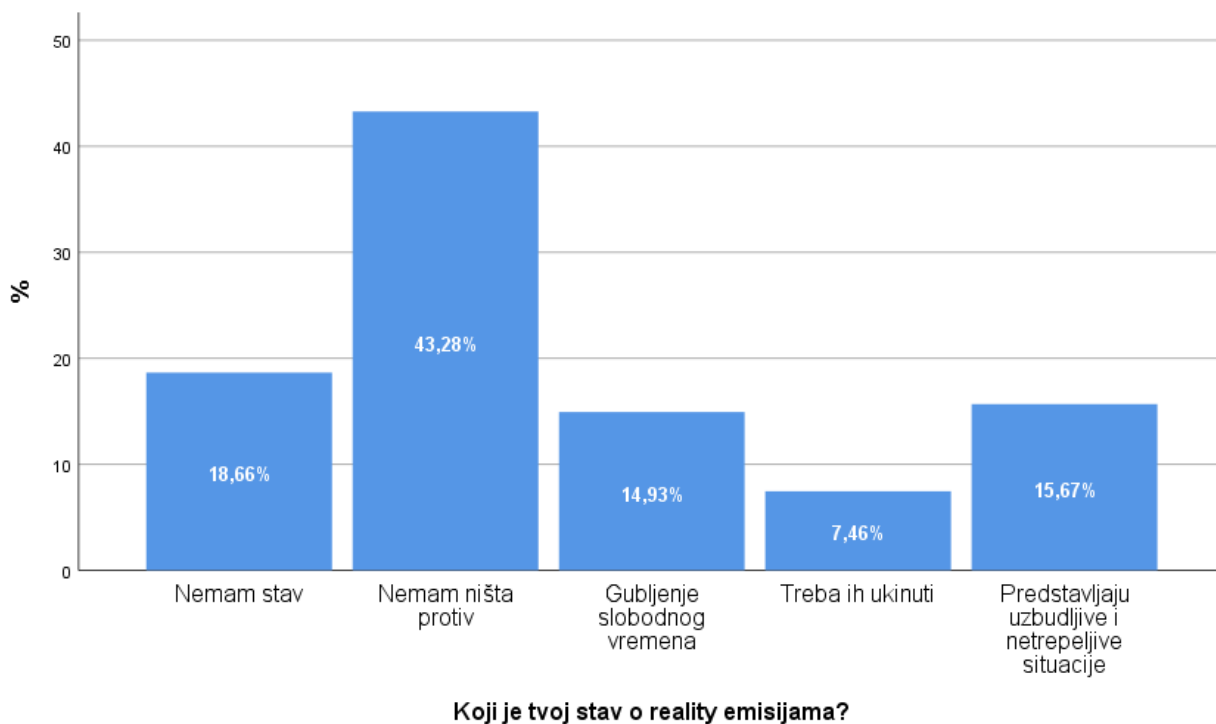

Grafikon 15: Koji je osnovni razlog zašto gledaš reality emisije?

Većina ispitanika tvrdi da nema ništa protiv reality emisija (43,3%), 18,7% ih nema nikakav stav, dok za 15,7% one predstavljaju uzbudljive i netrepeljive situacije, 7,5% ispitanika smatraju da ih treba ukinuti. Tek za 14,9% ispitanika, gledanje reality emisija je gubljenje slobodnog vremena.

Tablica 17: Koji je tvoj stav o reality emisijama?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Nemam stav	25	17,9	18,7	18,7
	Nemam ništa protiv	58	41,4	43,3	61,9
	Gubljenje slobodnog vremena	20	14,3	14,9	76,9
	Treba ih ukinuti	10	7,1	7,5	84,3
	Predstavljaju uzbudljive i netrepeljive situacije	21	15,0	15,7	100,0
	Σ	134	95,7	100,0	
Neodgovoreno		6	4,3		
Σ		140	100,0		

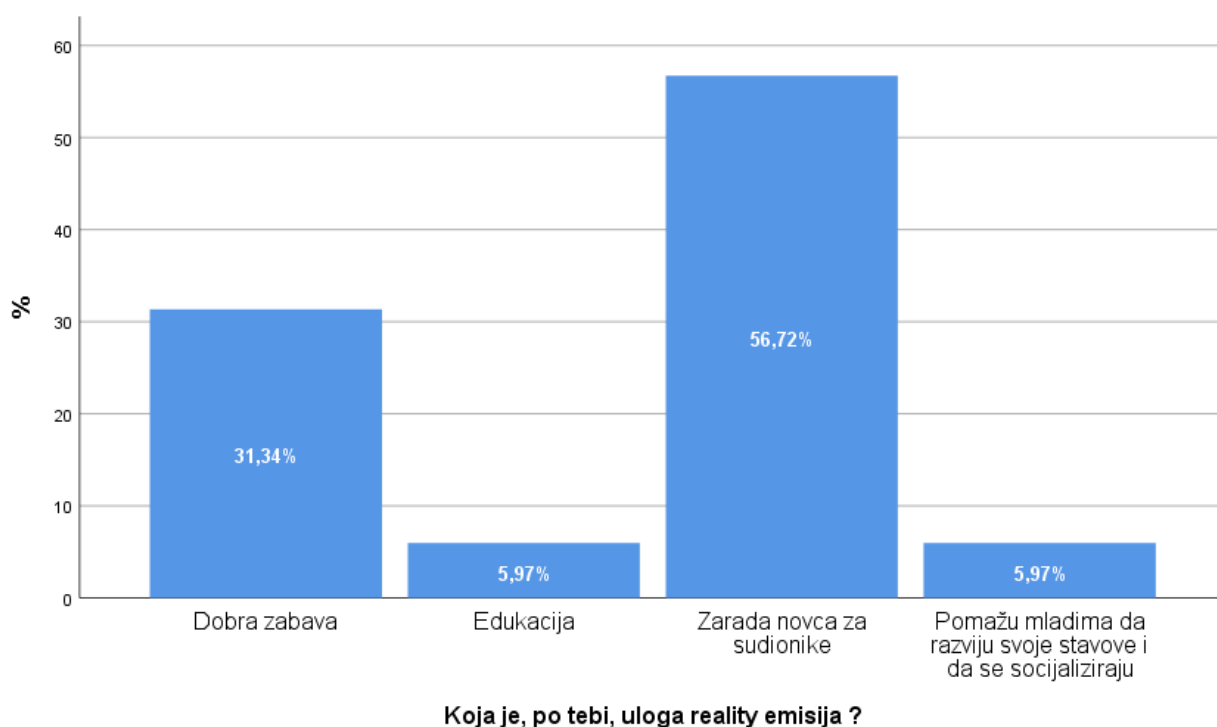

Grafikon 16: Koji je tvoj stav o relity emisijama?

Nešto više od polovine ispitanika (56,7%) kao ulogu reality emisija vidi zaradu novca za sudionike. Da je to samo dobra zabava smatra 31,3% ispitanih. Po 6% učenika smatra da je uloga reality emisija edukacija ili da pomažu mladima da razviju svoje stavove i da se socijaliziraju.

Tablica 18: Koja je, po tebi, uloga reality emisija ?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Dobra zabava	42	30,0	31,3	31,3
	Edukacija	8	5,7	6,0	37,3
	Zarada novca za sudionike	76	54,3	56,7	94,0
	Pomažu mladima da razviju svoje stavove i da se socijaliziraju	8	5,7	6,0	100,0
	Σ	134	95,7	100,0	
Neodgovoreno		6	4,3		
Σ		140	100,0		

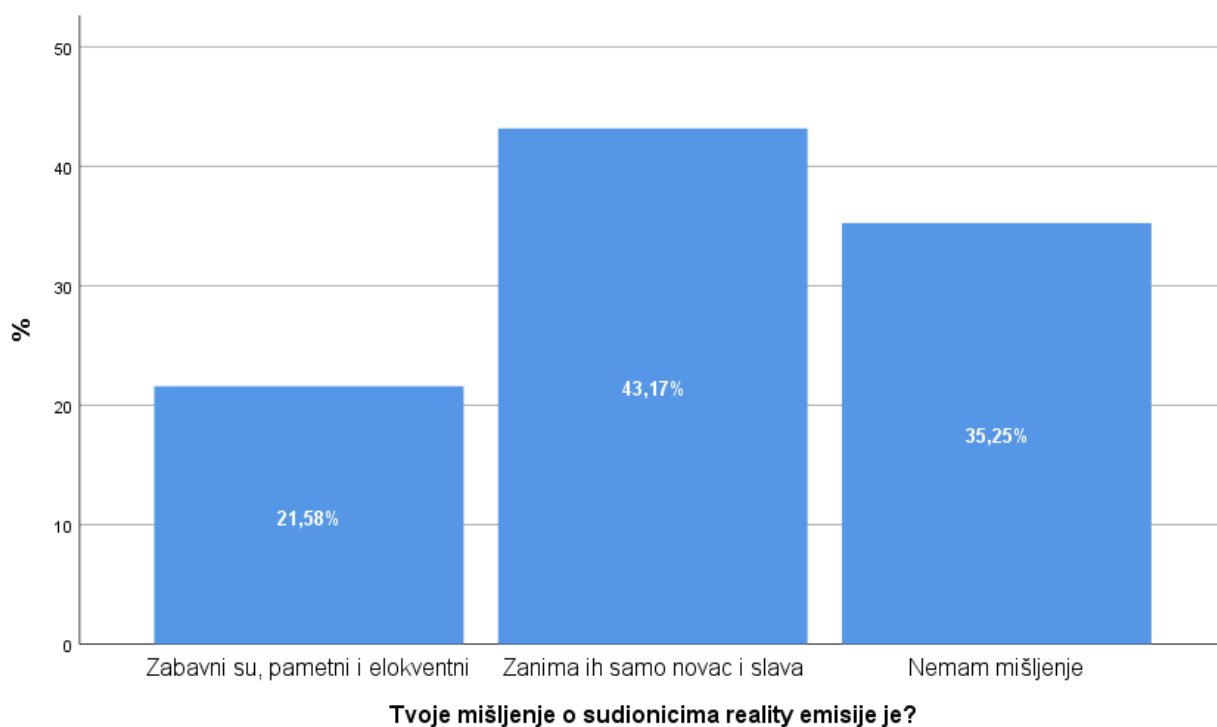

Grafikon 17: Koja je, po tebi, uloga reality emisija?

21,6% učenika smatra zabavnim, pametnim i elokventnim sudionike reality emisija. Veći broj učenika (43,2%) tvrdi da sudionike reality emisija zanima samo novac i slava. 35,3% učenika nema mišljenje o istima.

Tablica 19: Tvoje mišljenje o sudionicima reality emisije je?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Zabavni su, pametni i elokventni	30	21,4	21,6	21,6
	Zanima ih samo novac i slava	60	42,9	43,2	64,7
	Nemam mišljenje	49	35,0	35,3	100,0
	Σ	139	99,3	100,0	
Neodgovoreno		1	,7		
Σ		140	100,0		

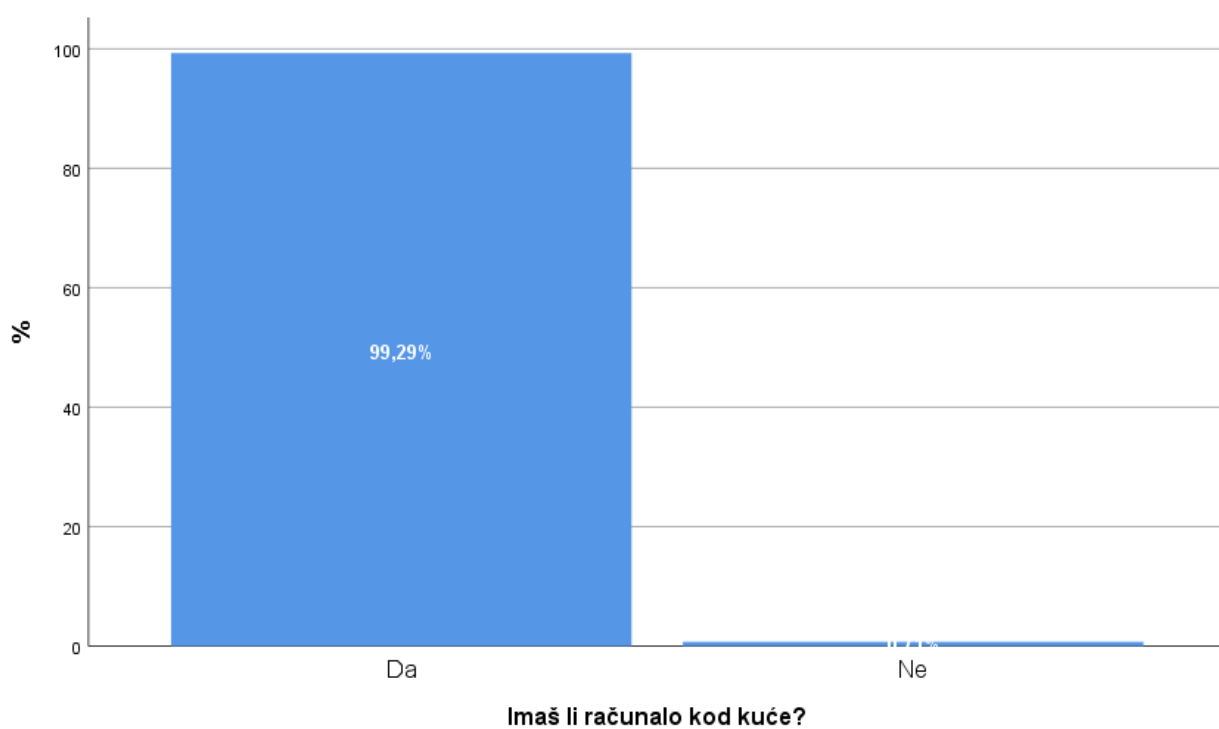

Grafikon 18: Tvoje mišljenje o sudionicima reality emisije je?

Samo 1 od 140 učenika nema računar kod kuće.

Tablica 20: Imaš li računalo kod kuće?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Da	139	99,3	99,3	99,3
	Ne	1	,7	,7	100,0
	Σ	140	100,0	100,0	

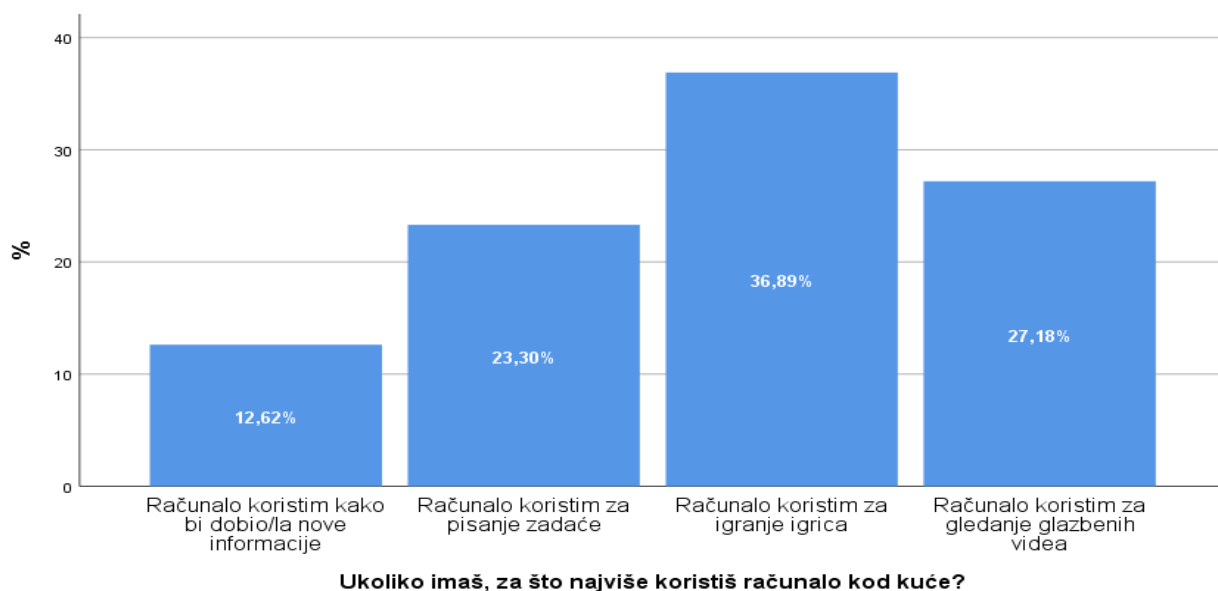

Grafikon 19: Imaš li računalo kod kuće?

Najčešći razlog korištenja računara je za potrebe igranja igrice. To smatra više od jedne trećine ispitanika (36,9%). Računar najčešće koriste za gledanje glazbenih videa 27,2% učenika, za pisanje zadaće 23,3%, a najmanji broj učenika (12,6%) računar koristi za stjecanje novih informacija.

Tablica 21: Ukoliko imaš, za što najviše koristiš računalo kod kuće?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Računalo koristim kako bi dobio/la nove informacije	13	9,3	12,6	12,6
	Računalo koristim za pisanje zadaće	24	17,1	23,3	35,9
	Računalo koristim za igranje igrice	38	27,1	36,9	72,8
	Računalo koristim za gledanje glazbenih videa	28	20,0	27,2	100,0
	Σ	103	73,6	100,0	
Neodgovoreno		37	26,4		
Σ		140	100,0		

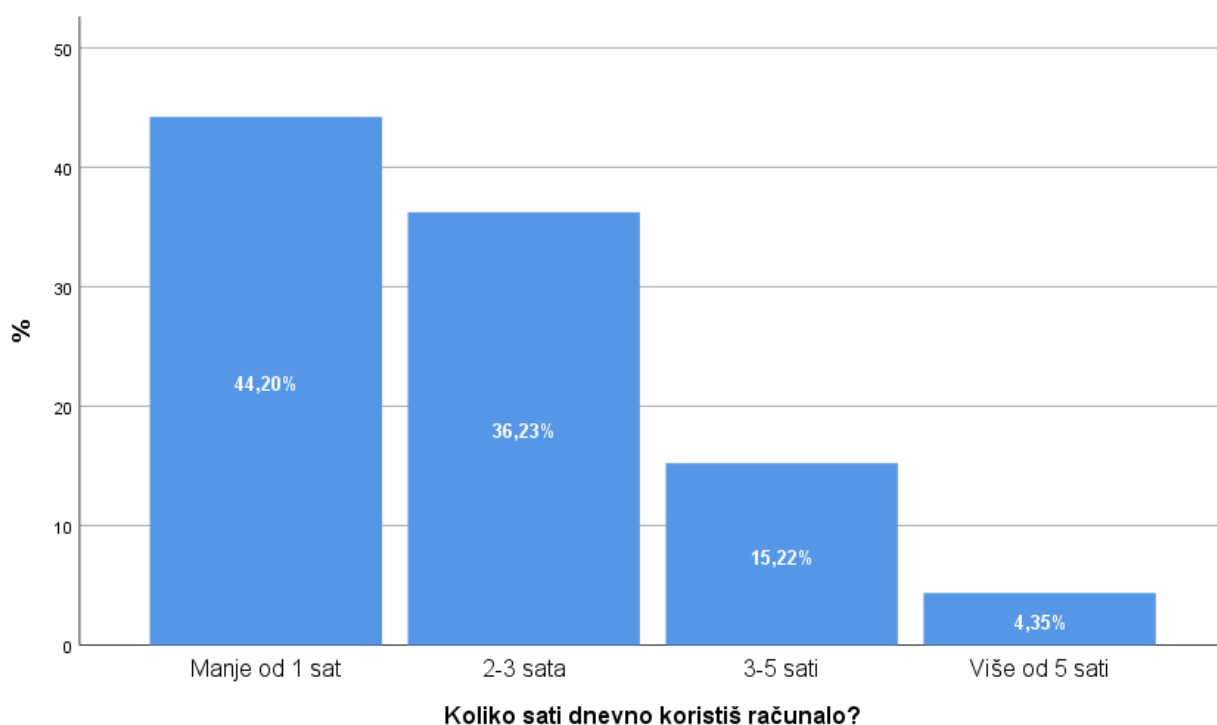

Grafikon 20: Ukoliko imaš, za što najviše koristiš računalo kod kuće?

Nešto manje od polovine ispitanih (44,2%) računar koristi manje od jednog sata dnevno. 36% ih koristi između dva i tri sata, 15,2% između 3 i 5 sati, a više od pet sati koristi 4,3% učenika.

Tablica 22: Koliko sati dnevno koristiš računalu?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Manje od 1 sat	61	43,6	44,2	44,2
	2-3 sata	50	35,7	36,2	80,4
	3-5 sati	21	15,0	15,2	95,7
	Više od 5 sati	6	4,3	4,3	100,0
	Σ	138	98,6	100,0	
Neodgovor eno		2	1,4		
Σ		140	100,0		

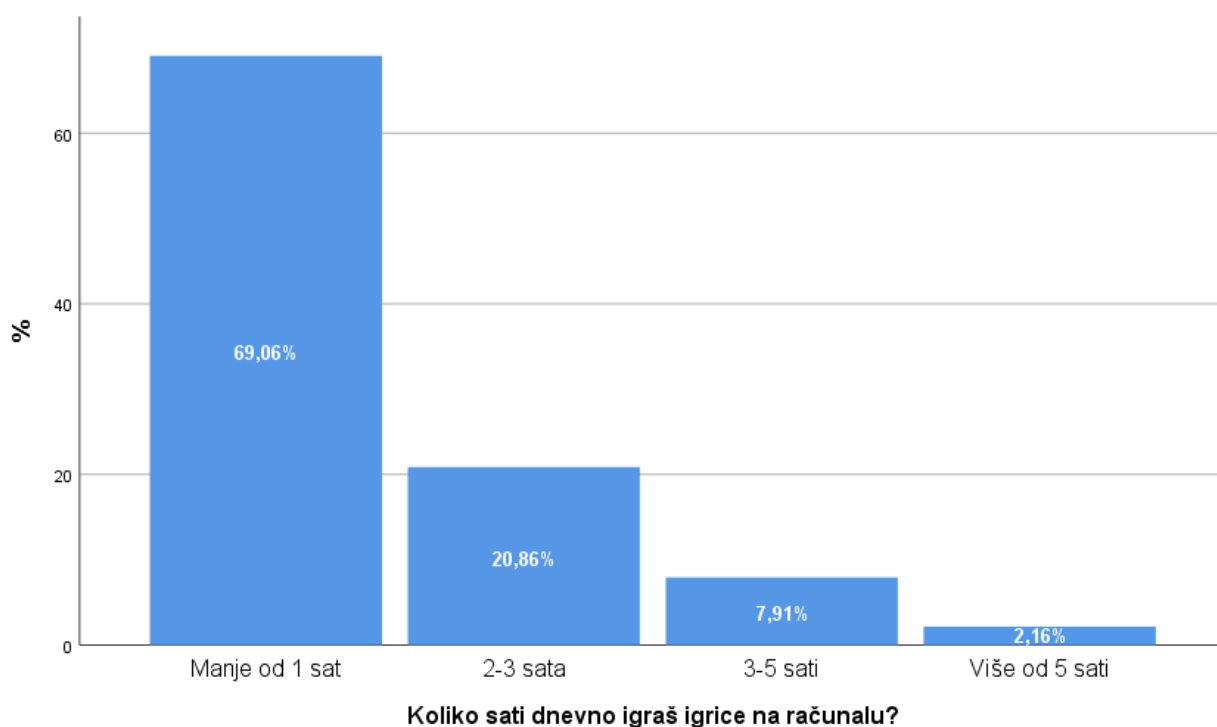

Grafikon 21: Koliko sati dnevno koristiš računalu?

Više od pet sati igrice igra na računaru 2,2 % ispitanika. Skoro 8% ih provede između 3 i 5 sati vremena igrajući igrice za računaru. Svaki peti ispitanik dnevno igra između 2 i 3 sata igrice na računaru. Najveći broj ispitanika (69,1%) provede manje od jednog sata dnevno igrajući igrice na računaru.

Tablica 23: Koliko sati dnevno igraš igrice na računaru?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Manje od 1 sat	96	68,6	69,1	69,1
	2-3 sata	29	20,7	20,9	89,9
	3-5 sati	11	7,9	7,9	97,8
	Više od 5 sati	3	2,1	2,2	100,0
	Σ	139	99,3	100,0	
Neodgovoreno		1	,7		
Σ		140	100,0		

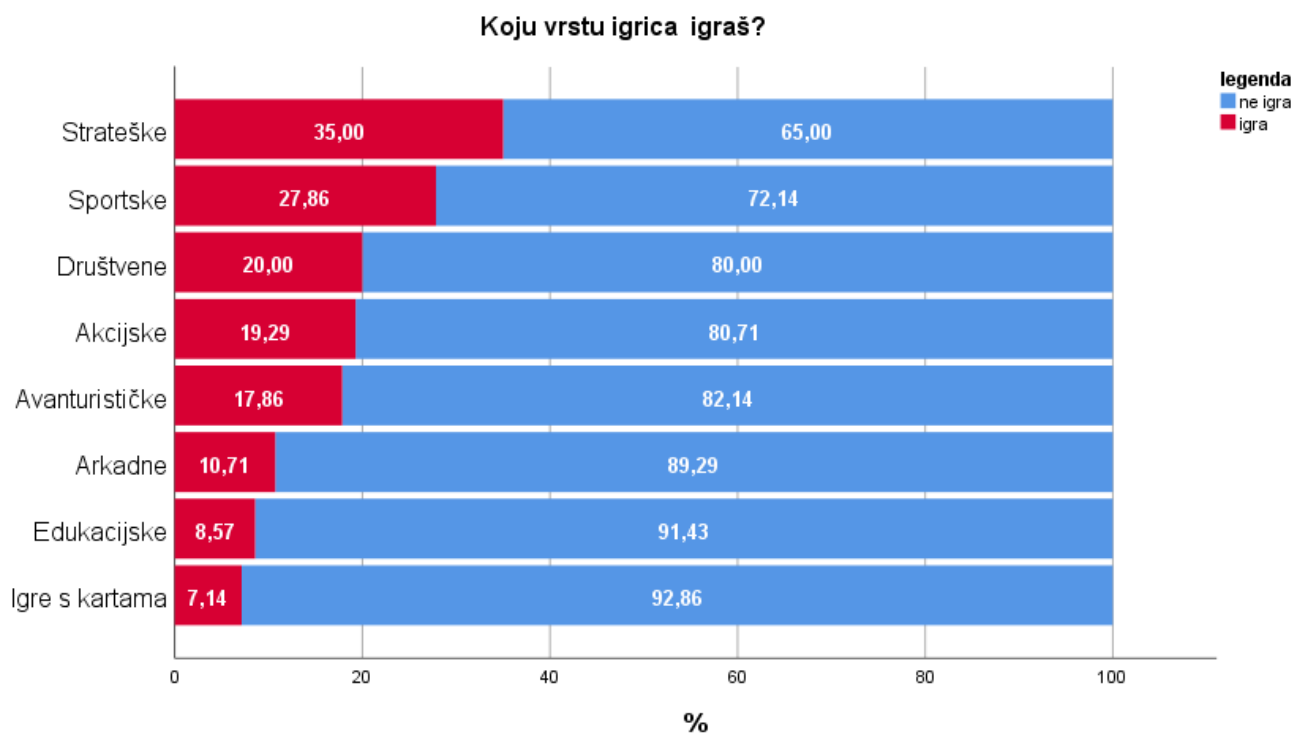

Grafikon 22: Koliko sati dnevno igraš igrice na računaru?

Kada su u pitanju vrste igara koje igraju, najčešće igraju strateške igrice (35%), potom slijede sportske, društvene, akcijske, avanturističke, arkadne, a najmanje igraju edukacijske (8,57%) te igre sa kartama (7,14%)

Tablica 24: Koju vrstu igrice igraš?

	ne igra		igra	
	f	%	f	%
Strateške	91	65,0%	49	35,0%
Sportske	101	72,1%	39	27,9%
Arkadne	125	89,3%	15	10,7%
Avanturističke	115	82,1%	25	17,9%
Akcijske	113	80,7%	27	19,3%
Edukacijske	128	91,4%	12	8,6%
Društvene	112	80,0%	28	20,0%
Igre s kartama	130	92,9%	10	7,1%

Grafikon 23: Koju vrstu igrice igraš?

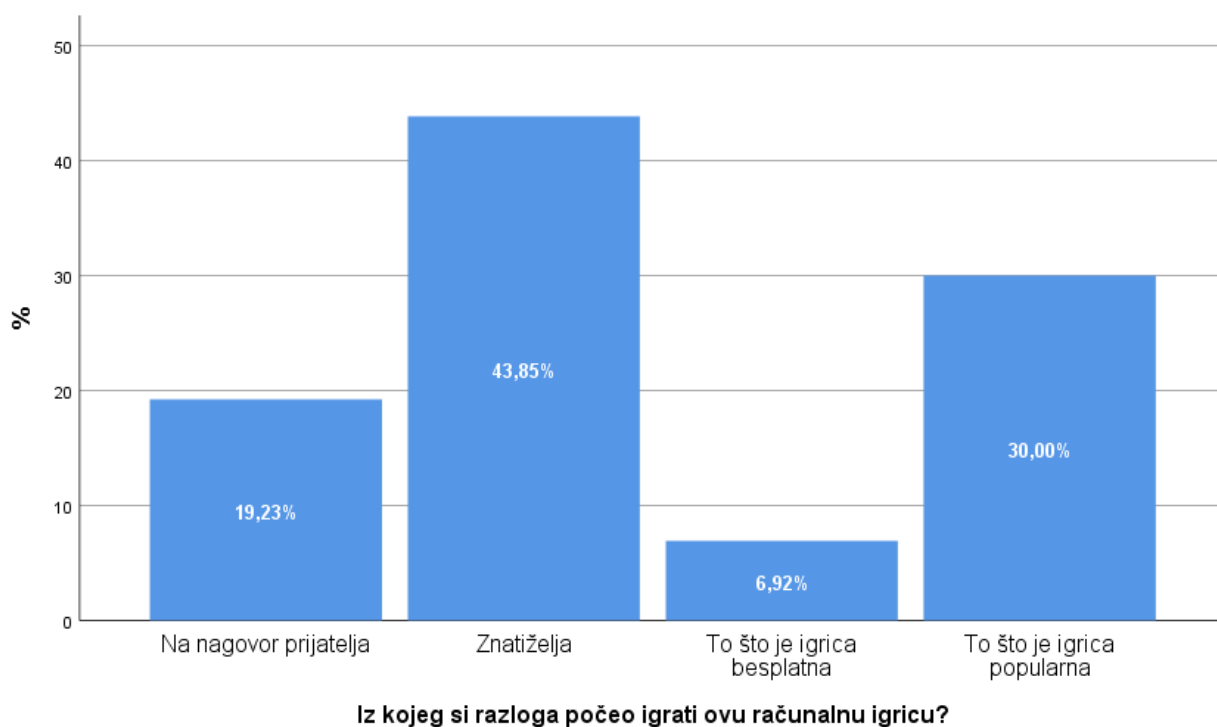
MOBA (Multiplayer online battle arena)

Sljedeća se pitanja odnose na računalne igrice žanra MOBA.

Najveći broj ispitanika (43,8%) je počelo igrati MOBA igrice iz znatiželje. 30% zato što je igrica popularna, 19,2% zbog nagovora prijatelja, a 6,9% zato što je igrica besplatna.

Tablica 25: Iz kojeg si razloga počeo igrati ovu računalnu igricu?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Na nagovor prijatelja	25	17,9	19,2	19,2
	Znatiželja	57	40,7	43,8	63,1
	To što je igrica besplatna	9	6,4	6,9	70,0
	To što je igrica popularna	39	27,9	30,0	100,0
	Σ	130	92,9	100,0	
Neodgovor eno		10	7,1		
Σ		140	100,0		

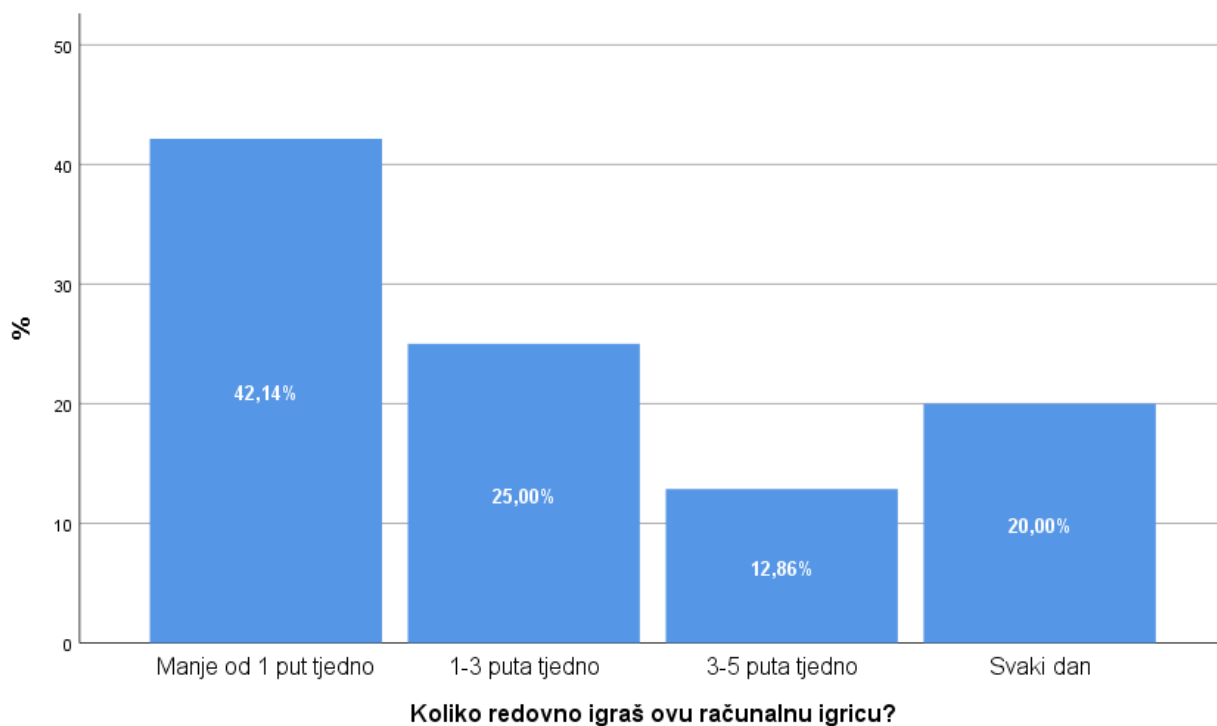

Grafikon 24: Iz kojeg si razloga počeo igrati ovu računalnu igricu?

Najveći broj učenika (42,1%) MOBA igrice igra manje od jednog puta tjedno. Između 1 i 3 puta tjedno igra svaki četvrti ispitanik (25%), 3-5 puta igra 12,9% učenika, a svaki peti učenik (20%) MOBA igricu igra svakodnevno.

Tablica 26: Koliko redovno igraš ovu računalnu igricu?

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Manje od 1 put tjedno	59	42,1	42,1	42,1
	1-3 puta tjedno	35	25,0	25,0	67,1
	3-5 puta tjedno	18	12,9	12,9	80,0
	Svaki dan	28	20,0	20,0	100,0
	Σ	140	100,0	100,0	

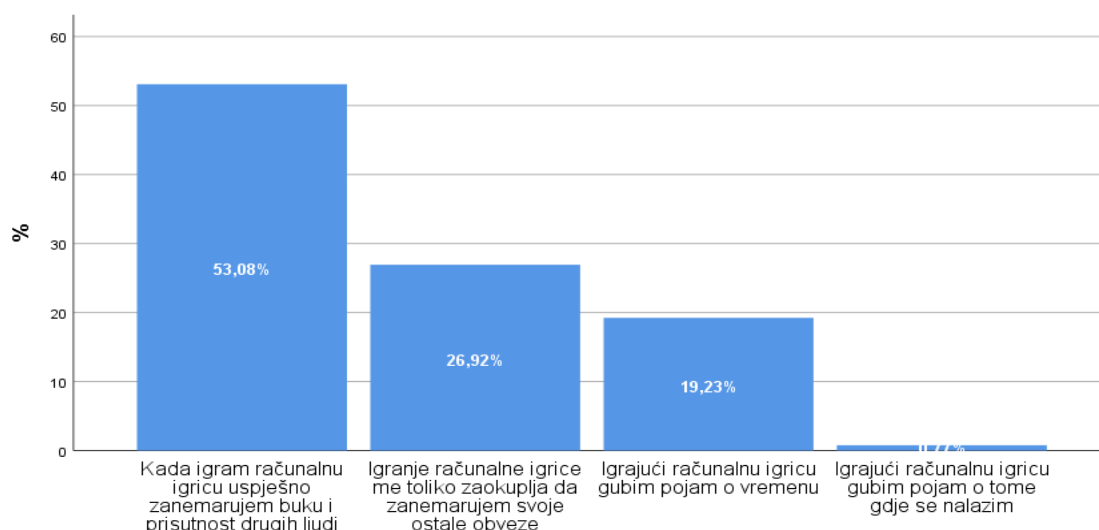

Grafikon 25: Koliko redovno igraš ovu računalnu igricu?

Nešto malo više od polovine ispitanika (53,08%) uspjeva zanemariti buku i prisutnost ljudi dok igra MOBA igricu. Svaki četvrti ispitanik (26,92%) bude toliko zaokupljeno igranjem igrice da zanemari svoje ostale obaveze koje ima. Skoro svaki peti (19,23%) pak tvrdi da gubi pojam o vremenu, a jedan ispitanik (0,7%) tvrdi i da gubi pojam o prostoru dok igra ovu vrstu igre.

Tablica 27: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Kada igram računalnu igricu uspješno zanemarujem buku i prisutnost drugih ljudi	69	49,3	53,1	53,1
	Igranje računalne igrice me toliko zaokuplja da zanemarujem svoje ostale obveze	35	25,0	26,9	80,0
	Igrajući računalnu igricu gubim pojam o vremenu	25	17,9	19,2	99,2
	Igrajući računalnu igricu gubim pojam o tome gdje se nalazim	1	,7	,8	100,0
	Σ	130	92,9	100,0	
Neodgovor eno		10	7,1		
Σ		140	100,0		

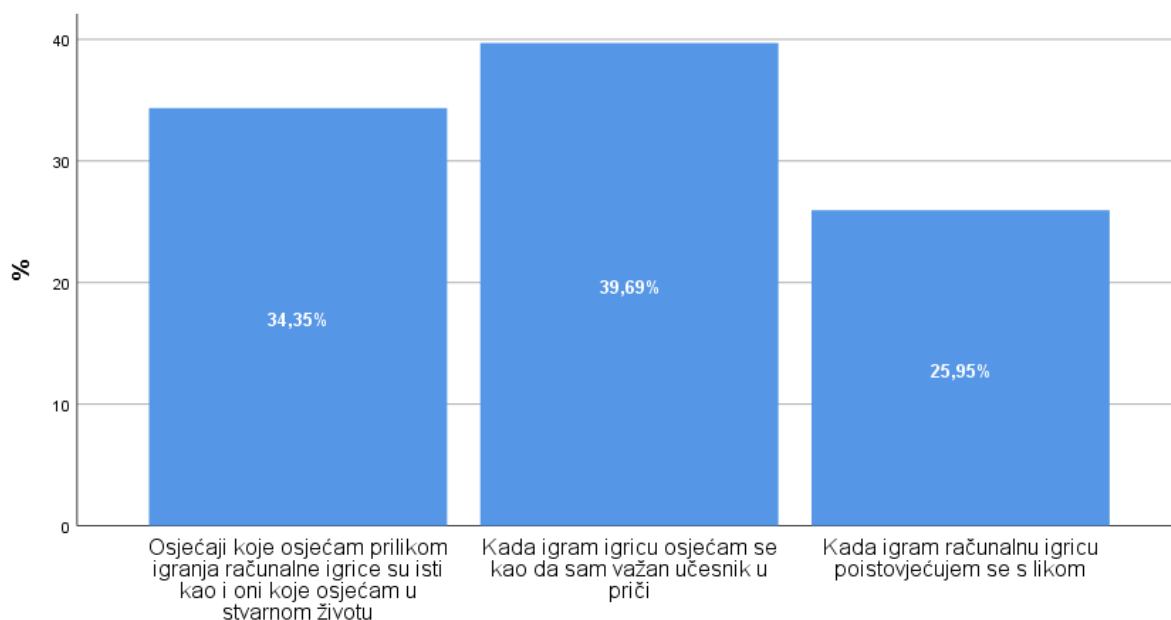
Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

Grafikon 26: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

Najveći broj ispitanika, njih dva od pet, (39,69%), dok igra MOBA igricu, ima osjećaj da je važan učesnik u priči, svaki četvrti ispitanik (25,95%) se poistovjećuje sa likom iz igrice, a svaki treći (34,35%) gaji identične osjećaje prilikom igranja igrice i onih koje osjeća u stvarnome životu.

Tablica 28: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Osjećaji koje osjećam prilikom igranja računalne igrice su isti kao i oni koje osjećam u stvarnom životu	45	32,1	34,4	34,4
	Kada igram igricu osjećam se kao da sam važan učesnik u priči	52	37,1	39,7	74,0
	Kada igram računalnu igricu poistovjećujem se s likom	34	24,3	26,0	100,0
	Σ	131	93,6	100,0	
Neodgovoreno		9	6,4		
Σ		140	100,0		

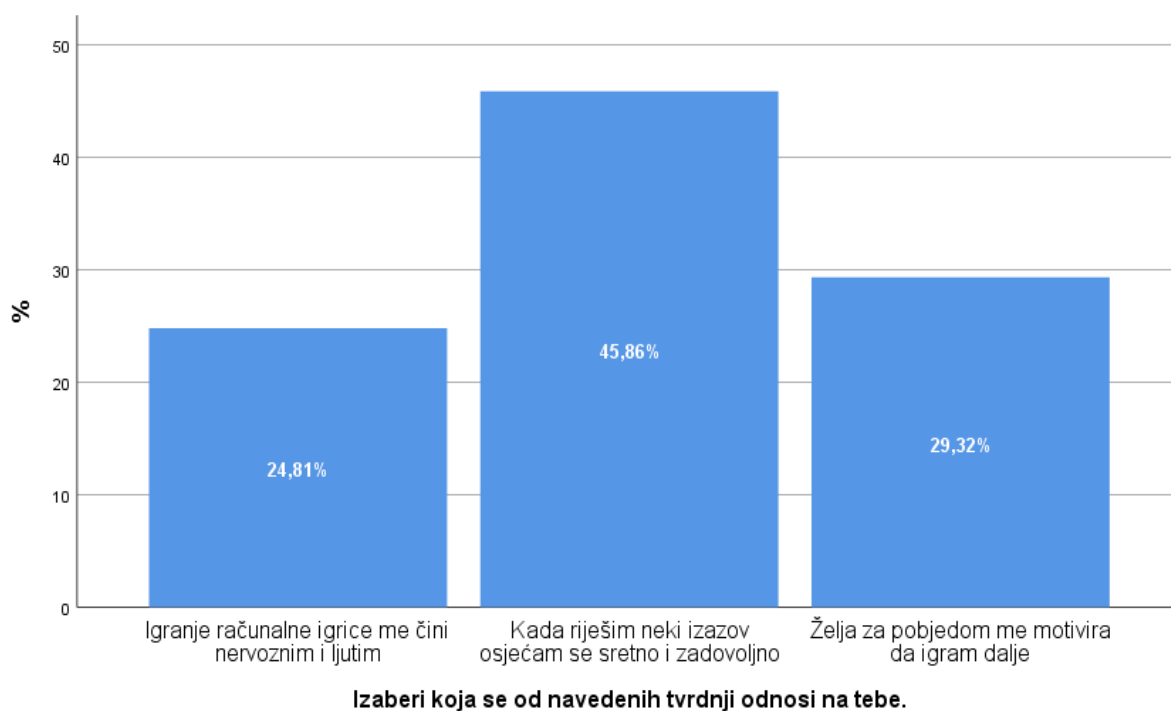
Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

Grafikon 27: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

Skoro polovina ispitanika (45,9%) se osjeća sretnim i zadovoljnim kada riješi neki izazov u igrici. 29,3% ispitanika su za igranjem igrice motivirani željom za pobjedom, a svaki četvrti (24,8%) ispitanik tvrdi da ga igrice čine nervoznim i ljutim.

Tablica 29: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Igranje računalne igrice me čini nervoznim i ljutim	33	23,6	24,8	24,8
	Kada riješim neki izazov osjećam se sretno i zadovoljno	61	43,6	45,9	70,7
	Želja za pobjedom me motivira da igram dalje	39	27,9	29,3	100,0
	Σ	133	95,0	100,0	
Neodgovoreno		7	5,0		
Σ		140	100,0		

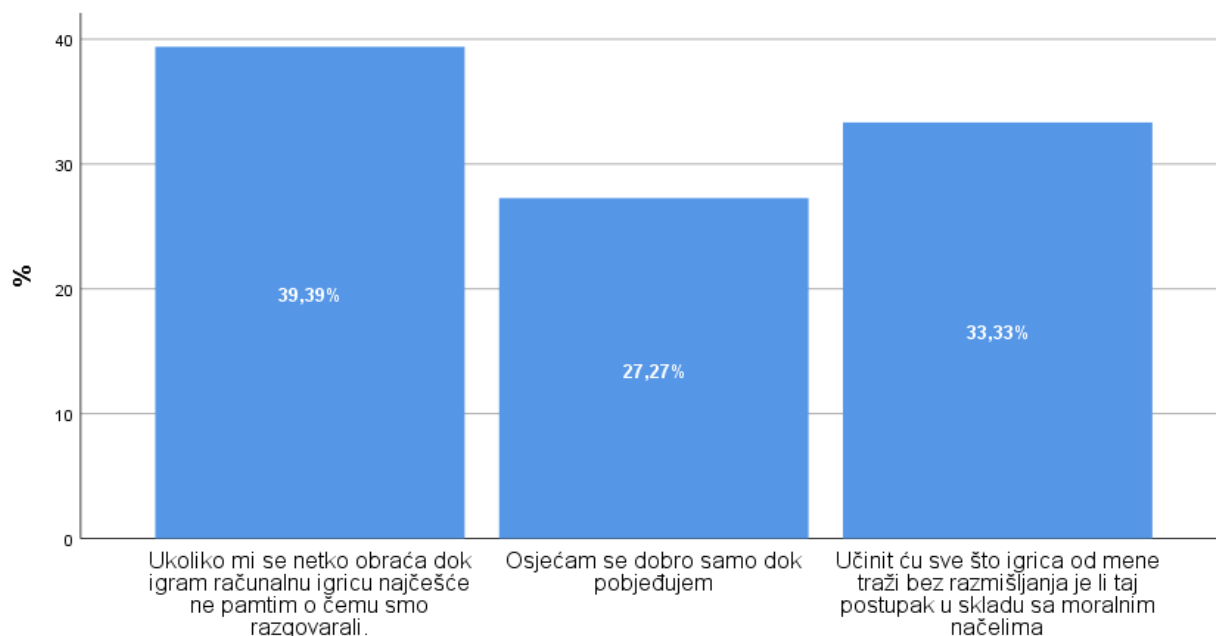

Grafikon 28: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

Svaki treći ispitanik (33,33%) je spreman učiniti sve što igrica od njega zahtijeva, ne propitujući moralna načela. 27, 27% smatra da se osjeća dobro samo dok pobjeđuje, a 39,39% ispitanika uopće ne pamti sadržaj razgovora, ukoliko se taj razgovor odvijao u momentu dok je ispitanik igrao igricu.

Tablica 30: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

		f	%	Validni%	Kumulativni%
Validni	Ukoliko mi se netko obraća dok igram računalnu igricu najčešće ne pamtim o čemu smo razgovarali.	52	37,1	39,4	39,4
	Osjećam se dobro samo dok pobjeđujem	36	25,7	27,3	66,7
	Učinit ću sve što igrica od mene traži bez razmišljanja je li taj postupak u skladu sa moralnim načelima	44	31,4	33,3	100,0
	Σ	132	94,3	100,0	
Neodgovoreno		8	5,7		
Σ		140	100,0		

Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

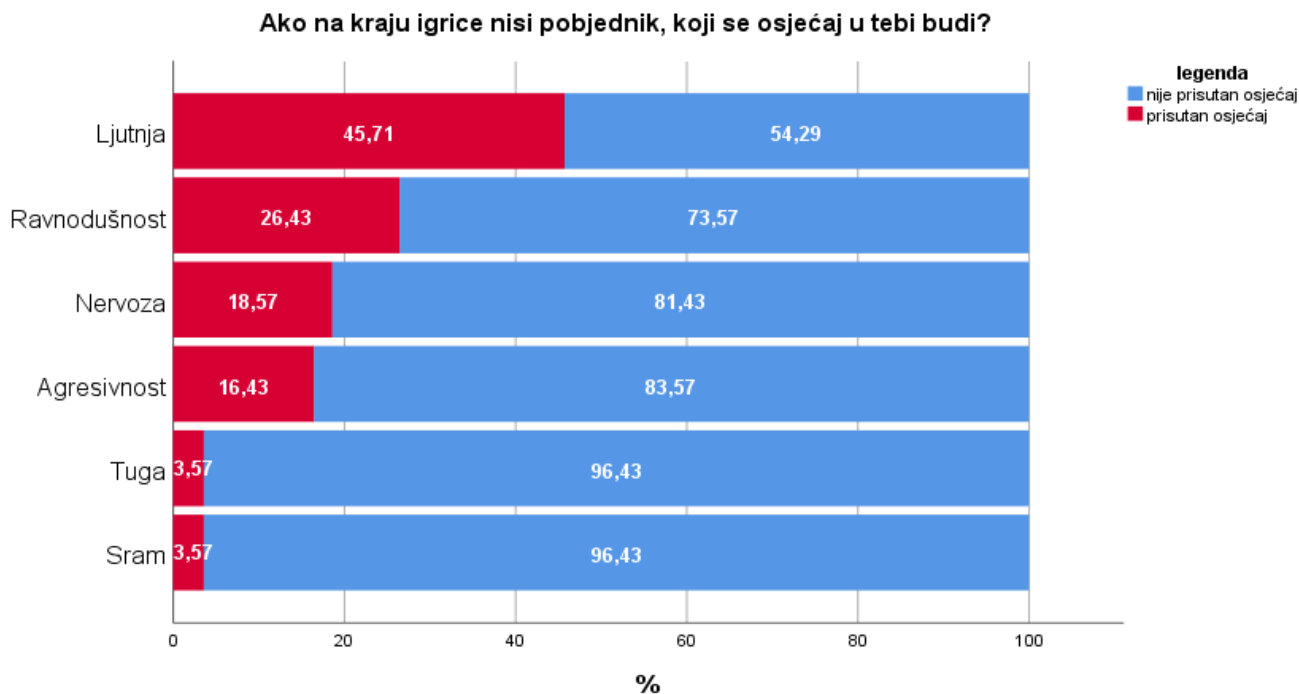
Grafikon 29: Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

Najčešća prisutna emocija koja se kod ispitanika javlja ukoliko nisu pobjednici u igri, je ljutnja. Skoro polovina ispitanika (45,7%) ima osjećaj ljutnje u situacijama u kojima ne pobjeđuju u igrici. Tek svaki četvrti ispitanik (26,43%) osjeća ravnodušnost u situacijama u kojima nije pobjednik u igri.

Pored navednih, od emocija su još prisutne i nervoza (18,57%), agresivnost (16,43%), tuga (3,57%) i sram (3,57%)

Tablica 31: Ako na kraju igrice nisi pobjednik, koji se osjećaj u tebi budi?

	nije prisutan osjećaj		prisutan osjećaj	
	f	%	f	%
Ljutnja	76	54,3%	64	45,7%
Sram	135	96,4%	5	3,6%
Nervoza	114	81,4%	26	18,6%
Agresivnost	117	83,6%	23	16,4%
Tuga	135	96,4%	5	3,6%
Ravnodušnost	103	73,6%	37	26,4%

Grafikon 30: Ako na kraju igrice nisi pobjednik, koji se osjećaj u tebi budi?

4. Pedagozi

U ovom intervjuu sudjelovala su dva pedagoga, kao što je i navedeno prethodno u uzorku istraživanja. Svrha provedenog intervjuja bila je da se saznaju stavovi i mišljenja pedagoga o utjecaju medija na pojavu agresivnog ponašanja kod učenika srednje škole "KŠC Don Bosco" u Žepču. Uzorak ispitanika je heterogen po specijalizaciji, mjestu i radnom iskustvu. Jedan ispitanik je muškog spola, a drugi ženskog spola. Intervjui su provedeni tijekom mjeseca travnja 2017. godine. Istraživanje je bilo dobrovoljno i anonimno te identitet ispitanika nije otkriven. Ispitanicima je prije provedbe intervjuja objašnjena svrha istraživanja te im je zajamčena povjerljivost i anonimnost pri prikazu rezultata.

U istraživanju je korištena metoda polustrukturiranog intervjuja kako bi se došlo do informacija o ulozi i uključenosti pedagoga u provođenju prevencije agresivnog ponašanja. S obzirom da je za istraživanje odabran polustrukturirani intervju, protokol je izrađen na način da su unaprijed osmišljena pitanja. Na taj način svakom ispitaniku postavila su se ista pitanja te se time osigurala pouzdanost dobivenih podataka. Intervju nije strukturirani (standardizirani), već polustrukturirani kako bi ispitanicima ipak bilo dopušteno manje tematsko udaljavanje od postavljenih pitanja, te se time dobila spontanost u izjašnjavanju mišljenja, stavova i osjećaja vezanih uz područje koje se ispituje (Halmi, 1996). Pitanja su unaprijed formulirana kako bi se osigurala preglednost i olakšala organizacija i analiza podataka.

Protokol intervjuja se sastojao od sedamnaest pitanja, dok su neka pitanja sadržavala i podpitanja. Oba intervjuja su provedena individualno, licem u lice, te su trajali u prosjeku od 40 do 60 minuta. U fazi analize dobivenih podataka primijenjena je metoda stalne usporedbe kako bi se njihova količina reducirala i kategorizirala u cilju stvaranja smislenih usporedbi među odgovorima ispitanika.

Na prvo pitanje koje glasi: *"Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka agresivna ponašanja? Ako da, koja su to agresivna ponašanja?"* oba ispitanika su dala potvrdan odgovor. Navode da su uočili agresivna ponašanja poput guranja među vršnjacima, bacanja osobnih stvari, te lomljenje istih.

Na pitanje: *"Mislite li da i mediji utječu na takvo ponašanje?"*, ispitanici su također dali potvrdan odgovor. Ovo su njihovi odgovori.

"Mediji prikazuju više štetnih nego korisnih stvari, njihova stalna upotreba može dovesti do realiziranja viđenih situacija (putem Interneta ili televizije) u stvarnom životu. To može dovesti do ozbiljnih problema."

"Istina je da mediji imaju mnogo loših strana, ali pravilan nadzor i edukacija o njihovoj upotrebi može dovesti do smanjenja nedoličnog, agresivnog ponašanja."

U sljedećem pitanju ispitanici su trebali reći svoje mišljenje o svakodnevnom prisustvu medija u životu adolescenata. Prvi ispitanik navodi da adolescenti previše konzumiraju različite medije, ali ne u obrazovne svrhe, dok drugi ispitanik djelomično dijeli isto mišljenje i dodaje kako se pojavljuje prezasićenost različitih sadržaja koji odvrćaju mlade od učenja.

U razgovoru s ispitanicima o tome da li imaju podatke koliko su mediji prisutni u životu njihovih učenika, dobila sam negativan odgovor. Oni nemaju uvid u taj podatak.

Kada govorimo o roditeljima i njihovom nadzoru o tome koliko njihova djeca koriste različite medije, oba ispitanika su od roditelja saznali da njihovi učenici najviše koriste Internet i računarske igrice. Upotreba Interneta i igranje različitih računarskih igrica ne mora nužno utjecati loše na učenike, ako roditelji vrše pravilan nadzor.

Na pitanje: *"Razgovarate li s učenicima o medijima općenito, te o njihovom pozitivnom i negativnom utjecaju"*, jedan ispitanik kaže: *"Ja s njima imam odjeljenske zajednice kada god sam u prilici i tada s njima razgovaram o medijima"*, a dok drugi ispitanik navodi: *"Bit ću iskren s vama, jednom mjesečno ili rjeđe održim predavanje na tu temu,*

ali znate i sami koliko pedagog ima obaveza i naprosto ne mogu se uvijek svega sjetiti i na sve misliti."

Sljedeće pitanje je glasilo: *"Provodite li radionice s učenicima na temu "Mediji i njihov utjecaj?" Ako je Vaš odgovor DA, koliko često provodite te radionice?"*. Ispitanici su dali svoje odgovore koji glase:

"Radionice provodim kada se ukaže prilika za njih, ako moram mijenjati nekog od predmetnih nastavnika, pa tu prazninu iskoristim za edukaciju o medijima".

"Radionice takvog karaktera provedem na kraju godine, da vidim kakvo je mišljenje učenika na tu tematiku".

Ispitanici smatraju da je sve veća pojava agresivnih ponašanja, a to pripisuju užurbanom modernističkom životu, punom stresa i neorganiziranosti.

"Djeca nemaju dobro organizirano vrijeme, sve rade, a u biti ne rade ništa konkretno i kvalitetno".

"Poučen iskustvom iz prošlih škola u kojima sam radio, primjećujem povećanu dozu agresivnog ponašanja među vršnjacima. Njihova tolerancija jednih prema drugima se smanjila, mnogo su nervozniji i temperamentniji."

Dva pedagoga srednje škole sa kojima je proveden intervju navode kako se u njihovoj školi provode preventivni programi. Oni se planiraju na početku školske godine u okviru godišnjeg plana i programa rada škole i kao dio školskog kurikulumu. Prvi ispitanik govori kako je iz prošle škole u kojoj je radio donio sedam preventivnih programa koje je napravio. Odgovor drugog ispitanika je drukčiji i glasi:

"Imamo napisane preventivne programe i protiv negativnih utjecaja medija, ali ti papirnati programi gotovo su beznačajni ili u odgojnom smislu ili u smislu resocijalizacije. Do sad su se kod mene najbolje pokazali živi programi tj.

izvannastavne aktivnosti, ekskurzije, terenska nastava, projektna nastava, sve ono što je rad s djecom. Svi ovi pisani programi, zacrtani, a ne realizirani su samo još jedno formalističko ili formalno opterećenje školskih ustanova i njihovih djelatnika. Izvannastavne aktivnosti kao komplementarni dio nastave su zaista to gdje učenici nalaze svoje zadovoljstvo, zadovoljenje svojih potreba, interesa, želja..."

Ispitanici istraživanja dali su viđenje svoje uloge u prevenciji odnosno provedbi preventivnih programa aktivnosti.

Na pitanje *"Kako vide sebe u provedbi preventivnih programa?"* oba ispitanika odgovaraju da sebe vide u ulozi koordinatora.

"Moja uloga je koordinirati rad, znači savjetodavna uloga koja je vezana uz samog učenika, roditelja ali i uz nastavnike ... i također je bitno da pedagog bude što više s djecom kroz razne radionice..."

"Tu jako veliku ulogu ima pedagog i on je zapravo ajmo reći koordinator i voditelj svega toga, kompletnog preventivnog programa u školi, on i prati i pomaže nastavnicima, surađuje s njima, ali isto tako prati naravno ponašanje djece i u školi i izvan škole..."

Smatraju da se njihova uloga ostvaruje i provođenjem različitih preventivnih radionica i predavanja za roditelje i učenike. Jedan ispitanik je odgovorio kako se njegova preventivna uloga ostvaruje kroz dogovaranje termina provođenja preventivnih programa i kroz aktivnosti organizacijske naravi.

Drugi ispitanik ne odgovora konkretno na postavljeno pitanje već navodi sljedeće:

"Pa ja mislim da kao pedagog najviše mogu utjecat svojim uzorom, ako sam ja sportaš, ako sam ja nepušač, ako učenik vidi da se ja kulturno ponašam, onda će me i on slijediti, imitiranje je jedno od vidova prenošenja na učenika i stavova, i mišljenja i znanja."

Na pitanje: *"Primjećujete li neke pozitivne promjene tih preventivnih programa?"* oba ispitanika odgovaraju da su programi prevencije jedni od najvažnijih stvari koje se provode u školi jer zapravo to pripada njihovom djelokrugu poslova, osim savjetodavnog rada i nadzora nastavi, te da pod pozitivnim promjenama mogu svrstati veći sklad među vršnjacima. Također ne nailaze na poteškoće provođenja preventivnih programa. Oba ispitanika smatraju da se provedbom preventivnih programa u srednjim školama smanjio broj agresivnog ponašanja, učenici su nakon toga puno više motivirani, kako se kroz provedbu tih programa povezuju, zbližavaju, bolje upoznaju jedni druge, a iz toga proizlazi i manji broj svađa te pojavljivanje svijesti, odnosno razmišljanje da ipak postoji nekakav poželjan oblik ponašanja te da postoje i neka ponašanja koja nisu baš dobra i poželjna.

"Naravno da to dobro utječe na učenike, oni se suočavaju i oni sudjeluju u tim programima, ali kroz te projekte ne samo da se radi na prevenciji agresivnog ponašanja, radi se na suradnji sa učenicima, radi se na upoznavanju učenika, međusobnoj povezanosti, zato ih mi nastojimo što više uključiti kad su projekti u pitanju i radionice različitog tipa."

Ispitanici srednje škole u ovom istraživanju smatraju kako je njihovo iskustvo suradnje dobro te kako dobivaju podršku u provedbi prevencije. Navode kako tu podršku najčešće dobivaju od svojih radnih kolega, nastavnika i ravnatelja. Zadovoljstvo suradnjom i dobivenom podrškom u provedbi preventivnih programa može se vidjeti i u sljedećim izjavama ispitanika.

"Ja dobivam podršku od svih, uopće nemam nikakvih problema, svi su orijentirani na to da se radi na tim projektima tako da nemam nikada nikakvih problema."

"Pa evo dobivam podršku od svojih kolega, nikad mi se nije dogodilo da sam nešto pokušala realizirati, a da sam naišla na otpor, na ignoriranje, odbacivanje i tako, imam podršku i od ravnatelja, tako da nema problema."

Na pitanje *"Koja su djeca uključena u preventivne programe (sva ili samo ona koja pokazuju neko agresivno ponašanje ili kod kojih postoji naznaka za pojavom agresivnog ponašanja)?"* ispitanici su odgovorili da su u preventivne programe uključeni svi učenici. Preventivne programe provode kroz razne radionice, predavanja, posjete. Ispitanici također navode da uključuju i roditelje u preventivne programe putem prezentacija i kraćih seminara. Ovakav pristup i suradnja s roditeljima omogućuje veći nadzor nad sadržajima koje adolescenti koriste.

Ispitanici se djelomično smatraju kompetentnima za provedbu preventivnih programa, a obrazloženje možemo vidjeti u sljedećem pitanju koje glasi: *"Da li ih je fakultet pripremio za prevenciju"*, gdje ispitanici smatraju da ih je jednim dijelom fakultet pripremio za preventivnu djelatnost. Iz ovoga proizlazi da niti jednog od ispitanika fakultet nije u potpunosti pripremio za preventivnu djelatnost u odgojno-obrazovnim ustanovama, kao što možemo vidjeti iz sljedeće izjave:

"Čujte, to je bilo dosta davno, ono što se ja sjećam imali smo taj jedan kolegij koji je bio baš vezan za to, a kako je to bilo davno, mislim onda, naravno da su se neke stvari promijenile. Međutim sa fakultetom se dalje sudjeluje na različitim vrstama smotri, nekakvih susreta itd., gdje se opet susrećemo sa profesorima koji su predavali ili su u suradnji tako da je i taj dio cjelovitoga učenja cijelo vrijeme prisutan."

Na posljednje pitanje: *"Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim ustanovama?"* ispitanici su odgovorili:

"Pa, općenito u školama po meni izdavanje više korisnih brošura za voditelje programa po kojima oni mogu stvarno raditi. Znači što više objavljenih materijala koji će se slat po školama ... i da, što se više naravno vanjsko okruženje škole uključuje u preventivne programe, to je bolje, znači da nam na svakom satu razredne zajednice želi netko održat nekakvo predavanje vezano uz bilo kakvu prevenciju da li agresivnog ponašanja ili bilo čega."

"Mislim da bi se unaprijedila ta preventivna djelatnost kada bi se svi uključili koliko možemo u provođenje tih preventivnih programa tako da se malo rasterete nastavnici."

S obzirom na sve veći porast agresivnog ponašanja kod adolescenata, zaključujem na osnovu provedenog intervjua da postoji osviještenost odgojno-obrazovne ustanove, a time i stručnih suradnika pedagoga o nepoželjnim i veoma štetnim posljedicama rizičnog, agresivnog ponašanja.

Autorica Meščić Blažević (2007) navodi kako se različiti oblici poremećaja u ponašanju mogu pojaviti već u predškolskoj i ranoj školskoj dobi, a kako se nagli rast te pojave javlja u razdoblju adolescencije. Adolescencija je za mlade osobe stresno životno. U tom razdoblju mladi se susreću s brojnim problemima, preprekama i izazovima te tražeći rješenja za njihovo rješavanje, vrlo često i ulaze u različita rizična, agresivna ponašanja koja ako se ne poradi na njima vrlo brzo mogu eskalirati u teže poremećaje u ponašanju.

Prevenција se trudi pronalaziti ispravne odgovore na različite uzroke rizičnih, agresivnih ponašanja te onemogućiti njihovo pojavljivanje. Iz tog razloga, ona se može sastojati od brojnih aktivnosti, programa, mjera na različitim razinama pa je tako svaka aktivnost koja se usmjereno bavi prevencijom – prevencija (Zadravec i sur., 2014). Pravovremena identifikacija i evidencija problema, zajednički rad škole na prevenciji agresivnog ponašanja imaju pozitivne utjecaje na razvoj djeteta i prihvaćanje neriskantnih životnih stilova (Velki, Ozdanovac, 2014). Prevencija, odnosno provedba preventivnih programa ne bi bila uspješna bez adekvatne suradnje i podrške koju pedagog dobiva u planiranju, organiziranju i ostvarivanju preventivnih aktivnosti.

5. Analiza sadržaja dviju televizijskih emisija

Za potrebe ovog istraživanja uradila sam instrument za analizu sadržaja dviju televizijskih emisija, a to su reality emisija "Zadruga" i kriminalistička emisija "Zločinački umovi". U ovom instrumentu za oblike agresivnosti sam odabrala fizičku i verbalnu agresivnost, instrumentalnu i emocionalnu, reaktivnu i proaktivnu, te relacijsku agresivnost. Nakon što sam odabrala oblike agresivnosti pristupila sam analizi. Kao drugu kolonu u instrumentu navela sam primjere u kojima se pojavljuje oblik agresivnosti, a treća kolona označava broj ponavljanja oblika agresivnosti.

Emisija br. 1 "Zadruga" - reality emisija

OBLICI AGRESIVNOSTI	PRIMJERI POJAVE JEDNOG ILI VIŠE OBLIKA AGRESIVNOSTI	BROJ PONAVLJANJA OBLIKA AGRESIVNOSTI
1. Fizička i verbalna agresivnost	Primjer: upotreba fizičke sile prema drugoj osobi uz korištenje vulgarnih riječi koje su također upućene dotičnoj osobi. Psovke, vulgarni izrazi su korišteni u svakodnevnom govoru.	38
2. Instrumentalna i emocionalna agresivnost	Primjer: želja za ponuđenom nagradom (novac za hranu i piće) i povrijeđenost emocija od strane partnera.	34
3. Reaktivna i proaktivna agresivnost	Primjer: impulsivno reagiranje za stolom u vrijeme zajedničkih dogovora, te vjerovanje da većina predstavlja neprijatelje. Razvoj plana o poduzimanju agresivnih mjera, kako bi se stekla prednost u odnosu na neprijatelje.	67
4. Relacijska agresivnost	Primjer: Prijetnja o nanošenju emocionalne boli osobi suprotnog spola, te planiranje da se dotična osoba isključi iz društva.	42

Reality show jest oblik televizijske emisije kojim se nastoji oponašati životna stvarnost, ali u izmijenjenim i nadziranim uvjetima. Reality fenomen već 20 godina djeluje kao medijski model koji stvara i simulira jednu stvarnost, ali i povratno utječe na općeprihvaćene konvencije stvarnosti. Takav vid emisije do sada se pokazao kao izuzetno efektivan format jer je televizijama omogućio da uz minimalni kreativni trud ostvare vrlo visoku gledanost tijekom cijele godine. To su emisije koje oponašaju stvarnost u strogo kontroliranim uvjetima, uz prisustvo kamera koja promišljeno prati svaki korak učesnika. U tim emisijama se odbacuje svaki stid, moralno ponašanje, pravo na privatnost, poštivanje drugih. Promatranjem takvoga ponašanja, u kojem se promovira besposlica, hedonizam, zlostavljanje drugoga i slične nepoželjne manire, djeca i mladi poistovjećuju se sa učesnicima i ubrzo im oni postaju modeli ponašanja bez kritičkog razmišljanja.

Za analizu sadržaja odabrala sam reality program "Zadruga". Ovakav tip reality emisije pokazuje rješavanje konfliktnih situacija najprije fizičkim obračunom, pokazuje pogrđan rječnik, nemoralno ponašanje, emocionalnu nestabilnost, impulsivno reagiranje, te planiranje nanošenja emocionalne i fizičke boli drugima. Broj ponavljanja jednog od oblika agresivnosti prelazi 20. Najmanji broj ponavljanja ima instrumentalna i emocionalna agresivnost, a najveći broj ponavljanja ima reaktivna i proaktivna agresivnost. Iz toga možemo zaključiti da ovakav tip emisija ne nudi edukacijske svrhe mladima, nego im nudi lakši način zarade, uči ih niskom samopoštovanju, te ih uči spletkama. Ako su djeca prepuštena gledanju takvog programa bez prisustva odrasle osobe koja bi im mogla razjasniti nemoralnost sadržaja, ona ne dobivaju povratnu informaciju o tome što je ispravno, a što nije. Zadaća je roditelja, odgojitelja i učitelja da djecu navedu na put samospoznaje, kritičke evaluacije sadržaja s kojim su u doticaju i analitičkoga pristupa svakoj životnoj situaciji.

Emisija br. 2 "Zločinački umovi"- kriminalistička serija

OBLICI AGRESIVNOSTI	PRIMJERI POJAVE JEDNOG ILI VIŠE OBLIKA AGRESIVNOSTI	BROJ PONAVLJANJA OBLIKA AGRESIVNOSTI
1. Fizička i verbalna agresivnost	Primjer: upotreba fizičke sile kako bi negativac bio uhvaćen i korištenje verbalnih uvreda zbog počinjenog lošeg djela.	59
2. Instrumentalna i emocionalna agresivnost	Primjer: dolazak do novca putem nemoralnih odluka i emocionalna povrijeđenost.	21
3. Reaktivna i proaktivna agresivnost	Primjer: impulsivni pokušaj (fizički napad na policajca tijekom ispitivanja). Planirano korištenje agresivnosti, kako bi se u osobama probudio strah koji izvršitelju agresivnosti daje osjećaj nadmoći nad njima.	44
4. Relacijska agresivnost	Primjer: isključivanje člana pripadnika bande.	13

Različite vrste programa mogu sadržavati agresivne scene. Ljudi uglavnom nisu niti svjesni da gledaju agresivne scene koje mogu utjecati na njihovo i tuđe ponašanje u stvarnom životu. Na pojavu agresivnosti kod gledatelja utječe interakcija više elemenata koji se mogu svrstati u tri kategorije: karakteristike televizijskog sadržaja, karakteristike osobe koja gleda programe koji sadržavaju agresivne scene i karakteristike društvenog okruženja. Kod karakteristika televizijskog sadržaja treba obratiti pažnju na mjeru i intenzitet eksplicitnog prikazivanja agresivnih scena, ali i karakteristike gledatelja igraju važnu ulogu. Karakteristike gledatelja koje utječu na pojavu agresivnosti su dob, spol, socioekonomski status, intelektualne sposobnosti te osobine ličnosti (Valković, 2010; Bilić, 2010). Društveno okruženje koje uvelike utječe na djelovanje nasilja jest obitelj, ali i širi društveni krug.

Za analizu druge televizijske emisije u svrhu ovog istraživanja izabrala sam emisiju "Zločinački umovi". Kao i u prethodnoj analizi, pomno sam pratila pojavu nekog od navedenih oblika agresivnosti, navela primjer istih i broj ponavljanja. Najmanji broj ponavljanja kao i u prethodnoj analizi ima instrumentalna i emocionalna agresivnost, a najveći broj ponavljanja ima fizička i verbalna agresivnost, što nije slučaj kod prethodne analize. Ovakav tip emisija prikazuje fizičko nasilje u velikom broju ponavljanja tijekom samo jedne epizode. Također je prikazano planiranje nanošenja fizičke boli drugima, nemoralno ponašanje, izazivanje strahopoštovanja, te osjećaj nadmoći nad drugima. Ovakav tip emisija može u mladima izazvati osjećaje ljutnje, nervoze, ali i osjećaj straha. Da bi sačuvali zdravlje svoje djece roditelji trebaju kontrolirati što njihova djeca gledaju na televiziji.

ZAKLJUČAK

Mediji su se razvijali postepeno i u različita vremena su imali različite uloge u društvu i utjecaje na isto. Masovni mediji čine veoma važan dio današnje komunikacije. Društvo ih je različito i prihvaćalo, a stalni razvoj doveo je do pojave masovnih medija. Masovni mediji imaju veliki broj korisnika. Medijski svijet je svijet za sebe, koji proizvodi i prodaje vlastitu stvarnost pomoću pokretnih slika i jezika. Nastanak tiskanih medija nekada je bio mukotrpan posao, u odnosu na današnje vrijeme kada se jedinim klikom mogu otvoriti raznolike mogućnosti.

Upravo zbog toga u današnjim uvjetima teško je posvetiti svoje slobodno vrijeme nečemu što potiče osobni razvoja jer ima mnogo sadržaja koji nude zabavu i razonodu, a ne potiču nas na razvoj osobnih potencijala. Škola i obitelj trebaju omogućiti kvalitetno provođenje slobodnog vremena djece. Potrebno je uvesti medijski odgoj u škole, da bi mladi mogli naučiti o rizicima korištenja Interneta, gledanja televizijskih emisija koje sadrže elemente agresivnosti i igranja računarskih igrica.

Provedeno istraživanje je potvrdilo glavnu hipotezu koja glasi: "Mediji utječu na pojavu agresivnog ponašanja kod učenika srednje škole". Osim glavne hipoteze potvrđene su i pomoćne hipoteze.

Hipoteza "Sadržaji televizijskih emisija sadrže elemente agresivnog ponašanja" potvrđena je instrumentom za analizu dviju odabranih televizijskih emisija. Prilikom analize utvrđeno je da se pojavljuju mnogi oblici agresivnosti i da se ti oblici ponavljaju. Ovakav tip emisija može mladima služiti kao model lošeg ponašanja, te oni takvo ponašanje mogu uvrstiti u svakodnevni život.

Sljedeće dvije pomoćne hipoteze koje glase: "Učenici nekoliko sati dnevno gledaju televizijske emisije koje sadrže elemente nasilnog ponašanja" i " Učenici nekoliko sati dnevno igraju kompjuterske igre koje razvijaju agresivno ponašanje" potvrđene su izvršenom anketom među učenicima trećih i četvrtih razreda srednje škole "KŠC Don Bosco" u Žepču. Učenici najviše gledaju filmove, reality emisije i kriminalističke serije.

Anketom je potvrđeno da učenici računalo najviše koriste za igranje strateških igrica koje sadrže mnogo pucnjave, nasilja. Gubitak u igrici izaziva u njima ljutnju, nervozu ali također i agresivnost.

Hipoteza "Stavovi i mišljenja nastavnika su da mediji utječu na agresivno ponašanje učenika" potvrđena je anketom koja je provedena među petnaest nastavnika. Nastavnici smataju da mediji imaju negativan utjecaj na djecu i mišljenja su da roditelji trebaju kontrolirati što njihova djeca gledaju na televiziji, te koje računalne igrice igraju.

Zadnja pomoćna hipoteza je obuhvatila i dva pedagoga, a glasi "U prevenciji nasilja pedagozi koriste različite radionice i održavaju odjeljske zajednice koje podižu svijest o utjecaju medija na agresivno ponašanje". Ova hipoteza je potvrđena provedenim intervjuom s pedagozima. Pedagozi provode preventivne programe, kako bi se što više smanjio negativan utjecaj medija na djecu.

Kada se sagledaju dobiveni rezultati možemo zaključiti da mediji zaista imaju veliki utjecaj na djecu. Zbog neadekvatne educiranosti o medijima i slabe kontroliranosti od strane roditelja, mediji mogu vršiti više negativan nego pozitivan utjecaj. Potrebno je educirati prvenstveno roditelje, zatim nastavnike o pravilnom korištenju medija, kako bi se spriječila njihova zloupotreba.

LITERATURA

1. Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.
2. Bandura, A., & Walters, R.H. (1963). *Social learning and personality development*. New York: Holt, Rinehart & Winston.
3. Bengalić, A., Černi Obrdalj, E., Šilić, N., & Rumboldt, M. (2010). Vrste nasilja među djecom i osjećaj sigurnosti u školama Bosne i Hercegovine. *Društvena istraživanja*, 3(107), 561-575.
4. Berkowitz, L. (1962). *Aggression - a social psychological analysis*. New York: McGraw-Hill.
5. Bilić, V. (1999). *Agresivnost mladih i mogućnost pomoći*. *Obnovljeni život*, 1 (54), 69–77.
6. Bilić, V. (2010). *Povezanosti medijskog nasilja s agresivnim ponašanjem prema vršnjacima*. *Odgojne znanosti*, 12(2), 263-281.
7. Bilić, V. (2015) *Načini učenja, online aktivnosti i ishodi odgoja net generacije*. U: Gazdi-Alerid, T. i Rijavec, M. (ur.) *Istraživanje paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja*. Zagreb: Učiteljski fakultet, str. 593-607.
8. Bilić, V., Gjukić, D. i Kirinić, G. (2010). *Mogući učinci igranja računalnih igrica i videoigara na djecu i adolescente*. *Napredak*, 151(2), 195-213.
9. Blažević, N. (2012). *Djeca i mediji – odgoj na „televizijski“ način*. *Nova prisutnost*, 10(3): 479-493
10. Breakwell, G. (2001). *Vještine vođenja intervjua*. Jastebarsko: Naklada Slap.
11. Briggs, A., Burke, P. (2011) *Socijalna povijest medija. Od Gutenberga do interneta*. Zagreb: Pelago.

12. Buljan Flander, G., Durman Marijanović, Z., & Ćorić Špoljar, R. (2007). Pojava nasilja među djecom s obzirom na spol, dob i prihvaćenost/odbačenost u školi. *Društvena istraživanja*, 16(1-2), 157-174.
13. Burić, J. (2010). *Djeca i mladi kao konzumenti masovnih medija*. Filozofska istraživanja, 30(4): 629-634.
14. Đuranović M., Opić S. (2013). *Socijalna agresivnost učenika u primarnom obrazovanju*. Croatian Journal of Education: Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, 15(3), 790–799.
15. Essau C. A., Conradt J. (2006). *Agresivnost u djece i mladeži*. Zagreb: Naklada Slap.
16. Franković, D., Predrag, Z. & Šimleša, P. (1963). *Enciklopedijski riječnik pedagogije*. Zagreb: Matica Hrvatska.
17. Giles, D. (2010). *Psihologija medija*. Beograd: Clio.
18. Ilišin V., Bobinac Marinović A., Radin F. (2001). *Djeca i mediji*. Zagreb: Državni zavod za zaštitu obitelji.
19. Ilišin, V. (2003). *Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima*. *Medijsko istraživanje*, 9(2): 9-34.
20. Kanižaj, I. i Ciboci, L. (2011). *Kako je nasilje preko medija ušlo u naše domove*. U: Ciboci, L., Kanižaj, I. i Labaš, D. (Ur.) *Djeca medija – od marginalizacije do senzacije* (str. 11-35). Zagreb: Matica hrvatska
21. Katunarić, D. (2012). *Carstvo medija: Zbornik tekstova*. Zagreb: Litteris.
22. Keresteš, G. (2006). *Mjerenje agresivnoga i prosocijalnoga ponašanja školske djece: Usporedba procjena različitih procjenjivača*. *Društvena istraživanja: Časopis za opća društvena pitanja*, 151(81-82), 241–264.
23. Košir, M., Zgrabljic, N., Ranfil, R. (1999): *Život s medijima*. Zagreb: Doron.
24. Leiner, B. M. et al. (2009) A Brief History of the Internet. *Computer Communication review* 39(5): 22-31.

25. Lipovčak, S. (2006). *Mediji - druga zbilja? Rasprave, ogledi i interpretacije*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
26. Lorenz, K. (2004). *Takozvano zlo*. Zagreb: Algoritam
27. Milevoj Klapčić, M. (2009). *Razvoj predčitalačkih navika u djece predškolske dobi s osvrtom na radionicu za roditelje održanoj u Dječjem vrtiću „Pjerina Verbanac“ u Labinu*. Zagreb: Filozofski fakultet.
28. Miliša Z., Tolić M., Vertovšek N. (2009). *Mediji i mladi*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
29. Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek, N. (2009) *Mediji i mladi*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
30. Miliša, Z; Zloković, J. (2008). *Odgoj i manipuliranje u obitelji i medijima*. Zagreb: Markom.
31. Mokriš, S. (2010). *Novine i njihova uloga u društvenoj zajednici*. Vjesnik bibliotekarstva Hrvatske, 54(4): 115-130.
32. Mučalo, M. (2010). *Radio: Medij neiskorištenog povjerenja*. Medijske studije, 1(1-2):78-90.
33. Mužić, V. (1968), *Metodologija pedagoškog istraživanja*. Sarajevo: Zavod za izdavanje udžbenika
34. Mužić, V. (1999). *Uvod u metodologiju istraživanja odgoja i obrazovanja*. Zagreb:Educa.
35. Nedimović, T., Biro, M. (2011). *Faktori rizika za pojavu vršnjačkog nasilja u osnovnim školama*. Primijenjena psihologija, 3, 229-244.
36. Peruško Z. (1999): *Demokracija i mediji*. Zagreb: Barbat.
37. Peruško Z. (2011). *Uvod u medije*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk; Hrvatsko sociološko društvo.
38. Pöttinger, i sur., (2004). *Medienbildung im Doppelpack- Wie Schule und Jugendhilfe einander ergänzen können*. Bielefeld: GMK.

39. Previšić, V. (1999). Pedagoško – socijalna obzorja nasilja (i agresivnost) u školi. U: H. Vrgoč, (Ur.), *Agresivnost (nasilje) u školi*. Hrvatski pedagoško –književni zbor. Zagreb: ZiB Mladost.
40. Previšić, V. (2000). *Slobodno vrijeme između pedagogijske teorije i odgojne prakse*. Napredak, god. 141 (4), 403-411.
41. Raundalen M. (1998). *Agresivnost: priručnik za savjetnike roditelja*. Zagreb: Udruženje "Djeca prva".
42. Rumpf J. (2006). *Vikati, udarati, uništavati. Kako postupati s agresivnom djecom*. Zagreb: Naklada Slap.
43. Sigman, A. (2010). *Daljinski upravljani: kako televizija šteti našim životima – i što po tom pitanju možemo učiniti*. Velika Mlaka: Ostvarenje d.o.o.
44. Sindik, J. (2012). *Kako roditelji percipiraju utjecaj medija na predškolsku djecu?* Medijska istraživanja, 18(1): 5-32.
45. Šego, J. (2009). *Obrazovanje za medije - doprinos medijskoj kompetentnosti i kulturi odgovornosti*. U: D. Labaš (ur.), *Novi mediji - nove tehnologije - novi moral* (str. 61-75). Zagreb: Sveučilište u Zagrebu.
46. Šišak M. (2009). *Javnost i novi mediji*. Zbornik radova Okrugloga stola s međunarodnim sudjelovanjem, Novi mediji – nove tehnologije – novi moral, Studijsko središte u Skradinu, 17. svibnja 2008., Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb. ????
47. Valković, J. (2010). *Oblici i utjecaji televizijskog nasilja*. Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja, 8(1), 67-85.
48. Vilotijević, M. (2001). *Didaktika 3: Organizacija nastave*“. Sarajevo: BH Most
49. Vukasović, A. (1999). *Pedagogija*. Zagreb:Hrvatski katolički zbor „Mi“
50. Zgrabljić Rotar N. (2005). *Medijska pismenost i civilno društvo*. Sarajevo: MediaCentar.
51. Zgrabljić, R. (1999.). *Život s medijima*. Zagreb: Doron, Ranfl.

52. Šego J. (2009). *Obrazovanje za medije – doprinos medijskoj kompetentnosti i kulturi odgovornosti*, Zbornik radova Okrugloga stola s međunarodnim sudjelovanjem: Novi mediji – nove tehnologije – novi moral, Studijsko središte Hrvatskih studija u Skradinu, 17. svibnja, 2008. Zagreb: Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.

INTERNET IZVORI

1. Barber, P. (2001). *A Brief History of Newspapers*.
Dostupno na: <http://www.historicpages.com/nprhist.htm>
2. FCC. (2003-2004). *A Short History of Radio*.
Dostupno na: https://transition.fcc.gov/omd/history/radio/documents/short_history.pdf
3. Zgrabljic Rotar, N. (2005). *Medijska pismenost i civilno društvo*.
Dostupno na: <http://djelatnici.unizd.hr/~nrotar/Medpismed.pdf>

PRILOZI

1. Anketni listić za nastavnike i učenike

ANKETA

Poštovani nastavnici ovom anketom želimo ispitati vaše mišljenje o utjecaju medija na djecu. Molimo Vas da budete potpuno iskreni, kako bi obrada dobivenih podataka za potrebe ovog istraživanja bila točna. Popunjavanje ove ankete neće biti objavljeno, niti će na bilo koji način utjecati Vaše zaposljenje, i Vaše odgovore neće vidjeti nitko od uposlenika ove škole. Ova anketa je anonimna.

Dobiveni podaci će se prezentirati u završnom magistarskom radu studentice Filozofskog fakulteta Odsjeka za pedagogiju u Sarajevu na temu "*Mediji i agresivno ponašanje učenika*".

Naziv škole u kojoj radite? _____

Nastavno zvanje: _____

Predmetno područje koje predajete: _____

Spol: M Ž

1. Jeste li upoznati s pojmom *medijska pismenost*?

- DA
- NE

2. Ako ste na pitanje broj 1 odgovorili sa DA, možete li napisati koje karakteristike posjeduje medijski pismena osoba?

3. Jeste li upoznati s pojmom *medijsko obrazovanje*?

- DA
- NE

4. Mladi su dovoljno educirani o medijskim sadržajima.

- DA
- NE

Obrazloženje: _____

5. Po vašem mišljenju, na koji način mediji utječu na djecu?

6. Po vašem mišljenju, medij koji ima najveći utjecaj na djecu je:

a.) radio b.) televizija c.) internet d.) računarske igrice

Obrazloženje: _____

7. Mediji utječu na agresivno ponašanje učenika.

- DA
- NE

Obrazloženje: _____

8. Razvoj medija doprinosi smanjenju socijalne interakcije među adolescentima.

- DA
- NE

Obrazloženje: _____

Molimo Vas da na sljedeće izjave odgovorite koliko se slažete sa njima. Ocijenite sljedeće tvrdnje s ocjenom od 1 do pet, gdje je 1 najmanja ocjena, a 5 najveća. Zaokružite odgovor koji pokazuje ono što mislite – ne slažem se, donekle se ne slažem, niti se ne slažem niti slažem, donekle se slažem ili slažem se.

1. Višesatno gledanje televizije dovodi do zanemarivanja školskih obaveza.

1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se

2. Televizija prikazuje emisije koje su namijenjene djeci, a sadrže elemente agresivnog ponašanja.

1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
3. Mladi većinu stvari koje vide na televiziji ili internetu prihvate onako kako im se prikazu bez samostalnog istraživanja, te zbog toga mediji mogu s njima lako manipulirati i vršiti na njih utjecaj.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
4. Višesatno igranje videoigrica dovodi do pretjerane izoliranosti djece.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
5. Ako djeca redovno igraju videoigrice, mogu razviti ovisnost o njima.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
6. Zbog igranja videoigrica na računaru, djeca se manje bave sportom.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
7. Nasilne videoigrice dovode do pojave agresivnog ponašanja.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se

8. Roditelji trebaju djecu treba nadzirati kada gledaju televiziju ili koriste računar.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
9. Za podizanje svijesti učenika o utjecaju medija na njihovo ponašanje odgovorni su samo pedagozi škole.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
10. Nastavnik svojim ponašanjem, stavom i porukama ne utječe na ponašanje učenika.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
11. Ako nastavniku nije jasno što je prihvatljivo, a što neprihvatljivo ponašanje, neće biti jasno ni učenicima.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
12. U suvremenoj nastavi uloga nastavnika ostaje ista.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se
13. Pedagog treba riješiti sve problemske situacije koje se dogode u školi.
1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4. Donekle se slažem 5. Slažem se

14. Pozitivno ozračje u školi, doprinosi smanjenju agresivnog ponašanja učenika.

1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4.
Donekle se slažem 5. Slažem se

15. Negativan utjecaj medija može se spriječiti razvijanjem kritičkog mišljenja kod učenika.

1. Ne slažem se 2. Donekle se ne slažem 3. Niti se ne slažem niti slažem 4.
Donekle se slažem 5. Slažem se

ANKETA

Sada ćemo ti postaviti nekoliko pitanja. Molimo te da budeš iskren/a, jer ovdje nema točnih niti netočnih odgovora. Popunjavanje ove ankete neće se ocjenjivati niti će na bilo koji način utjecati na tvoje ocjene, i tvoje odgovore neće vidjeti nitko od uposlenika ove škole niti tvoji roditelji. Ova anketa je anonimna. Čak te ovdje nećemo pitati ni za tvoje ime.

Na početku, možeš li nam odgovoriti na sljedeća pitanja:

1. Naziv škole koju pohađaš:

2. Razred:_____ Odjeljenje:_____

3. Spol:

- Muški
- Ženski

Ispod se nalaze pitanja na koja trebaš iskreno odgovoriti. Na pitanje ćeš odgovoriti tako što ćeš zaokružiti jedan od ponuđenih odgovora. Još jednom te podsjećamo da nema točnih ili netočnih odgovora, te odgovore neće vidjeti niko od uposlenika ove škole niti tvoji roditelji.

1. Da li gledaš televiziju?

1.) Nikad 2.) Rijetko 3.) Ponekad 4.) Često 5.) Uvijek

2. U koje vrijeme najčešće gledaš televiziju?

1.) Ujutro 2.) Poslijepodne 3.) Navečer 4.) Noću

4. Što najviše gledaš na televiziji?

1.) Sportske emisije, 2.) Reality emisije, 3) Filmove, 4.) Glazbene emisije i spotove, 5.) Kriminalističke serije i emisije 6.) Dokumentarne emisije.

5. Koliko dnevno vremena provodiš gledajući reality emisije?

1.) Manje od 1 sat 2.) 2-3 sata 3.) 3-5 sati 4.) Više od 5 sati

6. Koji je osnovni razlog zašto gledaš reality emisije ?
 - 1.) Zabava, 2.) Nema ništa zanimljivije na TV-u, 3.) Volim da gledam i analiziram poznate osobe.

7. Koji je tvoj stav o reality emisijama?
 - 1.) Nemam stav, 2.) Nemam ništa protiv, 3.) Gubljenje slobodnog vremena,
 - 4.) Treba ih ukinuti, 5.) Predstavljaju uzbudljive i netrepeljive situacije.

8. Koja je, po tebi, uloga reality emisija ?
 - 1.) Dobra zabava, 2.) Edukacija, 3.) Zarada novca za sudionike, 4.) Pomažu mladima da razviju svoje stavove i da se socijaliziraju.

9. Tvoje mišljenje o sudionicima reality emisije je?
 - 1.) Zabavni su, pametni i elokventni, 2.) Zanima ih samo novac i slava, 3.) Nemam mišljenje.

10. Imaš li računalo kod kuće?
 - 1.) DA 2.) NE

11. Ukoliko imaš, za što najviše koristiš računalo kod kuće?
 - 1.) Računalo koristim kako bi dobio/la nove informacije
 - 2.) Računalo koristim za pisanje zadaće
 - 3.) Računalo koristim za igranje igrica
 - 4.) Računalo koristim za gledanje glazbenih videa.

12. Koliko sati dnevno koristiš računalo?
 - 1.) Manje od 1 sat 2.) 2-3 sata 3.) 3-5 sati 4.) Više od 5 sati

13. Koliko sati dnevno igraš igrice na računalu?
 - 1.) Manje od 1 sat 2.) 2-3 sata 3.) 3-5 sati 4.) Više od 5 sati

14. Koju vrstu igrice igraš?

- 1.) Strateške
- 2.) Sportske
- 3.) Arkadne
- 4.) Avanturističke
- 5.) Akcijske
- 6.) Edukacijske
- 7.) Društvene
- 8.) Igre s kartama

MOBA (Multiplayer online battle arena)

Sljedeća se pitanja odnose na računalne igrice žanra MOBA.

Kako bi ti bilo lakše odgovoriti na pitanja, razmišljaj kao da odgovaraš na pitanja o nekoj tebi poznatoj MOBA igrici (npr. COD ili LOL), bilo da si ikad igrao baš tu igricu ili neku drugu igrice ovog žanra.

U sljedećim pitanjima odaberi jedan od ponuđenih odgovora.

1. Iz kojeg si razloga počeo igrati ovu računalnu igricu?

- 1.) Na nagovor prijatelja
- 2.) Znatizelja
- 3.) To što je igrica besplatna
- 4.) To što je igrica popularna.

2. Koliko redovno igraš ovu računalnu igricu?

- 1.) Manje od 1 puta tjedno
- 2.) 1 – 3 puta tjedno
- 3.) 3 – 5 puta tjedno
- 4.) Svaki dan

3. Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.

- 1.) Kada igram računalnu igricu uspješno zanemarujem buku i prisutnost drugih ljudi.
- 2.) Igranje računalne igrice me toliko zaokuplja da zanemarujem svoje ostale obveze (npr. zadaća, kućanski poslovi).
- 3.) Igrajući računalnu igricu gubim pojam o vremenu,
- 4.) Igrajući računalnu igricu gubim pojam o tome gdje se nalazim.

4. Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.
 - 1.) Osjećaji koje osjećam prilikom igranja računalne igrice su isti kao i oni koje osjećam u stvarnom životu.
 - 2.) Kada igram igricu osjećam se kao da sam važan učesnik u priči.
 - 3.) Kada igram računalnu igricu poistovjećujem se s likom.

5. Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.
 - 1.) Igranje računalne igrice me čini nervoznim i ljutim.
 - 2.) Kada riješim neki izazov osjećam se sretno i zadovoljno.
 - 3.) Želja za pobjedom me motivira da igram dalje.

6. Izaberi koja se od navedenih tvrdnji odnosi na tebe.
 - 1.) Ukoliko mi se netko obraća dok igram računalnu igricu najčešće ne pamtim o čemu smo razgovarali.
 - 2.) Osjećam se dobro samo dok pobjeđujem.
 - 3.) Učinit ću sve što igrice od mene traži bez razmišljanja je li taj postupak u skladu sa moralnim načelima (npr. istući nekog u igri, ubiti u igri, ukrasti).

7. Ako na kraju igrice nisi pobjednik, koji se osjećaj u tebi budi?
 - 1.) Ljutnja 2.) Sram 3.) Nervoza 4.) Agresivnost 5.) Tuga 6.) Ravnodušnost

2. Protokol intervjua

VODITELJ INTERVJUA	
DATUM PROVOĐENJA INTERVJUA	
VRIJEME TRAJANJA INTERVJUA	
PODACI O ISPITANIKU	
ŠIFRA	
SPOL	
RADNI STAŽ	
ZAPOSLENJE	

PITANJA

1. Jeste li u Vašoj ustanovi uočili neka agresivna ponašanja? Ako da, koja su to agresivna ponašanja?
2. Mislite li da i mediji utječu na pojavu tog ponašanja?
3. Vaše mišljenje o svakodnevnom prisustvu medija u životu adolescenata?
4. Imate li podatke o tome koliko su mediji prisutni u životu Vaših učenika?
5. Iz razgovora s roditeljima, možete li zaključiti koji/e medij/e učenici najviše koriste?
6. Razgovarate li s učenicima o medijima općenito, te o njihovom pozitivnom i negativnom utjecaju?
7. Provodite li radionice s učenicima na temu "Mediji i njihov utjecaj"? Ako je Vaš odgovor da, koliko često provodite te radionice?
8. Smatrate li da je pojava agresivnih ponašanja češća nego ranije, čemu to pripisujete?
9. Da li se u Vašoj ustanovi provode neki preventivni programi agresivnih ponašanja? Ako da: koji?; kada?; koliko često?; tko ih provodi?; s kime se provode?

10. Koja je Vaša uloga u provedbi tih programa/ preventivnih aktivnosti?
11. Primjećujete li neke pozitivne promjene tih preventivnih programa? Ako da, koje su to promjene? Ako ne, što mislite zašto nije došlo do pozitivnih promjena?
12. Postoje li neke poteškoće koje se pojavljuju u provedbi prevencije/preventivnih programa? Ako da, koje su to poteškoće i prema Vašem mišljenju koji je razlog njihovog nastanka?
13. Kakvo je Vaše iskustvo suradnje te dobivate li podršku i od koga u provođenju preventivnih aktivnosti u ustanovi u kojoj radite? S kim najčešće surađuje?
14. Koja djeca su uključena u programe prevencije (sva ili samo ona kod koje su se već pojavila agresivna ponašanja ili postoji naznaka za pojavom)? Što radite s tom djecom?
15. Uključuju li preventivni programi rad s roditeljima? Ako DA – na koji način i koliko često? Kakva je suradnja s roditeljima? Ako NE – Zašto?
16. Smatrate li se kompetentnima za provedbu prevencije, da/ne, zašto?
 - 16.1 Smatrate li da ste na fakultetu dobili potrebne informacije i znanja za ostvarivanje preventivne djelatnosti? Ako da, možete li navesti konkretno koji kolegiji?
 - 16.2. Jesu li Vas pripremili nekakvi oblici usavršavanja (npr. seminari)? Da/ne, zašto?
17. Kakvo je Vaše viđenje o mogućnosti unaprjeđenja preventivne djelatnosti u odgojno-obrazovnim i predškolskim ustanovama?

3. Instrument za analizu sadržaja dviju emisija

Emisija br. 1

OBLICI AGRESIVNOSTI	PRIMJERI POJAVE JEDNOG ILI VIŠE OBLIKA AGRESIVNOSTI	BROJ PONAVLJANJA OBLIKA AGRESIVNOSTI
1. Otvorena i prikrivena agresivnost		
2. Instrumentalna i emocionalna agresivnost		
3. Reaktivna i proaktivna agresivnost		
4. Relacijska agresivnost		
5. Fizička i verbalna agresivnost		

Emisija br. 2

OBLICI AGRESIVNOSTI	PRIMJERI POJAVE JEDNOG ILI VIŠE OBLIKA AGRESIVNOSTI	BROJ PONAVLJANJA OBLIKA AGRESIVNOSTI
1. Otvorena i prikrivena agresivnost		
2. Instrumentalna i emocionalna agresivnost		
3. Reaktivna i proaktivna agresivnost		
4. Relacijska agresivnost		
5. Fizička i verbalna agresivnost		